MAHMUT MAKAL

KOKMUŞ BİR DÜZENDE

Bizimköy yayınları

MAHMUT MAKAL
KOKMUŞ BİR DÜZENDE
3

KOKMUŞ BİR DÜZENDE

MAHMUT MAKAL

KOKMUŞ BİR DÜZENDE

— DENEMELER —

Bizimköy Yayınları
P.K. 255 — Ankara

BİZİMKÖY YAYINLARI : 3

Gözden geçirilmiş, ekli ikinci baskı.

Kapak düzeni : Hasan Sağlam

Ankara'da **Şark Matbaası**'nda basılmıştır,
Nisan — 1970

DAVULUN SESİ

Harman zamanı. Köyün içi dışı toz duman. İnsanların ağzı yüzü belirsiz. Büyük küçük herkes sap çekmeye, harman kaldırmaya çabalayor. Sap kağnıları gelip gidiyor devrile yata. Patika yollarda hayır kalmamış. Onlar da günden güne bozulmakta. Her gelen sel toprağın birazını daha süpürüp gidiyor bu acılı, çıplak bozkırda.

Köyde yaşayan kişinin derdi başından büyük, gücünün üstünde. Bunun karşısında kolu kanadı, kalkmaz bir halde : Ana giyim eşyası, kaput donlar, içlikler eskimiş, bağır bacak açık. Tarlaya atılan tohum iyi kötü bitmiş ama iki ay diz çökerek elle devşirmek yetmiş köylünün canına. Şimdi de kapıdarı yetme tıfıl öküzlerin çektiği kağnılarla, Kocadağ'dan Küçükova'dan saplar çekiliyor harman yerine. Döven e koşulan yağır eşeklerle, hasta ineklerle pençeleşerek sapı ezmeye uğraşıyor ufacık çocuklar ağlaya ağlaya. Gündüz sap, gece yarısına kadar tınaz, gece yarısından sonra da ceç'i, samanı taşımak... Kimseden habersiz, kimselerin haberi olmaksızın, yüz yıllarca önce olduğu gibi, bir kuru ekmek uğruna, kuru ekmek ile açlığını gidererek uğraşmak, yapılan.

Alışılmış olan bir gidiş bu. Yadırganacak bir yanı yok. Üzülecek, yerinecekler de çıkmaz bu durum-

dan ötürü. Ama bir gizli endişe, yıllardır burada yaşayanların içinde çöreklenmiş bir halde duran o yılan, verdiği acıyı artırmış, bu acı benizlerde de görülmiye başlamıştır bu yılın harman mevsiminde.

Şöyle böyle yirmi yıldır Tarım Kooperatifine olan borçların Amerika tarafından kapatılacağı, altından kalkılamıyacak bu borçlardan başka yolla kurtulmanın olanaksızlığı konuşulur, tartışılır burada yaşayanlarca. Alınan borcu ödemeden yeniden gene kredi almaları da bu umutlarını kuvvetlendirmiştir. Almışlar, yerli yersiz eritmişlerdir o birkaç yüzü aşmıyan liracıkları. O küçük rakamlar, üstüste koyulup da faizleri de eklenince yıllarca sonra şimdi ejderha gibi gelip karşılarına dikilmiştir : Kooperatif, ivedi olarak borçların kapatılmasını istiyor ortaklarından. Şaşkınlık, korku buradan geliyor işte. Onların kaldırdığı ekinse, uğrunda harcanan emeğin bile karşılığı olamamaktadır. Örnekse, arpa yolması için bir kadına günlük en az on lira ödenmekte. Bir kadının bir günde elle yolarak tarlada biriktirdiği demetlerden on liralık arpa ya çıkmakta, ya çıkmamaktadır.

Dövülen ekinin tenekesini dört beş liradan satarak borçlarını kapatmıya çalışanlar, bir yandan da bunca zaman kendilerini avutmuş olan Amerika'ya ilenmektedirler. Amerika gerçekten onları avuttu mu, böyle bir umuda kapılmaları için ne yaptı ? İşin bu yönünü arayıp bulmak çok zor. Belli olan bir şey varsa, o da böyle bir duygu, umut taşıyanlardan Amerika'nın habersiz oluşudur. Amerika'ya ilenmeleri yersizdir. Olsa olsa, avutmaca sanatının doruklarına kadar çıkmış bazı çıkarcıların, yıllarca önceden, nereye

gidip ne kadar büyüyeceğini düşünmeden ektikleri tohumlardır yeşeren. Eskiler köylünün çektiklerine, çekemez sandıkları nice ağır yükleri götürdüğüne bakarak «Köylü milleti çayır otuna benzer, eşekler ne kadar kemirse gene büyür» demişler. Öylece çoluğu çocuğu ağlatarak, konur öküzün, boz eşeğin sırtından bu borçları da elbet kapatacaklardır...

Ya öteki dertleri ?

Bir kere çoklarının sağlığı yerinde değil. Dizlerinden başlıyorlar saymıya. Sızlıyor dizleri. Bu sızı romatizma denen şeyin kendisi. Havalar soğumıya başlayalı dişleri sızlıyor, yerinde duramıyor gencecik gelinler, delikanlılar bile. Göz ağrısı var bir de, trahom mu nedir. Tozun toprağın katmer oldığu çapaklı gözler. Çapağı kurutsan fer yok gözlerde. Akşam karanlığı bastırdı mı, gözleri görmez olduğu için kimse yerinden kıpırdamıyor bizim evde.

Borçtur, ağrıdır, sızıdır, boşu-boşuna umuttur... Ama hepsine, hepsine merhem olacak bir şey var : Eğitim. Hiç değilse ilk eğitimden geçmiş kafa. Halk eğitimini de bundan ayrı düşünmiyen, okul çatısını köy hayatiyle ilgilenmiyen bir sırça köşk olmaktan kurtaracak anlayışla işe sarılmayı gerektiren ilkeleri benimsemek.. Bunlar, bütün köylerimizi okula kavuşturmakla, okulları da gerilik düğümlerini çözmiye and içmiş öğretmenlere kavuşturmakla olur. İçine ulusun dertleri bir köz gibi düşmüş olumlu bilgilerle yetişen nesillerle olur. O zamandır ki, boş umutlara kapılarak, ağrısı sızısı bir yanda, kendi de pısırıkça bir yanda duran, düşünmeyen, her şeyi Allah'a bırakarak içinde bulunduğu onulmaz şartlardan kurtul-

masını hep başkalarından bekleyenler, kurtulacaktır. Buraya sıralanamayacak kadar çok örnekler vardır ki, eğer o şartlar içinde bulunan insanlar bir eğitim almış olsalardı, kafaları biraz çalışsaydı, kısa zamanda bu durumlarından silkinip kurtulmaları kolayca mümkün olurdu.

Bu yurtta, bu ulus için en gerekli, iş ne yapıp yapıp en küçük köylere kadar okul yaptırmaktır. En gereksiz şey de, köylünün sırtıyla taş çekerek kendi çocukları için okul yapmasını desteklememek, yermektir...

Bir de, gizli açık alıp yürüyen ve toplumun geleceğini dinamitleyen medrese taslaklarının, kur'an kurslarının kökünü kazımak... Bunlarla koskoca bir ulusu oyalamaya, avutmaya çalışmak yerine, onun dağ gibi yığılmış ve arap saçı gibi karışık ekonomik sorunlarını kökten düzenlemek !..

GÖRÜNMEYEN KÖY

Hiç değilse alfabeyi köylerin çoğunluğuna sokabilmek için 27 Mayıstan sonra 97 sayılı kanunla yedek subay öğretmenlik işi ortaya çıkarılmıştı. Bu kanunun çıkışından beri binlerce genç köylere yollandı. Bu yollanışın belki de en yararlı yönü, gençlerin bizzat görerek, yaşayarak köy hayatını yerinde inceleyip anlamış olmalarıdır. Bundan sonra da, alacakları görevde, yapacakları işte, bu gözlemlerini ya da edindikleri bilgileri gözönünde tutacakları açıktır. Dahası bunlardan bazıları, izlenimlerini gazete ve dergi sayfalarında dallandıra dallandıra anlatacak kadar işi ciddi tutmuşlardı. Yazdıkları da genel olarak yabana atılacak türden yazılar değildi.

Bugünlerde, bu yedek subay öğretmenlerden birisi, bence çok önemli olan bir kitap yayınladı. Bu kitap, bize Trakya Bölgesi köyleri hakkında bilgi veriyor. Ama bilgi veriyor dedimse, öyle kupkuru bir kitap sanmayın. Kitabı yazan yedek öğretmen arkadaşın nereli olduğunu, nerede okuduğunu ve işini bilmiyorum. Sandığıma göre, Orta Anadolulu, ama köylü değil. Bunu kitabına yazdığı önsözden çıkardım. Kendisi köyü ve köylüyü tanıdıktan sonra, memleket gençliğinin, aydınların mutlaka köyü tanımaları gerektiğine inanmış. Eseri de bu inancının ürünü. Birçok

sorunlar kafasına dank etmiş köyü tanıdıktan sonra. Param olsa da bastırabilsem, köyden yazacaklarım o kadar çok ki... diyor öğretmen. Gerçekten de köyün içyüzünü görebilmiş.

Bizde, ne acıdır ki doğu köylerinin adı çıkmış, sanki Anadolunun doğu bölgesinde olmayan köylerimiz uygarlığın olanaklarına kavuşmuş gibi gösterilmek istenmiştir. Hele Batı Anadolu, Trakya köylerinden söz edilirken, cennet kelimesi de durumu belirtmek için yardımcı kullanılmıştır. Oysa, Lüleburgaz'ın Hamitabat köyünde iki yıl çalışmış olan Mesut Tutkun'un «Kara Yanık» adlı kitabını okuyunca, zaten aslı olmayan övünmeler, bir kere daha kızdırıyor kişiyi.

Ne yapmış Mesut Tutkun? Anılarının bir bölüğünü topladığı kitabında, köylünün ilkel koşullar içinde çektiklerini dile getirmiş. Ama öyle getirmiş ki, santim santim yaşayarak, olayların, yaşantının içine karışarak. Uydurduğu ya da abartarak anlattığı akla gelmiyor o kurken. Ve anlıyorsunuz ki, bizim Trakya köylüsü de, Doğu ya da Orta Anadolu köylüsünün canına tak diyen koşullar içinde inlemektedir. Nedir bu koşullar, İsa'dan önceki koşullar, bildiğiniz koşullar : Yol ortasında paslı kerpetenle diş çektirmeler, candarma dayakları, külle temre iyileştirmeye yeltenmeler, bir ekmek bulamaz duruma düşen savaşta bacak yitirmiş gaziler, delikanlıların kör kuyuya sabun atarak siyil tedavi etmeleri, ağaların yaşantıları, gene kızların parayla alınıp satılmaları ve bütün bu çileleri dolduran, çoğunluğunun vilda eline 70 lira gibi az bir para geçen, ne üretmeye, ne de tüketmeye yarayan köylülerin

durumlarını göremeyen, görmemezliğe gelen ve köylüden su ister gibi oy isteyen politika esnafı.

Fakat özetlediğim kadar değil yedek öğretmenin kitabı: Bazı eski kelime ve deyimlere iltifat etmiş olmasına rağmen, dili de, anlatışı da yeterli, işlek. İşlediği konulara, köylünün maddî ve manevî yönden sıfır olduğunu, söylevlerin ve gösteriş edebiyatının köyün dışında yürüdüğü gerçeğini sindirmiş. Okurunu inandırıyor.

Bu aydın arkadaşın, bu gerçekler içinde yüzerken edindiği düşünceler de yazıları kadar ilginç. Onun içindir ki, hepimizin adına konuşan bu aydının düşüncelerini (kitabın yayılmadığını, kolay edinilmeyeceğini düşünerek) buraya özetliyorum :

"İki ders yılı kaldığım köyümde, köy hayatını öylesine tanıdım ki, Doğudan yükselen (açız) seslerinin neden duyulduğunu, koltuk kavgalarının, sen ben dâvasının niçin halledilmediğini, bir batılı kafası ile memleketimizi istenilen seviyeye yükseltmemenin sebeplerini köyün ve köylünün yaşadığı acı gerçekler içinde görüverdim, buluverdim.

Köyü tanımadan, köylüyü anlamadan, dörtte üçümüzü teşkil eden çoğunluğun hayatını nasıl idame ettirmeye çalıştığını bilmeden, biz hiç bir şey yapamayız. Yaparız dersek yalan söylemiş oluruz. Aydın geçinenlerimizin, bugün işbaşında bulunanlarımızın, sorarım kaçı köyü ve köylüyü tanıyor? Seçim propagandası vesilesiyle köye gitmek, köylüyü şehirde görmek, onu tanımak değildir.

Ben şuna inandım ki, vatanımızın yükselmesi, istenilen hayat standardına kavuşabilmesi, dâvaya köy-

den ve köylüden başlamakla mümkündür. O, tam olarak doyduğu, o insanca yaşayabilmek imkânlarına sahip olduğu gün yara kendiliğinden kapanacaktır.

Bugün köyünde beş nüfuslu bir ailenin geçim vasıtası elli-yetmişbeş liradır. Köylü müstahsil olarak bir hiçtir. Bunun sonucu alım gücü de bir hiçtir. Oysa, köylünün hayat standardı yükseldikçe iş hayatı da her yönden inkişaf edecek, büyük bir müstehlik topluluğunun ihtiyacını temin için bacalar tütecek, fabrika makinaları şakır şakır çalışacaktır.

Yirminci yüzyılın Türkiye'sinde dörtte üçümüzün hayatı anlattığım gibi geçiyor ve biz hâlâ niçin yükselmediğimizin sebeplerini araştırıyoruz.

Liseyi hattâ üniversiteyi bitiren her genç en az bir sene köyde branşına göre vazife alsın. Öğretmen olarak, bölge doktoru olarak, idareci olarak v.s. Yarının, memlekette mes'ul bir mevkiini işgal edecek olan genci, memleketini tanımak, dâvalarının ne olduğunu görebilmek imkânına sahip olacaktır. Fakat biz onu tanımak istemiyor, ona lâyık olduğu değeri vermiyoruz. Tanımadığımız için onun dertlerini halledemiyoruz ve bu sebeple de kalkınan bir Türkiye'yi tahakkuk ettiremiyoruz."

Görünen köy kılavuz istemezmiş. Görmeyen kılavuzlar da köy istemiyorlar.

Ben burada sözü uzatmayacağım. Ancak, Avrupa'da, hattâ adını duyunca bıyık kıvırdığımız birçok Avrupa ülkesinde köylünün hayat standardını, içinde bulunduğu insanca yaşama koşullarını acı acı düşündüğümü eklemeden edemiyeceğim.

Mesut Tutkun'u kutlar köyden getirdiklerini okumanızı salık veririm.

ÜSSÜN ASSI

Şöyle inceden inceye bir düşünmeye başlasak utançtan yerin dibine geçmek işten bile olmayacak. Düşünün bir kere, yıllardanberi dünya kadar yardım alırız, güya bu yardımların Türk Ulusuna yararı dokunacak, sırtımız çaput görecek, sonra da toprağımızı işleyip madenimizi kazarak kendi yağımızla kavrulur hale geleceğiz. Ama nerde. Yardım aldığımız ne kadar gerçekse, bu zaman içinde gerisin geriye gittiğimiz de o kadar gerçek. Toprağımızdan ürün kaldırıp da karnımızı doyurma yollarını unuttuk. Bu tarım ülkesine bilmem kaç deniz aşırı bir yer olan Amerika'dan buğday gelir ve avuç avuç halka dağıtılır, ister yiyerek öl, ister yemeden dercesine. Bu da çoğu kez kanımız pahasına olur. Bilmem kaç torba süt tozu, kaç kilo yağ, peynir getirterek ikişer lokma dağıtılır. Ne olmuş, «Amerikan halkın Türk halka hediyesi» imiş. Bunlar gelmese ölür müyüz? Atatürk'ün dediği gibi, ya istiklâl ya ölüm diye bağırası geliyor insanın. Üstüne üstlük iliklerimize kadar sokulmak ve çocuklara içirilen süt tozlarının bizi kaçta kaç Amerikalaştırdığını araştırmak için de elden geleni yaparlar. 1962 yazında Türkiye'de Amerikalıların yaptığı geniş çaplı bir araştırma bunun bir belgesidir. Amerikan parasıyla beslenen ve orada kendilerine benzettikleri «aydınları

mızın» Amerikalılarla ortak yönettikleri Test ve Araştırma Bürosunca yapılan bu araştırma, kaleyi içten elde etme yollarının yalnız bir örneğidir. Bütün illerimizin köylerinde, ortak özellikler taşıyan köylerde yapılan araştırma, köylülerin karşılık vermeleri gereken bir sürü sorudan ibaret bir anket özelliği taşıyor. «Köyünüzün yakınında halkın ziyaret ettiği türbe veya yatır var mı?» şeklinde sorulardan tutun da, «Köyünüzde kaç tane ağa vardır?», «Köyde, civarında kaç tane tesirli şeyh var?», «Köyün halkı dinine ne kadar bağlıdır?», «18 yaşından küçük gençler oruç tutarlar mı?», «Ağa mı, muhtar mı, öğretmen mi, yoksa nahiye müdürüyle kaymakam mı dinî işlerde size yardım eder?», «Vaiz, köyünüze ne kadar sık gelir?», «Köyünüzde müslüman olmıyan var mı?, «Erkeklerin yüzde kaçı her gün camiye gider?», «Faydalı fikirler imamdan mı, ağadan mı, yoksa köyün başka ileri gelenlerinden mi gelir?», «Köyünüzün kadınları akıl danışmak için imamın karısına mı, ağanın karısına mı, yoksa öğretmenin karısına mı giderler?», «Köyünüzde en çok itibar edilen kimdir : Muhtar mı, köy ağası mı, bir başka köyün ağası mı, köy imamı mı, öğretmen mi, kaymakam ve nahiye müdürü mü?», «Oğlun bir meslek seçmek istese, din adamı mı, fabrikatör mü, tüccar mı, yoksa müteahhit mî olmasını istersin?», «Kazanızın kaymakamı olsan neler yapardın; memleketin başbakanı olsan neler yapardın?», «Dertlerin ve sıkıntıların senin çekemeyeceğin kadar fazla mı?». gibi sorulara kadar uzuyor.

Sorular saymakla bitmez. Kur'anın Türkçeye çevrilmesi köylünün dinî inançlarıyla uyuşmaz mıymış,

eve resim asmak dinî inançlarla uyuşur mu, uyuşmaz mıymış, oruç tutar mıymış, köylü partileri tanır mıymış, muhtarla imam aynı partiyi mi, yoksa ayrı ayrı partiler mi tutarlarmış, mebus seçimlerinde rey kullanmış mı? v.s.

Önceden hazırlayıp da anketten çıkardıkları sorular da ilginç. Keşke onları da çıkarmasalar da iş tamam olsaydı. Çünkü çıkarılan sorular arasında : «Hiç Amerikan askeri gördün mü, Amerikalıları sever misin, Amerikan yağı yedin mi?..» şeklinde sorular da varmış.

Amerikalıların Türkçe - Kürtçe bir sözlük hazırlamıya giriştiklerini de hatırlarsınız herhalde.

Sonuç şudur ki, adamlar, etkilerini genişletmek, kaleyi içten almak için basılacak zayıf damarları ve köylüyü ezen, ezmekte olan ağır taşları aramaktadırlar. Onları bulurlarsa işleri iş. Bakalım sonuç ne olacak ? Köy halkına imamı mı, muhtarı mı, yoksa ağayı mı önder olarak seçecekler ? Din (!) yönünden köylünün isteklerini bir an önce yerine getirip de bağnazlık bataklığına yuvarlamak için ülkemizde neler yapılmasını isteyecekler ve bu konuda bizimkilere neler emredecekler bakalım...

Yurdun dört bir tarafında 462 örnek köyde yapılan bu araştırmanın, «Köyünüzün karşıkarşıya bulunduğu en önemli mesele nedir?» sorusuna verilen karşılıkların yüzde yüzü şöyledir : «Açız !»

Bu açlığı sömürerek ve «aydınların» gözlerine para ile perde çekerek bu ülkede at oynatmanın en kolay yol olduğunu biliyor Amerikalılar. Bunun için-

dir ki, Maliye Bakanlığının bütçesi yanında bir özel bütçe yaparak ve Maliye Bakanlığına rağmen, Ders Malzemeleri Merkezi, Öğretmeni İş Başında Yetiştirme Merkezi, Filmcilik Merkezi, Test ve Araştırma Merkezi, Mektupla öğretim Merkezi, Ordu Eğitim Merkezi... gibi yerlerde sözde Türkiyeyi temsil edebilecek aydınları, saati seksen liradan besleme yoluna gitmişlerdir. Saydığım yerler sadece Eğitim Bakanlığına bağlı birkaç yer. Bütün bakanlıklarda da böyledir. Her dairenin başında bir Amerikalı. Artık ders malzemeleri merkezinin ne derece Amerikanlığı bize sokacağından, öğretmenin iş başında kimlerin tutumuna göre ve kimlerin propagandası için yetişeceğinden yana şüphemiz olabilir mi? Oralarda çalışanlardan işittiğim sözlerden biri şu «Amerikalılar sermayelerini bir aşkına bizimle bölüşüyorlar, daha ne yapsınlar?»

Bu aydınların hepsi birkaç yıl Amerika'ya yollanıp bol keseden besleniyorlar tabiî. Bir uçtan yeni yetişenler de aynı çarkın dişleri arasına alınıyor, ya da öncekiler tarafından atılıyorlar. Ama gene de kendilerine uyduramadıkları arada bir çıkıyor olmalı ki, Amerikalılar buna çok kızmakta ve hayret etmektedirler. Bunun için bir örnek verdi arkadaşlar : Yön'ün eski sayılarından birinde kendilerine dokunur bir yazı görünce (nedense bu Amerikalı, ötekilerin aksine olarak, sömürgelerinin diliyle lûtfen ilgilenmiş ve okuyacak kadar öğrenmiş) yazıyı yazanın bu biçim bir yazı yazmaması, yazamaması gerektiğine inandığı için, «olamaz, olamaz bu, Mümtaz Soysal Ford Bursuyle Amerikada okudu, nasıl olur da Amerikayı ten-

kit edebilir?» demiş. Sonra da, «Ettiğine bak şunun, şunun ettiğine bak» diyerek kafasını sallayıp yürümüş.

Üsleri saymayın, aslar önemsiz mi ?

Hepsinin yürüdüğünü dünya gözüyle bir görebilsek ! diyeceğim ama, yüzden fazla ikili anlaşmayla ve elli milyar borçla kıskıvrak bağlı olduğumuzu düşününce umudum azalıyor. Gene de, Komer için, altıncı filo için gençliğin direnişini görünce çıkmadık canda bir umut parlıyor...

GÜLDÜRÜ

Aklın alacağı gibi değil ama gerçek : Öğretmenlerin huzur içinde çalışmalarını, dolayısiyle görevlerini başarıyla yapmalarını sağlamak için gereken bütün tedbirleri almak ve aldırmak durumunda olan Eğitim Bakanlığı oldum olası bunun karşıtını yapar.

Öğretmenler doğru dürüst çalışmaktayken, yakalarından tutup «Bu kadar fazla çalışılmaz, gel bakalım, söyle amacın nedir fazla çalışmaktan?» dercesine onları tedirgin eder. İpe sapa gelmez sorularla iş başlar. Ondan sonra gelsin disiplin kurulu kararları, yersiz ve zamansız sürgünler, Bakanlık emrine, valilik emrine almalar...

Bakanından hademesinedek kökten değiştirilmeden bu Bakanlığın kurtarılamayacağı üstüne son çeyrek asırda binlerce yazı yazıldı. Öyle adamlar çörekleniştir ki buraya, her iktidarın tutumuna uyabilmek için bir dakikada renk değiştirmek onlara hastır. Merdiven çıkamaz duruma düşenedek Talim Terbiye Kurulunun başında kalan bir yöneticinin, K. Yörükoğlunun Köy Enstitülerini öven, Köy Enstitülerini yeren, lâik eğitimi öven, lâik eğitimi yeren... dosyaları vardı. Gelen bakanın tutumuna göre o dosyaları evinden getirir, «ben de zaten böyle düşünüyorum» diye kralcılığa başlardı... Artık, bu örgütün azraili sayabile-

ceğimiz müfettişleri de bu anlayışta, kraldan fazla kralcı olurlar değil mi? Son yıllarda, ezilmesi kararlaştırılan öğretmenlerin yuvasını yapmak için öyle bir müfettiş geçti ki bu Bakanlığın eline, hiç sormayın. Gerçi şimdi İlköğretimin başına getirildi, bu işleri öteki müfettişlere direktifler vererek ayarlamaktadır.

Eğitim Bakanları ve Başbakan son yılların öğretmen kıyımını «münferit olaylar» olarak göstermekte ve «kanunlara, yöneltmeliklere aykırı davranan öğretmenlerin bu işlemlerle cezalandırılmaları normaldir» demektedirler. Gelgelelim, mevzuat hazretlerine kılı kılına uyan öğretmenlere kıyılmaktadır asıl. Böyle olunca da Bakanlık kendi yaptığı «mevzuata» kendi uymamaktadır. Şöyle ki :

İlkokulların ve orta dereceli okulların müfredat programlarında öğretimin amaçları şu şekilde gösterilmiştir : «Okul öğrenciye bilimsel metodlara göre çalışma yollarını öğretecek, onu tenkidî düşünceye sevkedecek, problemleri bilimsel bir görüş ve metodla çözme gücünü kazandıracak...» Bu program Talim Terbiye Kurulunun onayından geçmiştir ve günümüzde uygulanmaktadır. Aynı kurulun kabul ettiği çeşitli ders kitaplarında bilimsel anlayış ve metodla çelişen hususlara hiç değinmiyeceğiz. Ama aynı Bakanlığın ali kıran baş kesen edasıyla ortalığa saldığı müfettişlerinin ilerici öğretmenlere yönettikleri sorular üzerinde azıcık durmalıyım. Bakalım bu programa öğretmenler mi uymakta yoksa Bakanlık mı? ortaya çıksın.

Adları, kendilerine sorulanlar ve verdikleri karşılıklar bizde saklı bulunan düzinelerle öğretmenle il-

gili dosyalardan küçük bir kaç örnekle yetineceğim: 10/12/962'de bir ilköğretim müfettişine Bakanlık müfettişince sorulan bir soru, "Ocak 1961 sayılı Öğretmen Dergisinde yayılanan yazınızdaki ifade Türk anane ve nezaket kaidelerine aykırıdır, neden böyle yazdınız?" 14/6/1963'de bir lise öğretmenine yönettikleri soru: «1/5/1963 tarihli Vatan Gazetesi'nde» «Başbakan ve Kimsesiz Bebek" başlığını taşıyan yazınızda Bakanlığımızı ilgilendiren hususlar ele alınmış ve tenkid edilmiştir. Bazı hususları neşir yoluyla halk efkârına duyurmaktaki maksadınızın ne olduğunu aşağıya yazınız."

Bakan Reşat Şemsettin Sirer 17.3.1948 tarihinde özel kalemden bir emir çıkartarak, «söyleyeceği, tenkidi olan öğretmenler, düşündüklerini bize yazsınlar, basın yoluyla yazarlarsa cezalandırırım» demiştir. İşte sonraki Bakanların da, müsteşarların da, müfettişlerin de dayandıkları duvar budur. Mevzuat dedikleri de bundan ibarettir. Değilse, 1961 Anayasasının 20. maddesi ortada dururken, «gazeteye neden yazı yazdın?» diye öğretmen sorgulamak, Anayasa başta olmak üzere devletin tüm mevzuatını çiğnemek olmaz da ne olur? Son günlerde basında yeralan ve öğretmenlere yöneltildiği ileri sürülen sorulara bakıp da, bu Bakanlığın kaç asır geri düşündüğüne üzülmemek mümkün değildir. Öğretmene, devlet yasalarıyla ve müfredat programıyla görevler yüklemişiz. Yerli kaynaklarımızın korunması ve işletilmesi, bilimin yol gösterici olarak öğretilmesi, halkın uyandırılması ve çağın istediği bilgiyle donatıl-

ması, yeni üretim araçlarının benimsetilmesi, insanca yaşama aşamasına getirilmesi. Kısaca çağdaş uygarlık düzeyine çıkarılması... İşin en gülünç yanı, sorguladıkları ve kıyım kıyım kıydıkları öğretmenlerin yaptıklarına bir bakın, tamamen kendilerine yüklenen görevlerdir bunlar. Yani, mevzuat hazretlerine uymak için gece gündüz çalışan, dağbaşı, dağarası, demeden, birkaç yüzliralık maaşla, yerine göre aç, yerine göre çıplak ve çeşitli tehditler altında çalışan ülkücü gençlerdir bu öğretmenler..

Eğitim Bakanları ve de yanındakiler, ne istediklerini açıkça söylemek zorundadırlar. Öğretmenin taraf tutmasını, kendi partilerinin davulunu çalmasını, eşit koşullar altında halkın çocuklarını okutmamasını, halkla eşit bir şekilde temas kurmamasını mı isterler? Günde beş vakit camiye gitmesini, öğrencileri de götürmesini, böylece programın dama atılmasını, eğitim yapmamasını mı isterler?.. Açıklasınlar da öğrenelim öğretmenden ne istediklerini.

Bu sorulara karşılık bulunmadıkça yüzyirmibeş binin üstündeki öğretmen kitlesi devlet yasalarına ve mevzuatına uymakta devam edecektir. Bu mevzuatı değiştirmedikçe, bir bakanın ya da bakanlık örgütüne yerleşenlerin kişisel isteklerini mevzuat gibi ileri sürmeleri de suç teşkil eder ayrıca. «Biz Atatürk'ün gösterdiği bilim yolundan gitmek ve aslı astarı olmayan şeylere inanmamak zorundayız» diye ders veren bir öğretmen için bile, Mecliste dört yıldır her fırsatta yırtınan; «bu gibi öğretmenler temizlenmeli» diyen saylavlara değil, böyle öğretmenlere muhtacız.

Bu ulusun geleceğine uygun bir eğitim politikasının özlemi, bugün her zamandan çok kendini duyurmaktadır.

Eğitim Bakanları şunun da cevabını vermek zorundadırlar :

Okumayan bir ulus olduğumuz için 222 sayılı Eğitim Yasası, ilk ve ortaokul müfredat programları, ilkokullar yönetmeliği, ortaokullar yönetmeliği ve ilköğretim müfettişleri yönetmeliği, öğrencilerin ve öğretmenlerin okumaya teşvik edilmesini, seviyeli eserlerin kişilere ve kitaplıklara kazandırılmasıyla kültürel hareketlerin geliştirilmesini... isterler. Buna göre de, öğretmen sınıfında, müfettiş köyünde - kentinde öğretmenlere kitap salık verir, okutur, toplantılarda tanıttırır bu eserleri. 1966 Aralık ayı içinde Adana bölgesinde bir ilköğretim müfettişinin öğretmenlere salık verdiği ve kişisel kitaplıklarına kazandırdığı şu eserler, tehlikeli görülerek Millî Eğitim Müdürünce toplanıp Kültür Müsteşarlığına postalanmıştır : Atatürk Yolu (Yaşar Nabi), Atatürkle Konuşmalar (Mustafa Baydar), Atatürkçülüğün İlkeleri (İhsan Akay), Atatürk Diyor ki (Atatürk) Bu mu Atatürkçülük, bilimcilik? Ulusun eğitilmesine neden engel görülür bu kitaplar? Ve okutmamak isteyenlerin suçlu sayılarak mahkemelere dökülmesi gerekirken, okumak ne zamandanberi suç oldu bu ülkede?.. Cevap versin Eğitim Bakanları. Kültür düşmanı müsteşarlarını da konuştursun da öğrenelim esas amaçlarının ne olduğunu?..

Dahası var : Bir öğretmenle bir Bakanlık Müfet-

tişi arasında geçen şu konuşma üzerinde de düşünmeli Bakan ve saçlarını yolmalı, «vay benim köhne örgütüm» diyerek... Yeri, öğretmenin adı, müfettişin adı bizde saklı kalarak, konuşmanın (soruşturmanın) küçük bir bölümünü veriyorum :

Müfettiş : Zararlı eserler tavsiye etmişsin öğrencilere, hakkında şikâyet var, savunmanı yap.

Öğretmen : Hangi eser, öğrenebilir miyim?

M. «HARABELER.»

Ö. Bu kitabı nereden alarak tavsiye etmişim acaba?

M. Bilmiyorum ama, zararlı klâsikmiş.

Ö. Kimin tarafından şikâyet ediliyorum?

M. Muhataplarınızca.

Ö. Muhataplarımın zihniyetine göre, «Mızraklı İlmihal» ve «Toprak» dergisinden başka yayınların zararlı sayıldığını biliyor musunuz?

M. Zannetmiyorum.

Ö. Bunları isbatlayan belgeleri vereyim size.

M. Onun sırası da gelecek.

Ö. Müfettiş Bey, bu zihniyet fizik ve biyoloji kanunlarını da dine aykırı buluyor. Biz öğretimi yobazın zihniyetine göre mi yapacağız, yoksa programlarımıza, yani çağdaş bilim ve eğitim anlayışına göre mı?

M. Konuya dön.

Ö. Peki, izin verin ilgili kitabı getireyim.

Ö. (kitap elinde) bu kitap Fransız klâsiğidir. Volney'indir. 1853 de yazılmıştır. Müfettiş Bey, teftişe kimi temsilen geldiğinizi öğrenebilir miyim?

M. Bu nasıl soru. Elbette Maarif Vekâletini temsilen.

Ö. Beni sorguya çektiren bu kitabı buraya kim getirebilir?

M. (Kitabı evirip çevirdikten sonra) Vekâlet göndermiş.

Ö. Öyleyse beni değil Bakanlığı sorguya çekiniz. Devlet Kitabevinde de basılmış, onu yargılayınız. Demirbaşa kaydetmişler, tehlikeliyse emir versinler, kaldırsınlar...

Tevfik İleri devrindeki ayıklamada bile tehlikeli görülmeyen ve kitaplıkda bırakılan kitabı tehlikeli diyeni de süründürmeli değil mi? Neden bizde hep ileri gitmek isteyenlere çelme takılır da, ötekilere bir şey sorulmaz? İşte kültür düşmanı müsteşarların ve genel müdürlerin elinde bulunan müfettişler ve «tahkikatlar», Öğretmen kıyımının altında yatan gerçek nedenler hepten gelir buraya dayanır. Ama işin bu tarafını gizlemekte, yuvarlak bir yönetmelik lâfına yaslanmakta, Bakanlık nedense çıkar görmektedir.

Bizim öğretmenimiz, geri kalmış bir ülkenin öğretmeni olduğunu bilmektedir. Bununla övünmeliyiz. Yurt sorunlarını akıl ve bilim yoluyla çözümlemeye kalkışmalarına yanlış anlam vermemeliyiz. Sınıfta ve sınıf dışında yaptığı görevlerin politika yapmakla karıştırılmaması gerekir. Bu ülkede işe yarar adam yetiştirmemek için asırlardır işleyen kıyma makinasını ne zaman durdurup da bir avuç ülkücü insanı saf dışı etmekten, ezmekten vaz geçeceğiz?

Toplum yararına işlem yaptığını sanıyorsa Eğitim

Bakanlığı yanılmaktadır. Devletin koca koca koltuklarına yerleşip de kazanı patlatıncayadek altını ateşleyenler, öğretmenlerin boykota başlamasına şaşmamalıdırlar, diyeceğim ama, halâ bu işe şaştıkları, kafalarının örümcekten kurtulmadığı anlaşılıyor. Öyle olmasa, boykota giden öğretmenleri valilik, bakanlık emri diyerek aç bırakacak yerde, onların ileri sürdüğü eğitim sorunlarıyla ve de onların karın doyurma sorunlarıyla uğraşırlardı.

ZEHİRLEME YA DA KORE NİRE?

Talim Terbiye Kurulunun derin uykulara dalmış olduğunu her fırsatta söylüyoruz. Kabul etmiş oldukları ders kitaplarının da çok kez gerçeğe aykırı paragraflarla dolu, zayıf ve çocuklara göre olmadığını ekliyoruz. Ama anlayan çıkmıyor. Çünkü hesaplarına öyle geliyor. Çıkarları bunun böyle sürüp gitmesini gerektiriyor. Gerektiriyor ama, çocuklarımız da okullarda nasıl zehirleniyor, kimsenin haberi yok bundan, kimsenin umurunda değil okullarda okuyan milyonlarca körpe çocuğun nasıl aldatıldığından... Birkaç dalkavuk yazarın, birkaç sözüm ona eğitimci görevlinin çıkarı, milyonlarca çocuğun geleceğinden üstün tutulmaktadır.

Tapınma yolunu seçen yazarlar konularını, gerçeklere, yönetmelik ve kanunların isteğine göre değil, o günkü iktidarın tutumuna göre işliyorlar. İktidar ayaktayken gülünçlüğü, rezaleti akan ders kitapları, iktidar devrilince de okutulmaya devam edildi mi, diyecek söz bulamıyor insan.

Kilometrelerce gidiyorsunuz Anadolu bozkırında, Köyden köye geçiyorsunuz. Ağaç yok, gölge yok, yağmur yok. Tarlaya atılan tohumun bitmesi için yağmur bekliyor köylü. Barajların gösteriş için yapıldığı ortaya çıkıyor oracıkta. Baharda yağmur duasına çıkıldığı hal-

de yağmur düşmediğini, kuraklığın sürüp gittiğini biliyorsunuz. Köylerin çoğunda yiyecek buğday için devlet yardımı bekleyenler var. Kooperatif borçları için icra memuru gece gündüz dolaşıyor, ahırdaki kısrakları bile tesbit ederek «ihtiyati haciz» koyuyor.

Bütün bunların acısını duya duya, her yılın ötekinden pek farklı olmadığını düşüne düşüne köyün okuluna gidiyorsunuz. Yapılan öğretim : hava Neden hava? Neden hava olduğunu anlamak da zor değil. Hani ne demişler, anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az. Anlasalar da anlamasalar da davula bir kere daha vurmak boynumuza borç oldu :

Dördüncü sınıfın bulunduğu derslikteyiz. Çocuklar kitaplarını açmışlar, inceliyorlar. İlk ders Yurttaşlık bilgisi. Önce sayfası gözüme çarptı, açık kitapların : 41. sayfa ortasında kapkara harflerle yazılmış, göze batan bir başlık : «Köy Kalkınması»... «Eskiden köylümüzün birçoğunun tarlası yoktu. Bunlar, geniş toprağı olanların yanında ortakçı yahut kiracı olarak çalışırlardı. Çok yoksul ve perişan haldeydiler»... diye başlıyor.

Hiç toprağı olmayan ve toprağı yetersiz olanlara hükümetin toprak dağıtıp onları kurtardığını ekliyor

Sonra «tohum ıslah istasyonları açtı. Oralarda tohumların iyileşmesi sağlanır, köylülere temiz ve sağlam tohumluk verilir. Eskiden köylü tarlaya attığı tohumdan pek az ürün elde ederdi. Hiç ürün alamadığı yıllar da olurdu. Artık bu felâketlerden kurtuldu.» denmektedir. Arkasından «eskiden köylü tohumu tarlasına ektikten sonra dört gözle yağmur yağmasını

beklerdi. Kuraklık köylüler için en büyük korkuydu. Şimdi devlet barajlar yapıyor, biriken sular kanallarla akıtılarak bağları, bahçeleri, tarlaları sulamakta kullanılıyor...» denmekte ve böylece, kuraklık yüzünden çekilen kıtlıkların da tarihe karıştığı eklenmektedir...

Hangi barajdan toprak sulandığını bilmiyorum, ayıp değil ya... Tohum ıslâh istasyonlarının da barajlar kadar verimli olduğunu söyleyebiliriz : Bir «Çalkavu» makinesinin oy yüzünden kaç köyden sökülüp kaç köy dolaştığını, en sonunda yarısının bir köye, yarısının bir köye verilerek işe yaramaz hale getirildiğini, ancak «öteki parçayı buraya alacağız» diye her iki köye umut verildiğini çok gördük...

Bu ders kitabına bakacak olursanız biz yokluktan değil çokluktan yakınmaya başlarız. Dertten değil neş'eden patlarız. Çünkü : kredi kooperatifleri, Toprak Ofisi ve Ziraî Donatım Kurumu yoluyla köylünün bütün dertleri dindirilmiş, işleri yoluna konulmuştur.

İşler yoluna konulur da halk bayram etmez mi? Masallarda olduğu gibi kış boyunca eğlenirmiş halk.

«Köylüler hiç yorgunluk duymaz, daima neşelidirler. Ekin biçme ve harman zamanları onlar için birer bayram gibidir... Ambarlar dolduktan sonra keyifler büsbütün artar... Köy düğünleri güz mevsimine raslar. Kazanlar kurulur, kuzular çevrilir... sazlar çalınır, türküler söylenir... oyunlar oynanır. Güreş tutulur... Düğün ve bayram günlerinde herkes sandığında saklı millî kıyafetini giyer (?) Davul zurna sesleri etrafa yayılır...»

«Kış geceleri de ocak başlarında ihtiyar gazilerin savaş hikâyeleri dinlenir. Koca nineler en güzel Türk masallarını anlatır... Genç kızlar mâni söyler. Kore savaşlarındaki Türk askerlerinin kahramanlıkları bütün canlılığıyle onların dilinde yaşar...»

Yaşasın iyimserlik, yaşasın masabaşı ve yaşasın 600 yıllık gül bülbül edebiyatı...

5 inci sınıflar da hükümetin kuruluşu, görevleri konusu üstünde duruyorlar... 14 üncü sayfa şöyle başlıyor: «Kabineler başvekillerin adıyla anılırlar. Meselâ Adnan Menderes'in kurduğu kabineye «Adnan Menderes kabinesi» veya «Adnan Menderes Hükümeti» denir...

Bu kitabın yazıldığı tarihte Menderes memleketin üstünde kuş uçurtmuyordu... Demek ders kitabı yazanlar da sıyrılamamışlar o baskı havasından. Oysa hükûmetin kuruluşunu ya da başbakanlığın önemli bir görev olduğunu yavrucuklarımıza anlatmak için Menderes'in adına sığınmanın gerekli olduğunu sanmıyorum. Ama, Menderes'in adına sığınmanın, dalkavukluk yoluyla memleketi hayalî olarak bütünüyle kalkındırıp cennet gibi göstermenin, çocukları zehirlemenin, çocuklara yararı olacağı yerde bu kitabı yazanlara olur belki. İnsan, bu yarayı kapatmaya niyetli olmadığını gördüğümüz Bakanlık adına üzülüyor..

Neden hep bu kitabı seçtiklerini sorarsanız öğretmenlere, Rakım Çalapala'nın kitabını.

«Atlas Yayınevi çokça yayınlamış, öteki kitaplar bulunmuyor, onun için bunu aldırıyoruz» derler, Esasen hangisini aldırsalar tadı yok. Ankara köylerin-

de olduğu gibi, yurdun her yerinde çatır çatır okutulan bu kitaplar, 27 mayısın anlamını tam olarak gölgelediği gibi düşüklerin yurda ihaneti gerçeğini de unutturmaktadır... Görüyorsunuz ki, özellikle köy okulları, olup bitenlerden resmen haberli değil...

Çok kitap sistemi ha? İşte bu olur sonucu. Bilgi yok, kalite yok. Aldatmaca var, yaltaklanmaca var.

Nerdesiniz köy okullarında vaktiyle okutulan canım «yıl kitapları». Nerdesiniz tek kitap sistemi zamanında çocukların eline verilen değerli ders kitapları? Ve ey! nerdesiniz bu gerçeklere parmak basacak ilgililer!..

LÂİK EĞİTİM

Yürürlükteki Anayasamızın ikinci maddesine göre «Türkiye Cumhuriyeti lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.» Aynı Anayasanın yirmibirinci maddesinde de şu hüküm vardır : «Çağdaş bilim ve eğitim esaslarına aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılamaz.»

Birbirini tamamlayan bu iki maddeyi içine alan Anayasa, 27 Mayıs'tan sonra halkoyundan geçerek kabul edilmiştir ve yürürlüktedir. Bu duruma göre lâik devlet sayılırız. Çağımızda uygulanan bilimsel eğitim esaslarının dışına çıkmadan yurt çocuklarını eğitmek zorunda olduğumuzu da Anayasa saptamıştır. Bunların uygulanmasını bizden istemektedir. Biz kimiz? Senato, Millet Meclisi, Hükümet, tüm devlet örgütü...

Şeriatın kestiği parmak acımaz diyen Türk ulusu, yasaların isterlerine de aynı inançla uymuştur, uymaktadır. Yasaların ne yazdığını bilmemek kişileri kurtarmaz da. Halkımız bunu bilmektedir. Yalnız halkımız mı, halkı yönetenler, onu daha iyi yönetmek, işlerini daha bir düzene koymak, çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmak görevini yüklenerek meclisleri dolduran saylavlar daha iyi bilir bunu. Bilmek ne söz, yasa koyuculuk ve o yasaların tam uygulanması görevini de omuzlarına yüklenmişlerdir.

Eski ve yeni Anayasa'da yeri olan lâiklik, Ata-

türkçülüğün başta gelen öğelerinden biridir. Devletin din işlerine karışmamasının gerekliliğini duyurur. Laiklik ilkesini benimsemiş devletler din işleriyle uğraşmazlar. Dinsel eğitim yapan okullar açamazlar. Devlete karşın din okulu, din kursu açanlar olursa onları da önlemekle yükümlüdürler.

Laik eğitime gelince, laik eğitim ilkelerinin uygulandığı okulların programlarında din dersine yer verilmez. Böyle bir okul, çocukların ve velilerin din ve mezhep ayrılıklarından gelme etkilerine çalışmalarında yer vermez. Fransız Devriminden beri insanlığın laik okula kavuşması için savaşılmaktadır. Bu savaş, varolmak ve insanlık tarihinde iz bırakmak isteyen toplumlarda zaferle sonuçlanmıştır. O toplumlara kurtuluşu getirmiştir. Hangi toplum hâla kurtulamamışsa, karanlıklarda kalışının nedeni bu zaferi kazanamayışıdır. Bu gibi toplumları yönetenler, küçük çıkarları uğruna ve dünyanın gidişini izlemek gereğini duymayarak, toplumlarına büyük kötülükler ediyorlar.

Yeni Anayasa'da olsun, eskisinde olsun laiklik ilkesi vardır. Buna karşın bu ilkeler ne devleti yönetenlerce, ne de hükümeti yürütenlerce umursanmaktadır. Bu ilkelerin karşıtları neyse onlar uygulanmaktayken, laik okulu ve laik okul kavramını savunan aydınlara, eğitkenlere pek rastlamıyoruz. Herkes kendi kabuğuna çekilmiş ve gelecekten umudu kesmiş bir durumda gününü gün etmiye bakmaktadır. Laikliği benimsediğimiz ve devlet okullarında uygulamayı kabul ettiğimiz halde, bugün bu ilkeyi çiğnemekteyiz. Örneğin, ilk ve ortaokullarda din dersleri okutulmaktadır. Okutulan derslerin de dinle pek ilgisi yok-

tur. Güvercin hikâyesi, göç hikâyesi diye sürüp gitmektedir. Bu oy toplama ortamını yaratma ve elden bırakmama çabasının sonucudur. Orta ve yüksek dereceli din okullarını da düzinelerle açmış bulunuyoruz. Onlardan da devrimlere ve her yeniliğe karşı küme küme insan çıkmaktadır. Okullarda mezhep kavgaları, fakültelerde, mescitler, mescitleri ihya eden ve oruç tutmayan öğrencilere yemek vermeyen okul müdürleri, kısa kollu giyinen bayan öğretmenlerine kâfir diyerek saldıran İmam - Hatip öğrencileri... alıp yürümüştür.

Bütün bunları bağrına basan Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanları da, bu okullara ihtiyaç olduğunu, milletin ölüsünün yıkanması gerektiğini haykırmaktadırlar. Bunlar ölü yıkayıcı yetiştirmeye mi yoksa milletin uyanması, dirilmesi için mi oraya gelmektedirler, anlaşılmayan bu. Daha da var anlaşılmayan şeyler : Atatürk'ün en çok önem verdiği ve çağdaş uygarlık düzeyine çıkışın baş öğesi saydığı laiklik nerede ? Hem de Anayasaya karşın?.. Ne zaman dolacak bu toplumun çilesi? Atatürkçü gençlere kaç, yobaza tut diyen politika yobazının sakal okşamaları bitmeyecek mi ?

Gençler gerçeklere dosdoğru bakmalı, yobazın ve yobaz anlayışın karşısında yer almalıdırlar, doğru. Bu doğru ama, Yaşar Tunagör adında birini Diyanet işlerinin başına getirip de, onun kanlı pazarlar, Yıldız Teknik Okulu baskınları, İmran Öktemin cenazesinde irtica hortlatma gibi tertipleri yapmasını sağlamak da doğru mu? Ulus, Vatan yararına mı ? Hatta iktidarın yıkılmasını ne kadar geciktirir dersiniz ?..

GÜL - BÜLBÜL

Biraz kendimle ilgili ama, bu yılın Mart ayında geçen küçük bir olayı anmam gerekiyor önce : Ankara'da bir öğretmen okulu vardır. Bana kalırsa yalnız adı öğretmen okuludur bunun. Öğrenciler Tabiattan uzak, gerçeklerden uzak olarak yalan yanlış yazılmış ders kitaplarıyla, bağnaz tutucu ve de laf milliyetçisi müdür ve öğretmenlerle başbaşa bırakılmışlardır. Gösteriş olarak açılan ve binlerce çocuğun canına okuyan bu tip okullar üzerinde her fırsatta duruyoruz. Şimdi bu okulda geçen olaya gelelim : Köylerde kısa bir süre için uygulama yapmaya giden öğrenciler dönmüştür. Derslikte, uygulama işlerini yürütmekle görevli öğretmen ders yapmaktadır. Konu köy gerçekleri ve bu gerçekler içinde nasıl çalışılacağı konusudur. Bir kız öğrenci sorar :

«Efendim, gerçi biz uygulamaya gittik, bir köy gördük. Ama köylüyle temas edemedik. Okulda yatıp okulda ders yapıp geri döndük. Buna rağmen geriden hoşumuza gitti köy. Arkadaşlarımızdan Yaşar köylerimizin çok geri olduğunu söylüyor ve Makal'ın yazdığı (Bizim Köy) kitabının gerçeğe uygun olduğunu iddia ediyor. O kitabı ben okudum, öyle köy olabileceğini sanmıyorum. Siz ne dersiniz?»

«Hayır!» diyor öğretmen Halil Bey, « o kitap

propaganda için yazılmıştır. Katiyen öyle bir köy olamaz...»

Bu arada adı geçen öğrenci Yaşar söz alır, kendi köyünün de öyle olduğunu açıklar, bunları açık konuşmanın ne zararı olabileceğini sorar. Halil Bey burada kapatır, «soluk alın dışarıda» der. Koridorun bir köşesine çeker Yaşar'ı : «Bir daha böyle lâfları açmayın sınıfta, bunlar tehlikeli meselelerdir. Siz öğretmen olacaksınız, sınıfınıza girip dersinizi yapacaksınız, eloğlunun üç keçisi beş oğlağı, köyün şöyle mi böyle mi oluşu sizi ilgilendirmez...» der...

Bunu burada yazmamak için çok zorladım kalemimi. Bir bakıma sözü edilmeye değmez bu gibi şeylerin. O kadar çok ki böyle düşünenler, böyle ders verenler. Gelin görün ki, basınımızda da bu açıdan bakarak yazı yazanlar, özellikle günümüzde çoğaldı. Ne demek istediklerini, neyi savunduklarını anlamak da zor doğrusu. Durup dururken gül-bülbül edebiyatına dönmek istiyorlar. Köyün çobanı gene dünyanın en mutlu insanıdır sanki. Çeşme başındaki köy kızı, düşlenen cennet hurisine taş çıkartmaktadır. Köylü dertli çoğunluk olmaktan çoktaan çıkmış, mutlu azınlığı geride bırakmıştır... 27 Mayıs Devrimine kadar yukarıdakilerin hoşuna gitmek, çıkar sağlamak için bunu yapanlar vardı. Ama, artık her meselemizi açıkça ortaya dökmek, yaramıza göre merhem aramak zamanı geldi diyorduk. Demek gelmemiş. Devrimi başaranlara da yanlış yol göstermekten, koltuklarına sokulup yanlış öğüt vermekten zevk alanlar, kimbilir belki de çıkar sağlayanlar eksik değil; Ama, bir Dün-

ya gazetesinde, bir Vatan Gazetesinde «edebiyat» yaparak oyalananları düşünmemek, onlar adına acı duymamak elde değil.

Şunu belirteyim ki, «köyden roman çıkmaz» sözünü Necati Cumalı ortaya atmıştı, bir Paris dönüşü. Belki bu söz bir karakterin yumuşaklığı ile ilgiliydi. Öyle ya, Devrin Cumhurbaşkanı seni Paris'e yollasın, sen de onların memlekette hiçbir şeyi halletmediği üstüne yazı yazanlara, köyü kötü gösterenlere çatma, olur mu bu! Bereket versin karşılığını çabuk almış ve susmuştur o. Sonra Reşat Nuri Darago ara sıra veriştirdi köyden hikâye, roman yazanlara. İşin «Edebiyatını» yaptı yani. 18 Ekimli Dünya'da «Üstün körü müşahede edildiği için derinliğine gösterlmeyen bir âlemin ezeli dâvalarını binlerce defa geveliyen bu hikâyeler (köy yazıları) roman üslûbunun gelişmesine de engel olmakta, dil ve tasvir ettiği muhitin iptidaliğini muhafaza etmekte, hazin bir intiba bırakmaktadır. Bu yeni muharrirler Türk romanını köyden kurtarıp hiç değilse orta bir kasabada aram etmesine yardım ederlerse pek kıymetli bir adım atmış olacaklar...» demişti.

Şu «derinliğine gösterme» de son yılların başka bir «edebiyat» ı... Bunu bırakıp yukardaki diline bakın Darago'nun? Türk halk çoğunluğunun konuştuğu temiz Türkçe ile ilgisi var mı? Köyden yazanları yalnız açlıktan guruldıyan barsakların sesini veren yazarlar olarak kabul edince bir peşin yargıyla, ortada böyle geri bir anlayış ve geri bir dil kalır. Köyden yazanların Türk dilini, gerçek Türkçeyi ortaya çıkardık-

larından, ulusal yazınımıza getirdiklerinden nasıl habersiz olur bu «edebiyatçılar?». Yazısının bir yerinde de «Türk hikâyesini o bıkkınlık veren köy uslûbundan kurtarıyor» diyor «Loş Ayna» v.b. eserler için. Adı bile anlatıyor «salon edebiyatı» ile ilgili olduğunu. Darago da murada eriyor böylece. Biz de anlıyoruz onun neyin taraflısı olduğunu.

Aydınların köyü tanıması gerektiğini ileri süren Behçet Kemal de 13 Eylüllü Vatan'da şunları söylüyor, «aydın köyün derdini derisinde yüreğinde duymalıdır. Türk köyünü Mahmut Makal'ın etüdündeki hırçın sertlikle değil, olduğu gibi, olduğu gibi öğrenmiş olmalıdır...»

Allahaşkına söyleyin dostlar, bu olduğu gibi lâfından ne çıkar? Türk köyü bir fil midir ki herkes tuttuğu kısma göre yargı yürütüyor? Ortada bir köy vardır ve neyse odur işte. Görünen köy kılavuz istemez, demiş atalarımız. Siz köyü görenden haber verin. Türk köyü kurtarıcısını bekliyor. Bu kurtuluş, baştan sona kadar, yöneticisiyle, aydınıyla, kentlisi köylüsüyle elbirliği etmemizle, kendimizi bilmemizle mümkün. Kendimizi olduğu gibi görüp gördüğümüz gibi kabul etmemizle mümkün. Bu memleketi böyle bırakanlar, her iyiyi, her faydalıyı hemen kabullenen şaşmaz bir mantığa sahip olan halk değil; onun adına yalan savuran, onun adına hokkabazlık yapan sözde aydınlardır, diyenler çok haklı anlaşılan...

Sözde halka indiklerini söyleyen, yazan bu baylar, edebiyatı halka indirdik diye bangır bangır bağıran bu «edebiyatçılar», sazlı sözlü zevk kaynağı

olarak gösterdikleri köyleri hiç değilse kendi haline bıraksınlar artık. Yıllarca geveledikleri bu sözler de köylüyü bıktırdı. Edebiyat oyunlarına kurban ede ede damarında kan bırakmadıkları köylü, artık kuru söze doymuştur ve bunlardan gölge etmemelerini istemektedir. Başka bir şey istemiyor, rahat olsunlar...

KÖYCÜLÜK OYNAYANLAR

Çubuk'un Güzelhisar köyündeyiz. Köyün iki öğretmeni var. Halil Köse, Gazi Karadağ. Köylüleri toplamışlar, okulun bahçesini genişletiyorlar. Okulun altyanındaki sulak yeri seve seve okul bahçesine ekliyor köy halkı. Kazma kürek girişmişler, hendek kesiyorlar, duvarı taa gerilere alıyorlar. Daracık olan bahçe, genişliyor, genişliyor, 3600 metrekare oluyor. Eski bahçede fidanlar yetişmiş, sebzeciliğin isteneni yapılmış. Köye örnek bir bahçe yapmak konusunda hazırladıkları plânlarını, yer genişleyince rahat rahat uygulayacaklarını söylüyor öğretmenler.

Halil Köse Öğretmen diyor ki : «Bu köye 4 K kulübü kurdular. Yalnız levhası asılı kaldı, elde başka birşey yok. Aslında bu kulübü kuranlar, hayvan bakımı, biçki-dikiş, ev ekonomisi, bahçecilik bakımından köylüye önderlik etmek istiyorlar. Ciddî olarak çalışsalar belki başarılı olabilirler. Ama Teknik Tarım Müdürlüğüne bağlı olan 4 K cılar çok günlerini köyde geçirebilmeli, bir de rehberliğini yapmak istedikleri işleri kendileri iyi bilmeli...»

Gazi Öğretmen karışıyor söze : «Gelenlerin ileri görüşlü kimseler olması gerekir. Bu olmadı mı, köylüyle alay etmek olur iş. Oysa gelenler, tecrübesiz, iki genç kız. Köycüyüz, hizmet ediyoruz deyişlerinden

de usandı millet. Yaptıkları ne ki çalım satıyorlar bilmem. Bize de engel oluyorlar çalışmalarımızda. «Bunlar Enstitülü öğretmen, birşey bilmezler», diyerek köylüyle aramıza giriyorlar...»

Bu iki öğretmen yıllardır burada. Tavuk cinsini islâh etmişler önce. İyi kümesler yapılmasını sağlamışlar. Gelen 4 K cılar bunların yetiştirdiği tavukların fotoğraflarını çekip şuradâ burada sergi açar gibi gösteriyorlarmış.. Ev ekonomisi, iyi yemek pişirilmesi hakkında, birkaç kadını toplayarak bilgi vermeye çalışıyorlarmış ama, bu bilgiler kitaplardan okunuyormuş. Kadınlardan biri «bizim eve gidelim de bu yemeği yap, yaparken görür daha iyi öğreniriz» demiş. Açık açık konuşmuşlar bu kez köye gelen kızlar : «ona kalırsan biz iki yumurtayı bir sahanda kırıp da pişirmesini bilmeyiz. Görmedik, yapmadık bunları. Ama sizin ayağınıza gelerek kitaplara yazılmış güzel bilgileri okuyoruz. Siz okuma yazma bilmezsiniz biz biliriz. Bildiğimizden size vermek istiyoruz. Artık pişirmesini de kendiniz yaparsınız...»

Köy kızlarına biçki - dikiş öğretmek için açılan kurslar da sözünü ettiğimiz kulübün çalışma kollarından biri. Bu kursun hiç kesilmemesini istiyor köylüler. Ama bırakın kesilerek sürmesini, hiç gelmiyorlarmış! «Yer ayırtıyorlar, umut veriyorlar, fakat gelip de kurs göstermiyorlar» diyordu köylüler. Geçen yıl aralıklı olarak dört gün gelmiş bu kursu açan kulüpçü hanım. Hizmet anlayışı gösterişle öyle kaynaşmış ki, bunların ikisini biribirinden ayırmak güç... Hele bu kulübün «il millî lideri» varmış. Köyleri kalkındırma lideriyim

diye gezer yürürmüş anlattıklarına göre. Dairelere girer çıkarmış. Ama bütün yaptıkları köylerin dışında olup bitiyormuş. Köye uğramamış.

Levha asmak pek kolay olduğu için olacak, Çubuk çevresinde daha bir çok köylerde var bu kulüplerden. Ama ne gelen vardı ne giden. Yıllar olmuş bu levhalar asılalı. Geçenlerde bir dergide okumuştum: «Kol ve kafa çalışmasıyla memlekete hizmet edilmez» diyordu bu dergi, «bu memleketin ülkücülere ihtiyacı var. Ülkü ise kafada ya da kolda değil gönülde olur. Finlândiya'yı çorak topraklar üstünde beyaz zambaklar memleketi yapanlar, kol ve kafalarıyla çalışanlar değil, orayı gönülden seven ülkücülerdir.» Bu yazıyı hatırladım, köye kulüp kurup da işi orada bırakanları düşününce... Demek oluyor ki, bizim 4 K cılar, gönüllerinde yığın yığın «ülkü» dolu olduğu halde karşıdan karşıya köycülük oynuyorlar. Oysa halka kulak verselerdi, önce halk ozanının dediğini işitirlerdi :

«Gölgeden bakmakla dallar eğilmez,
«Karşıdan karşıya güzel sevilmez...»

Sonra da halkın dediğini : «4 K demek, Köylünün Kalkınması Kıyamete Kaldı, demektir.»

Köylümüz doğru söylüyor. Sosyalist yöntemlerle köylüsünü, halkını kurtarmış komşularımıza bakıp bir de bizim daha köy sorunlarımızı olduğu gibi kabul etme alışkanlığını bile edinemediğimizi düşününce, hak vermemek mümkün değil...

TEZEKTEN TERAZİ

Özellikle okulların kapandığı ve açıldığı sıralardaki sınav zamanlarında öğrencilerimizin bir cehennem hayatı yaşadıklarını, bu sıkıntıya her olasılığa karşı katlanabilenler yanında kurtuluşu okulla birlikte evi barkı terketmede bulanların çokluğunu kim yatsıyabilir? Bu oluşlarla ilgili haberlere gazete ve dergilerde sık sık rastlıyoruz. Bütünleme sınavlarının yapıldığı son bir ay içinde evlerinden kaçan çocukların çok sayda olduğunu, her gün birçok ana babanın emniyete başvurarak okullu çocuklarının kaybolduğunu söylediklerini, geçenlerde Ankara ve İstanbul gazetelerinde okuduk gene. Bu haberlerden öğrendiğimize göre ortaokullarda bütünleme sınavında başarı gösteremeyen çocuklar, babalarının dayak atmasından korkarak eve uğramadıklarından, günlerdenberi aranmaktadır. İşin nedenleri üzerinde durmaksızın çocuğun sınıf atlamasını bekleyen, atlamayınca olanca suçu çocuğa yükleme eğiliminde olan ailelerimiz, bu anlayışı yakından bilen çocuklarınca çokluk aldatılmaktadır da: Ola ki, bütünlemede başarı gösteririm diye, son güne kadar durumunu olduğu gibi açıklamıyor, bir üst sınıfa atladıklarıyla övünüyor bu çocuklar. O korkunç gün gelip çattı mı, ai-

leden göreceği olumsuz davranışı sezdiği için, başka yerlere kaçarak başını kurtarma yolunu seçiyor çocuklar. Gittikleri yerlerde aç susuz kalan, türlü sıkıntılar içinde yiten, toplum içinde her birinin bir dertotu gibi yeşerme olaşılıkları kuvvetli olan 12 yaşın çevresindeki bu çocukların aranıp bulunma ve kurtarılma sorununu bir yana bırakarak, bu oluşun nedenlerini incelemeye çalışacağım :

Öğrenme, kişinin karşılaştığı durumun derinliklerine inerek kavrayışı ve anlama, duyma gücünün bütününü kullanarak aldığı bilgi, ya da beceriyi benliğine sindirip sindirmemekle ilgili bir çaba, bir devinmedir. Bu gidiş olumlu bir şekilde yürüyorsa mesele kalmaz. Öğretim sistemi, ya da öğreticiler, öğreneceklerin anlama, duyma gücüne göre hazırlanmamışsa, okullarımızın, içinde öcüler bulunduğu sanısıyla kapısına varmaktan korkulan eski örenlerden ayrılığı yok demektir, çocuklar gözünde.

Bizde genellikle, çocukların karşısına geçerek, herhangi ders dalından herhangi bir konuyu eze eze anlatma yöntemiyle öğretim yapılır. Daha doğrusu öğretim yapıyoruz sanılır. Kendi yargılarını kullanma, olay ya da fikirleri kendi süzgeçlerinden geçirme fırsat ve alışkanlığı hiç bir zaman çocuklarımıza verilmemektedir. Gereksiz görülür bu. Konuşmak, hikmet savurmak hepten öğretici durumunda olanların hakkıdır. Onlar her şeyi en iyi şekilde bilirler. Öğrenciler bir sürü gibi toptan ele alınır. Bireysel ayrımlar kimsenin umurunda değildir. Öğrencileri tanıma endişesini kimsede göremezsiniz. Kuru ku-

ru bilginin lâfla aktarılmaya çalışılmasıdır yapılan. Nasreddinin göle maya atmakla yoğurt tutturması şansı kadardır bu yöntemle öğretilenlerin tutma şansı. Tutmadığını söylemek için uzun araştırmalar yapmak gerekmez. Zilin çalıp dersliğin boşalmasıyla, içerde ders adı altında söylenenler de uçup gitmiş olur. Ders yılı bitti de sınavlar başladı mı, iş gece gündüz kitap taramaya kalmıştır. Matamatiksel dersler lâf götürmediği için kitaptan kendikendine öğrenilmeyince, özel öğretmen tutma endişesi gelip çatmıştır. Sağlığını da günlerine gecelerine iç edip yitirerek çalışma sonucunda da gene, sınıf atlama şansı yüzde yirmiyi hiç bir zaman geçemez. Bu hali yeryüzünün hiç bir ülkesinde görmek mümkün değildir. onlarda erek çocukken, bizde çocuk erek olmaktan çıkmış, çocuk düşünülmeden hazırlanan yüklü programları, bu programlara göre hazırlanmış ders kitaplarını çocukların başlarına oturtmuşuz. Arada sıkışıp kalmıştır çocuklarımız. Üstelik yaşları gözönünde tutulunca, çocukların kavrayamayacakları konuların öğretilmeye zorlandığı görülür. Karmakarışık sunuluşu da çaba.

Öğretiş durumumuz bu. Ya sınavlarımız ne durumda ? Yazık ki sınavlarımız da öğretiş sistemimize kapaklık edebilmekte, böylece tencerenin kapağı kendine uymaktadır. Öğretmenlerimiz ahret sorularını sorduktan sonra aldığı sözlü yazılı karşılıklarda, çocukların kendi fikir ve yargılarını kullanmalarını yersiz bulur, not kırar. Vaktiyle kendi ağzından çıkan cümle ve kelimeleri tıpkısı tıpkısına ister. Başka keli-

melerle yazarsa öğrencimiz, yanmıştır. Bütün bir öğretim yılınca kovuşturduğu dersler içinden sorulan birkaç soruya uygun karşılık verebilen sınıfı atlar, vermeyen döner. Bunca konu içinde sorulanlar dışında öğrencilerin bildikleri olabilir diye düşünmek doğru olmaz onlarca. Sonuçta da kalanlar beşte dördü bulursa şaşılmaz buna. Ortaokullarımızı kastettiğimi anladınız sanırım ama, liselerimizin, yüksek öğretim kurumlarımızın da bu yönden durumları buna benzer, yüz ağartıcılığı yoktur. Kuralları bozmayacak olan ayraları bir yana koyarsak, çoğunluk olarak çocuklarımızın anlaklarından, belleklerinden, kavrama güçlerinden şüpheye düşemeyiz. Yaratılış gereği geri olanların sayısı, sınıf dönenler kadar kabarık olamaz. Şu halde çocuklar suçsuzdur. Bu sınav sıkıntılarının, kaçmaların suçu günahı yöneticilerden tutun da program hazırlayanlara, kitap yazanlara, en yakın çevre olan aileye kadar yükleniyor.

Üstelik yeter okul yapıları yok. Derslikler tıklım tıklım dolu. Yeter sayıda öğretmen yok. Çocuk ruhu sözde kalmıştır, disiplin yönetmelikleri herkesi put edecek niteliktedir, hükümleri idam hükümlerine taş çıkartır... Bütün bunlara, ilk okulun birinci sınıfında çalışkanların koluna al bağlayarak, sonradan iftihar listeleri yaratarak ilkel teşvik ve yarışma buluşlarının meydana getireceği moral bozukluklarını da eklersek çağdaş eğitim ilkelerine ve gidişine, objektif sınav tekniklerine ne kertede sırt çevirdiğimiz ortaya çıkar.

Oysa çocuk etkin duruma geçince kavrayabilir öğretilmek isteneni. İleri eğitim ilkelerine uygun ola-

rak sıkıntısız, olağan bir çevre içinde, kullanılır araçlarla kişiliğin geliştirilmesi ön plâna alınmalıdır. Çocuğun çalışma ve denemelerini değerlendirmek, kazandığı bilgileri kullanmasını sağlamak gerekir. Ne yaptığını, ne sonuç aldığını bilmeli çocuk. Hareket merkezi de çocuğun ilgisi ve hayat olmalıdır. Bunlar da, kazanılan bilgi üzerinde düşündüren, araştırma ve yargılama gücünü artırarak, öğrencilerin hayattan olsun, kitaplardan olsun bu şekilde yararlanmalarını sağlayıcı eğitkenlerin yetişmesiyle olabilecektir.

Bir de kazanılan bilgilerin objektif teknikle ölçülmesi var (sınav demiyelim). Şansa büyük yer veren sözlü sınavlar bugün eğitim öğretimden alınan sonucu ölçmek için kullanılmamaktadır çok ülkelerde Bunun yerine öğrencilerin yargı güçlerini işleterek karşılık bulacakları ve konunun tamamını kapsayan, özellikle en önemli noktaları ele alan sorularla dolu testler kullanılmaktadır. Sanırım bu çeşit teknikle sınanan öğrenciler, bizde olduğu gibi ders yılı bitince kitapları yığarak yakmazlar, okula ilenmezler. Kitap yakma, okula ilenme ve okul kapanınca, ezberlenenleri unutma yerine, kendilerini yetiştirmek için okurlar, öğrenmeyi okula özel saymayarak yaşayışlarında sürdürürler.

Geçenlerde bir kasaba pazarını gezdim. Pazar yerinde birkaç el terazisi gördüm eski. Kiminin ipi kopmuş, sapı kırık. Kiminin kefesi yamalı. Ama hepsinin doğru dürüst tartı aracı yok. Bir taş parçası, bir patates, bir soğan, domates bu işi görüyor. Satıcı kafasına göre kimine yarım kilo, kimine 250 gramlık

diyor. Elinde bulunan taş v.s. nin karşısına satacağını koyuyor, tartıyor. Eğitimdeki ölçülerden söz edince bu gözlemimi ansıdım.

Ama bu bozuk terazi, mevcut düzenin her pisliğine körükörüne ve sımsıkı sarılmış olan yöneticilerin ve işbirlikçilerin olduğu kadar fen dersleri okutan öğretmenlerin de işine geliyor. Zaten soygun hepten bozuk terazilerle yapılmıyor mu ? saatını 40-60 liradan ders verip apartman dikmek, taksiler, kürkler almak dururken öğrencilerini bütünlemeye ve de belgeye kul etmeyen sınav yolunu mu benimsesinler ya ni ?...

EMPERYALİSTLERE BAĞLANANLAR YA DA HALKTAN AYRI DÜŞENLER

Karşımdaki adam, kendisini, memleketin bir numaralı halk eğitimcisi sayıyordu. Bunu, yabancılardan aldığı telgrafları göstererek kuvvetlendirmeğe çalışıyordu. Halk eğitimi konusunda yazdığı kitapları, broşürleri çantasından çıkarıp gösteriyordu. «Demokrasiyi kurtaralım; demokrasiyi kurtaracak halk eğitimidir» diyordu.

O akşam, sık sık gittiği yabancı ülkelerden getirdiği fotoğrafları projeksiyonla gösterdi bir öğrenci topluluğuna. Bu arada Pakistan'dan getirdiği fotoğraflara dikkati çekmeye çalıştı. Pakistan'dan getirdiği fotoğraflar arasında, bir yer sofrasında yemek yiyen köylü aile üzerinde fazlaca durdu. Aynı tabağa kaşıklarını daldırıp çıkaran köylüleri, «ne hoş değil mi, çok eskiden bizim köylüler de bu tatlı hayatı yaşarlardı. Şimdi tarihe karıştı o eski, güzel günler...» diyerek tanıttı... Pakistan'ı överken, o eski günleri geride bıraktığımıza üzüldüğünü hissettirdi. Biz ilerlemeye başlamışız ama, ilerleme tehlikeli bir nesneymiş. Örnek veriyordu : «Endonezya'da okuma - yazma dâvası hızla ilerlemiş. Halk uyanmaya başlayınca sosyalizme kaymaya da başlamış. Şimdi bunu önlemeye çalışıyorlar...»

Halk Eğitimi, halkın eğitimi deyip duruyordu bir yandan. Halkın eğitilmesinden ne anladığını merak ediyorduk. Tutumuna bakılırsa, Pakistan'dan getirdiği fotoğraflarda saptanmış durum, özlediği durumdu. Bu durumun bizde de mevcut olduğunu anlatamıyorduk. Anlasa halk eğitimi diye çabalamazdı herhalde...

Bir gün, Ankara'nın Dikmen durağına yaya yarım saat uzakta olan «Dikmen» köyüne gezi yapmayı düşündük. Kalabalık bir küme idi gidecek öğrenciler. Bu halk eğitimcisi hocayı (aynı zamanda Talim Terbiye Kurulundaydı) da çağırdık. Vakti olmadığını söyleyip gelmedi. Günlerden Pazardı. Biz Dikmen köyüne gittik. Başkentin burnu dibindeki karanlık nokta gibiydi. Pakistan'dan gelen resim ne kadar hoştu bu köydeki pislik, bakımsızlık yanında...

Başka bir gün, Amerika'da beş yıllık halk eğitimi öğrenimi görmüş olan asistanıyla birlikteydi. Beni de Amerika'ya yollamak istediğini, istersem hemen çaresini bulacağını söyledi. Ama bir şartı vardı : Yayınlamış olduğum kitapta, «Bizim Köy» sosyalistlerin (komünistlerin demek istiyordu) işine gelecek ve onlara yaraşır kelimeler varmış, onları çıkarıp yerine başka kelime ya da deyimler koymalıymışım... Örnek veriyordu : Din konusunda yazılmış bir manzumeye, uyuşturucu, yani «afyon» diyormuşum... Düzeltilince önsözünü de kendisi yazacak, yeniden bastırılmasına yardım edecekti... Onu başıyla doğrulayan asistan, böyle yaparsam, Halk Eğitimi Bürosuna bile alınabileceğimi ekledi...

Asistanı ayrılınca ellerini boynuma attı «Ah bil-

sen ben seni ne kadar takdir ediyorum. Yanlış anlaşılmanızdan hiç kimse benim kadar üzülemez» dedi. İçini çekti uzun uzun. Memleket meselelerine çare bulunması için, onun Meclise girmesinden başka çare yoktu onda. Halk Eğitimi önemli bir konuydu. Bir numaralı dâvamızdı. Demokrasi, memokrasi hep buna bağlıydı... «Ama, ben doğduğum köye hiç gitmedim. Meclise girmek oy alıp seçilmekle olur. Anamur'un yollarını unuttum. Büyük meselelerin peşine düşmekten, şarka - garba geziler yapıp memlekete yeni düşünceler getirmekten fırsat bulamadım... Ne yapmalı?»

Kolunu omuzumdan çekti. «Birer cigara yakalım» dedi. Filtreli Amerikan sigarası çıkardı. Yaktık. Sigaralarımızın dumanları kıvrıla kıvrıla yükselirken, bir daha ah çekti. «Ne dersin?» dedi. Düşündü... Düşündü. Yeniden : «Ne dersin bu fikrime, başbakana çıkıp hizmetlerimi anlatsam, kitaparımdan götürsem... En iyisi merkez kontenjanından adaylık değil mi?.. Anamura nasıl giderim ben, yolsuz belsiz yere...»

Türkiye'nin yalnız eğitimini değil, her şeyini yöneten tiptir bu tip. Emperyalistler'le işbirliği yapanlar da yalnız para babası iş adamları değildir. Bunlar da vardır işin içinde ve bunların yaptığı iş daha korkunçtur. Yurdun geleceğini dinamitleyen adamlardır bunlar. İnanmazsanız bakın :

Birçok yayıneviyle anlaşarak, bu arada beslenerek iki yandan, Amerikalıların istediği eften - püften kitapların onbinlerce bastırılıp satınalınmasına ve okullara gönderilerek (demirbaş) yıllar yılı ve ilerisi için düşünmeyen adam yetiştirme yolunu bulmuşlardır. Ta-

lim Terbiyenin kabul ettiği kitapların baş yanında Amerika bayrağının resmi, resmin içinde sıkışan iki el ve altında şu yazı : «Bu kitap özel bir komisyonca seçilmiş ve Talim Terbiye Dairesince de uygun bulunarak Türk - Amerikan işbirliği sonucunda özellikle okul kitaplığınız için satın alınmıştır.»

Bu halkın bütün çektiklerinin kimlerden olduğu üstüne fazla söz söylemeye yer kalmıyor değil mi?..

ALTI KAVAL, ÜSTÜ ŞİŞHANE

Çocuklarımızın ilkokulda aldıkları eğitimin bir temel eğitim olduğu, onların yaşayışına şekil verecek öteki eğitim - öğretimin bu temel üzerine kurulacağı, söz götürmez bir gerçektir. Atatürk'ün, İlkokul programının başına da alınan şu sözü bu gerçeği ve ulusal eğitimin ereğini belirtmektedir : «Hükûmetin en feyizli ve en mühim vazifesi millî eğitim işleridir. Bunda muvaffak olabilmek için öyle bir program takibetmeye mecburuz ki, o program milletimizin bugünkü haliyle, içtimaî, hayatî ihtiyacı ile, muhit şartları ve asrın icaplariyle tamamen mütenasip ve mütevafık olsun. Bunun için muazzam ve fakat hayatî, muğlâk mütalâalardan tecerrüt ederek hakikate nafiz nazarlarla bakmak ve el ile temas etmek lâzımdır.» Bu gerçeklere başka gerçekler de eklemek mümkündür. Burada asıl söz konusu etmek istediğimiz, bu gerçekler karşısındaki başka bir gerçektir. : Okul kitapları, çocuklarımızı, okulun ereklerine götürecek nitelikte midir, bu kitaplar biribirini tamamlayıcı şekilde hazırlanıp bu yönden tetkik edilmişler midir?

Bu sorulara evet, ya da hayır diye karşılık vermeden önce eldeki ilkokul kitaplarına bir göz atmak gerekir. Örnek olarak Din Dersi kitabını alalım önce Der ki : «Ben Müslümanım. Dedem, atam, soyum so-

pum müslüman gelmişler müslüman gitmişlerdir.» Bunun yanında Tarih kitabını alırsak şunları okuruz : «Müslümanlık Arapların ortaya koyduğu bir dindi. Türkler ancak 8 nci yüzyılda müslümanlığı kabule başladılar. 9 ve 10 uncu yüzyıllarda binlerce Türk toptan müslüman oldu. Atalarımız olan Oğuz Türkleri de bu yıllarda müslüman oldular.» Bunu bir tarara koyup, din kitabını alalım yeniden : «Bir zamanlar yeryüzünde hiç bir insan, hiç bir canlı yoktu. Allah önce Âdem Babamızı yarattı, ondan bütün insanları çoğalttı.»

Tarih ise şöyle der : «İnsana benzeyen ilk yaratıklar, zekâsı sönük, daha çok hayvana yakın bir takım canlılardı. Bunların kafatasları basık ve kalındı. Milyonlarca yıl sonra zekâsını işletebilen nesiller türedi. Korkunç ve öldürücü tabiat olayları karşısında korunmasını bilmeyen yarı insanlar yok oldular. Zekâsını işletebilen, korunmasını başaran insanlar ise hayatta kaldılar. Biz işte o insanların torunlarıyız.»

Din Dersi : «Kadere inanırım, Şeytana inanırım, Meleklere inanırım. Müslümanlıkta inanmak şarttır.» diyor.

İlkokulun vereceği ilköğretimin ereklerini saptamış olan İlkokul Programında şunlar yazılı : «Okul, öğrenciye bilimsel metodlara göre çalışma yollarını öğretecek, onu tenkidi düşünceye sevkedecek, Problemleri bilimsel bir görüş ve metodla çözme yetisini kazandıracak.»

Şimdi aynı sınıfta okunan Tabiat Bilgisi kitabına göz atalım : «Bütün canlılar güneşin ışığından fay-

dalanırlar. Bitkiler ılık ve güneşli mevsimlerde yaprak-lanırlar. Şiddetli soğuklarda tıpkı hayvanlar gibi donarlar ve ölürler. Güneş ve su olmasaydı yeryüzünde hayat olmazdı.»

Din Dersi kitabına göre böyle değil oysa : «Ağaçları donatan, çiçekleri açtıran, her hayvanı doyuran, her insanı yaşatan, şu vatanı koruyan... bir Allahtır» Burada Allah'la tabiatın karışmasından başka, güneşin Allah olup olmadığını ayırdetmek de bu kitapların hepsini ders kitabı olarak kabul etmiş olan Talim Terbiye Kurulunun boynuna borç olarak kalıyor.

Bu çelişmeleri farkederek öğretici durumunda olanlardan açıklanmasını istiyen öğrenciler yer yer çıkıyorsa da, sorular hepten karşılıksız kalacağa benziyor. Bu farkedenlerin yanında bir çoğunluk da vardır ki, bu çelişmeleri karşılaştırıp sonuç çıkarmadan hepsine inanıp karman - çorman bir kafa sahibi oluyorlar ya da hiç şey anlamadan eğitimden pay almış görünüyorlar.

Yarın yurt yönetiminde ileri görevler alacak olanlar bunların arasından çıkmayacak mı ? Böyle bir eğitim alan kişiler, peşin yargılara daha çok inanacaklarından, karşılaştıkları meseleler karşısında ileriyi, doğruyu, haklıyı yüzde kaç tutabilirler ? Böyle yetişmenin ne meyvalar vereceğini uzun uzun düşünmeğe lüzum yok. Hattâ çevrenizde rastlayabilirsiniz de yeşertilerine : Küçük çıkarları için insandan Allah yaratacak kadar dar düşünecekler. Yurt meselelerinden haberleri olmayacak, kurtuluşu düşünmemekte bulacaklar. Vatandaşlık hak ve hukukunu kendine ya-

raştırmayanlar, toplum içinde, yöneticiler yanında kendinin bir hiç olduğunu kuzu kuzu kabul edecekler çoğalacaktır.

Tarım derslerinin en gerekli bir ders olduğu yurdumuzda, 4274 sayılı kanunun tâdili ile köydeki kentteki okullarda işlemez hale gelen bu dersten hiç söz açmamak daha iyi şimdilik.

Okulların açılma devresinde herkeste bir endişe, bir umutsuzluk, bir korku, bir güvensizlik. Konuştuğunuz zaman görüyorsunuz ki, yerden göğe kadar haklılar kötümser olmakta.

Acaba bizim okul hangi kitabı seçti: Bizim öğretmen şu ktabı kabul eder mi? Tarih kitapları değişecek mi? Yeni kitaplar ne zaman gelecek? Hangi yayınevinin bastığı kitap daha ucuz? Hangi kitabın baskısı daha iyi? Hangi yazarın kitabı daha çocuğa göre ve iyi dille yazılmıştır? Hangi kitap yalan söyler, hangi kitap doğru söyler?

Bu sorulara daha eklemek mümkün. Birkaç tane daha ekliyeyim de geçelim; Bizim öğretmen hangi yardımcı kitapları aldıracak acaba, şimdiden aramaya başlasak? Bizim okul çok yardımcı kitap aldıracak mı acaba? Hangi haftalık dergiyi alacak bakalım bizim öğretmen? Bizim okulun müdürünü tanıyan şair ve hikâyeci o kadar çok ki, bakalım bu yıl kaç lira gerekecek gelen angarya kitapları almaya?

Bu endişeler, bir şehirde, bir köyde değil, bütün yurtta her güz okullar açılırken başlar. Eğitim Bakanlığının karşı karşıya bulunduğu meselelerden birisi de hiç şüphesiz okullarda okunmak için kabul

edilen kitaplar meselesidir. Buna ek olarak da, okullarda satılan dergi ve ders dışı kitaplar konusudur.

Çok kitap sisteminin kabul edilmiş olmasının, veli ve öğrencilerin endişeye kapılmasında büyük payı vardır. Her konudaki kitabı o kolla ilgili uzmanların yazması ve bunlar arasından en iyisinin Bakanlıkça kabul edilmesi gibi memleketimizin şartlarına çok uygun bir yol terkedilmiştir. Bundan sonra, her önüne gelen kitap yazmaya başlamış, bunların da çoğu, gelişigüzel ders kitabı olarak kabul edilmiştir. Bunlar arasından da öğretmenler, okul yöneticileri istediklerini kabul etmişler ve çocuklara önermişlerdir. Hangi kitabın iyi, hangi kitabın kötü olduğu fikri ortalardan silinmiş, yerine seçici durumunda olan kişilerin keyifleri kalmıştır. Bunda da ahbaplıklar ister istemez araya girmiş, daha çok hem Talim Terbiyede üye olup hem de kitap yazmış olanların baskı ve propagandaları üste çıkmıştır. Demek ki bu yurtta eğitim kurmaylığı yapan ekip bile körpe çocukların ve onların çoğu fakir babalarının sırtından geçinmeyi kabul ettikleri için, kimse kitapların yanlışına doğrusuna bakmıyor. Yurdun dört bir bucağında milyonlarca çocuk, sırf çıkarcı kurmay kurulunun ve bu önemli işin üstünde durmayı düşünmeyen Bakanlık örgütünün kötü tutumuna kurban gitmektedir.

Şu bir gerçektir ki, ilk ve ortaokullarda okutulan kitaplarda bilgi eksikliği, lâf fazlalığı, bilim yanlışlığı ve gerçeklere aykırı bile bile yazılmış sayfalar dolu durmaktadır. Bu yüzden, bu kitaplar, cansız ve soğukturlar. Bu kitapların sayfalarını dolduran yazı-

ların yarıdan çoğunun kuru lâftan ibaret olduğu, işe yarar bilgi veren kısımlarının da lâf arasında kaynadığı, yerli ve yabancı bazı eğitimcilerin incelemeleri sonunda ortaya çıkmıştır. Bu kitaplarla yetişen çocuklarımızın, gençlerimizin, günlük hayatla, içinde bulundukları çevre ve toplum şartlarıyla ilgileneni kaç tanedir? Bunu kimseler umursamıyor. Kitap yazan da, basıp arkasına koca koca fiyatlar yazan kitapçılar da kendilerini düşünüyorlar. Öğretici durumunda olanlarsa, ki, tap sayfalarından öteye bakmamayı en çıkar yol olarak görmekteler. Bu yüzden son yıllarda düşünce hayatımızda da bir sönüklük meydana gelmiştir. Böyle bir gidiş, toplum bireylerinde kişilik yaratmaktan uzaktır, nitekim yaratamamaktadır. Vatandaş olarak kendi hakları, hürriyetleri üstünde düşünmeyenler gibi toplum içinde görev ve sorumluluklarını gereği gibi kavramayanlar çoğalmaktadır. Bir sürü etkenin yanında çok kitap ve kalitesiz kitap tutumunun da bunda etkisi olsa gerektir.

Gelelim ders kitabının dışında değersiz mi değersiz sözde manzume ve sözde hikâye kitaplarına. Bu faciayı bütün öğretmenler bilir. Bilmem nerede iki satırı yanyana getirerek katiye konduran paket paket yollar okullara. Ölür mü öldürür müsün. Dost olan, ahbap olanlar vardır müdürlere. Öğretmenler alışmıştır zaten altında ezilmeye. O da öğrencisine dağıtır. Ondan sonra dersliklerde ders yerine para toplama oyunları başlar... Bu gibi kitapların işe yaramıyacağını, yazanlar da bilirler. Ama ticaretten ötesi pek düşündürmez onları. Bakanlık buna da bir çare

bulmak zorundadır. Öğretmen, bir kitabı ancak tavsiye etmeli, kendisi zorla satış yapmaktan men edilmelidir. Çocuk isterse tavsiye edilen kitaptan seçer alır. Okullarda kitap satışının önlenmesi de bu yaranın kökten iyileşmesini sağlayabilir.

Bir çoklarını kısa zamanda milyoner eden oyuncak haftalık dergiler var bir de. Eğitim hayatımızın yüz karasıdır bu dergiler. Eğitimle, öğretimle, hayatla, gerçekle zerre ilgileri olsa ya bunların! Tâ yazdan okul okul gezer patronlar. Öğretmenler de okulca abone olur bu dergilere. Okulun açıldığı gün toplarlar çocuklardan yıllık dergi parasını. Bunu bir zorunlu vergi verir gibi hık mık diyerek verir veliler. Sonuç gene çocuğun zararına. Çocuklara zararlı bile oluyor bu dergiler. Faydasını gören de olmamıştır bugünedek. Kanuna yönetmeliğe de aykırıdır olağan hale gelmiş olan bu dergicilik alışkanlığı.

Milleti çağdaş uygarlık katına çıkarmakla yükümlü olanların, bunu yüklenmekten şeref duyanların bu gerçeklerimiz karşısında rahatsız olarak köklü çareler bulmalarını beklemek Türk çocuğunun ve ailelerin hakkıdır.

DEĞİŞEN

Ağustosun ortası. Güneş tam bizi nişan almış herhalde, terliyor, kavruluyoruz açık kamyonun üstünde. Kollarım cayır cayır yanıyor. Kimbilir kaçıncı olarak deri değiştirecek bu yanma yüzünden. Hele alnım. Güneş okunu oraya uzattı ve hiç çekmiyor. Kıpırdamanın, yer ya da yön değiştirmenin olanağı yok. Yarısı yirmi beş var şu küçücük karoserin içine istif edilenlerin. Kuvvetsizce esen yel de biber ekiyor sıcaklığın üstüne. Bereket versin hareket halindeyiz. Köyleri, dereleri, tepeleri geride bırakıp geçiyoruz hızla. Ne kadar sıkıcı olsa gitmekte olan insanın canı sıkılmıyor yolda. Hele böylesi gidişte can sıkıntısının işi yok da bizi mi bulacak. Bulsa da yaklaşamaz. Köşenin birinde kavga edenler değnek değneğe gelirken, çuvaldan kocaman elmaları seçerek taş vurur gibi vurup güldürmiye, onları «değer mi bu yaptığınız şu güzel yolculukta?» diye düşünmiye yöneltenler var. Yolcuların en az yarısı türkü söylüyor ama gene herkes kendi söylediğini dinliyor. Zaten anlaşılması güç, hepsi kürtçe. En gür çıkıp ötekileri bastıran ses, elma çuvallarının sahibinin sesi, şöfor yerinde, elmalarının başına gelenden habersiz, «Hello mello mellome..» deyip duruyor...

İskele, Şahgeldi ve Canik köylerini geçtik çok-

tan. Bataklıkların bir sağından gidiyoruz bir solundan. çok güzel bir yol yapılıyor. Bitmek üzere. Diyor ki yanıbaşımda ayaklarını dışarı sarkıtarak oturan şöfor yardımcısı :

«Daha düne kadar buralardan geçen her araba çamura gömülmeden geçemezdi. Köylülerin hususî camızları vardı kamyon çıkarmaya. Van - Erciş arasını üç günde zor giderdik. Hele şu yol bir tamamlansın...»

Mahibent köprüsünü geçince öğretmen okulu göründü. Eski adiyle köy enstitüsü. Bir yanını göl, bir yanını yemyeşil tarlalar çevirmiş, insanın içi açılıyor ta geriden görünce. Dört gündür bu çevredeyim, uyku durak yok. İnsan memleketini tanımak için yola çıkınca, çektikleri tad oluyor ağzına. Dün öğlen Başkale'nin sınır köyleri, bugün Ernis. Kafamdaki bulanıklık daha geçmedi. Geçmez de. Neydi o Nobrin, Tavik, Soradur, Ganisbi, Zapbaşı Eğrisup... köylerinin kuruluğu.. Onların durumu için söyleyeceklerim buraya sığmaz...

Okula ayrılan yola gelince şoför yerinin üstünü takırdattı yardımcı, indim.

Yürüdüm bayır aşağı. Şöyle az çekecek, tatlıca yürünecek bir yol. Okul gölün kıyısında koskoca bir bük'e yerleşmiş. Yirmi birden bir tanesi.

Anılarım başıma üşüşüyor yürürken. Kabarıyor duygularım. Derdimiz günümüz köylerimizi köy etmek; oyunumuz, türkümüz hep oradan ve orası içindi :

Aynı yolda aynı emek
Gönüllerde bir tek dilek :
Türk köyünü önde görmek,
Türk köyünü önde görmek !.

Bu aşk ile çıkmıştık yolun turabına. Köyleri fethedecektik. Enstitüler bizi fethetmişti önce. Kendi doğup büyüdüğümüz toprağı ve bu toprağa bağlı insanları, kendi ana babamızı yani, uyandıracak, tam yaşayan insanlar durumuna getirecektik. Topraksa, yalnız uğrunda ölenlerin varlığınca değil üstünde onu gereken şekilde modern teknikle işleyenler ölçüsünde de vatan olurdu... Bu da önce, kafaların boş inanlardan temizlenerek hayata bağlanmasiyle mümkündü.

Fakat önce bizim kafalarımız düşünmeye alışacaktı burada. Önce biz aydınlanacaktık. Kara cahil yığınların arasına birer kıvılcım olarak karışacaktık. Bu gidiş, bu yolculuk en uzak köye kadardı... Ama başaracaktık.

«Başarırız kavgamızı
Başarırız kavgamızı»

diye bitiyordu marşımız.

Enstitüleri, biz ilişkinleri kurduk. Çalıştık. Okuduk. Yazdık. Düşündük. İnsan olarak varlığımızın anlamını kavradık.

Eski yerlerinde, tabiatın ortasında varlıkları olduğu gibi duran enstitülerin adı değişti sonra. Acaba enstitülerde adlarından başka değişen yanlar var mı ? diye düşündüm hep yol boyunca.

Nizamiye kapısında bir öğrenci karşıladı beni.

Öğrencilerin çoğunlukla yaz tatili için okuldan ayrıldıklarını, az sayıda kalanlar olduğunu söyledi.

Yürüdük.

Yapıların önüne gelince, çiçekler arasındaki ağaçların gölgesinde oturan bir kümeye yaklaştım.

Masanın başından bir genç kalkarak :

«Holgeldiniz, ben uygulama öğretmeni Ali!» dedi.

Konuştu. Kendisi başka bir köy enstitüsü çıkışlıydı.

«Ne var ne yok okulunuzda?»

«Valla güzellik var. İyilik, hoşluk. Başka ne olsun.»

«İyi. Sevindim.»

«Ben de öyle seviniyorum ki, şu enstitülerin öğretmen okulu haline gelmesi çok iyi oldu. Ama tam olarak değiştirmeli ve eski idarecileri de uzaklaştırarak huzura ermeli.»

Ali Bey neden bu yönden dem vurdu bilmem. Ben kirli ve bitkindim. Göle girmek istiyordum. Gölün tadını öte kıyısından, Tatvan'dan biliyordum. Hele yolcu için birebir. Bir ovalanırsın kendi kendine soda köpürür. Tertemiz çıkarsın.

Birlikte girdik göle.

Gezdik sonra. Ders programını gösterdi. Çok özenilmişti. Sarı renkli mantarlarla türkçe, beyazla matematik... gösterilmişti. Evlerde öğretmenler de çok rahatlardı. Müzik salonundan çıkarken bir öğrenciyle karşılaştık. Öğrenci başkanıymış. Çoruh'un Şavşat'ından, İlçeli. Hem gezdik hem konuştuk Mehmetle.

Ali bey'in demin söylediklerini anlattım.

«Şimdi altıncı sınıftayım. Her şeyi öğrendim. İnsan eskiden kültür sahibi olamıyormuş burada. O vakit işe önem veriliyordu...»

«Kültür?»

«Tarih, coğrafya, fizik okumaya vakit bulamıyorlarmış işten. Sonra da bu kültürsüzlük yüzünden köylüyle geçinemiyorlardı.»

«Geçinmede kültürün payı küçümsenemez Mehmet. Şartların elverişsizliği, çevrenin geriliği de gözden ırak tutulmamalı, idarecilerin anlayışsızlığı da.»

«Köyde öyle kültürlü olacak ki öğretmen, şehre göç edenleri falân önleyebilsin.»

Kültür, kültür diyordu ya Mehmet, bundan ben de bir şey anlamıyordum, o da. Gene de sordum iş ve kültür deyince neyi kastettiğini :

Dedi ki :

«O vakit uygulama yapılmıyordu. Şimdi okullara gidip uygulama yapıyoruz, plân yapmayı öğreniyoruz. Şehir okullarında örnek dersler veriyoruz...)

«Biz de yapıyorduk bunları.»

«Sonra maaş vermiyorlardı o zaman, çok azdı.»

«.....»

«Kültürsüzlükleri yüzünden çok zorluk çekiyordu eski mezunlar. Devam nasıl sağlanır, köylüyle nasıl geçinilir, şimdikiler hep biliyor bunları. İki aylık uygulama devresinde öğreniyoruz bunları...»

«Biz de yapıyorduk.»

«Şimdi devlet konforlu okul yaptırıyor. Öğretmenler de gidip rahatça çalışıyorlar. O vakit köylüyü perişan ede ede çürük okullar yaptırılıyordu. Onlar

da öğretmenin üstüne uçuyordu..»

«O da memleket hayrınaydı, bu da..»

«O bir yıkımdı köylü için.»

Mehmet, bu konuda da kültürlüydü gerçekten! Kafası dolmuş, çok şey ezberlemişti. Bu kez sözü değiştirdim :

«Köyde ne yapacaksın Mehmet, ilkbaştan?»

«Köylüyle haşir-neşir olarak yeni bir zihniyet kazandıracağım ve devamı sağlayacağım.»

«Yeni zihniyet?»

«Üfürükten falan kurtarmak onları. Kahve köşelerinden kurtarmak. Gazete ve dergilere abone ettirerek yeni bilgiler edinmelerini sağlamak. Hastalık falan olursa köylüleri o hususta aydınlatmak.»

«Bunlar aşağı yukarı hepimizin ülküsü. Sen hangi dergileri okursun Mehmet?»

«Kızılay, Gençlik.»

«Köye göre ?»

«O vakit ona göre dergi seçerim.»

«Peki Hangi bölgede çalışmak istersin ?»

«Türkiye'nin her yerinde.»

«Niçin ayırdetmiyorsun ?»

«Memleketin her yeri aynıdır. Kan, din, ırk, soy birdir.»

«Hakkâri'nin bir köyündesin. Dergiler gelmezse, idealin gerçekleşemez...»

«Ne yapalım, son gayretimizle çalışırız elden geldiğince.»

Konuştuk daha. Ülkümüz, derdimiz birdi. Değişen ya da ayrıldığım tek nokta, onun davranışlarının

eskiye karşı olmasında ve okuma olanaklarını bulamamasındaydı. Ders kitaplarından kültür edineceğim diye başka şeye sıra bulamıyordu. Kulağına gelenlerle yetiniyor ve bu kulak dolgunluğu yetiyordu ona.

Karpuz tarlasını aşarak kümese gittik. Bir horuz döğüşü yaptırıp dinlendik. Tarlada çalışanları gösteriyordu Ali Bey :

«Bakın, yirmi bir tane işçisi var okulun. Yemekhaneyi, yatakhaneyi, bostanlığı hepsini bunlar döndürüyor. Bekçiliği de yapıyorlar. Eskiden, bütün bu işleri öğrenciler yapıyordu, şimdi işçiler yapıyor.»

Ali Bey'in de kulağı doluydu. Devam etti :

«Şimdi, öğrenci öğrenciliğini amele ameleliğini biliyor. O vakitlerde ben de bilirim sen de bilirsin ki, öğrenclerin amele mi ne olduklarını ayırdetmek güçtü. Şimdi efendice oturup yemeğini yiyor, önceden hazırlanmış yemeğini. Dersine gidip, dersinden çıkıyor. Başka işi yok. Sırf kültürle yetişiyor. Geriden bakınca da kolayca ayırdediliyor ne olduğu.»

Bir yel esmeye başladı. Bayağı yel, Mehmet'in, Ali'nin kulağına esen değil. Ağır ağır gezindik tarlalar arasında. Akla gelen her şey ekilmişti : Kavun, karpuz, domates, patlıcan, biber, hıyar, mısır, patates... Onbeş dönümlük kayısı var. Hepsi okul içine döner sermaye yolu ile satılıyor. Beş bin lira gelir getiriyor ortalama. Dışarıya satılanlardan geliyor sırf bu gelir...

Düzen gene eski düzen. Düzinelerle tavşan, kaz, ördek besleniyor. Sekiz ineğiyle iki yüz koyunu var. Gölün ortasındaki Adir adasında besleniyor koyun-

lar.

Hayat içinde eğitimi sürdürmek pek kolay burada. Mehmet'in kültür dediği şeyi, işle kitabı barıştırarak burada yeniden doğurtmak işten bile değil. Değil ama yel esiyordu. Mehmet'in kulağına da, Ali Bey'inkine de doluyordu. Değişen sadece bu, yelin çıkması.

Ali Bey'e diyorum ki :

«Okulun kapısı kırılırsa, öğretmenin kendisinin yapması nasıl olur ?»

«Bilmem ki !»

Yel esiyordu. Yürüdük yapıların arasına. Kitaplığa girdik.

«Kültür derslerinden vakit bulup da buradaki kitapları okuyamıyorlar» dedi Ali Bey.

Okumak için dışarıya verilen kitapların kayıt defterini karıştırdım. Bu yıl okunan başlıcalarının adları şunlar : **Bağcılık, Tanzimat Edebiyatı, Dilbilgisi, İyi ve Doğru Yaşamanın Yolları, Yurt ve Sağlık Bilgisi, Orta Atlas, Yurttan Sesler, Türk ve Dünya Büyükleri...**

Yanımdaki öğrenci Polat, okuma fişini gösterdi. Şunları Okumuş : **Yaşamak Korkusu, Köy Postası (dergi), Orta Atlas, Esrarlı Kainat, Maksat ve Gaye.**

Pencereyi açtım. Yel esiyordu...

DÜZENE UYGUN YENİ ANT

Bu çatının altında birleşmelerinin üstünden bir ay ya geçmiş ya geçmemişti. Fikir, bir yılı doldurmuş usta ağabeylerde doğdu, gelişti. Bu sınıfa da sınıf başkanları yoluyla geldi. Sınıftakileri acemi asker durumunda görülüyorlar, tohum ekmek için bu havayı uygun buluyorlardı. Başkan ve iki arkadaşı her akşam etüt saatinde tahta başında bitmeye başladılar. «İzin verirseniz bir dakikanızı alacağız» diye başlayarak, kırk dereden su getirip, fikirlerini açıklamaya, kabul ettirmeye çalışıyorlardı. Bir keresinde gene «İzniniz olursa bir dakikanızı alacağım arkadaşlarım» dedi başkan, hoşbeşler kesildi, kitaba deftere bakan gözler yukarı sınıftan gelmiş olan başkana çevrildi. Başkan heyecanlandı iyice. Şakası yoktu bu işin, «pedagog» luk ayağa düşecekti. Bu heyecanla başladı :

«Saygı değer sevgili arkadaşlarım ! Mühim bir meselemiz olduğunu biliyoruz. Gene bu mesele için birkaç dakikanızı almak zorunda kaldığım için özür dilerim. Yeminimizi kısa zamanda tamamlamak zorundayız arkadaşlar. Kulağımıza kötü haberler gelmektedir. Duyuşumuza göre, içimizden bazı arkadaşlar baltayı taşa vurmaktadırlar. Bunun acısını sonunda çekeceğimizi bilmelisiniz arkadaşlar.»

Bu arada gene, başkanın yanında yukarı sınıf-

tan gelenlerden birisi yemin metnini tahtaya yazdı: «Sınıfta, okulda, bahçede, gerek burada ve gerekse gideceğim her yerde, herkese karşı aynı şekilde davranacağıma, ders notlarını vermeyeceğime ve öğrendiklerimden kimseyi haberdar etmeyeceğime, öğrendiklerimi kimseye öğretmeyeceğime, dışardan imtihana gireceklerle lâubali olmayacağıma ve arkadaşlık etmeyeceğime namusum üzerine yemin ederim.»

Aklının ucu pat **fakat fikrinin** kabı sivri bir sandalya sahibi, diplomaya ihtiyacı olduğu için bu dışardan sınava girme kararının alınmasına sebep olmuştu. Ama, burada iki yıl dirsek çürütenlerle dışardan sınava girerek burayı bitirenlerin aynı haklara sahip olmalarını öğretenler kadar öğrenenlerin de akılları almıyordu. Adalete benzer bir görüntü var mıydı bu işin içinde? Fakat, çaresi bulunmadık iş mi gelmiştir bu gök kubbe altına. Onun da çaresini bulmak üzereler. Bilginizi ve notunuzu dışarıya sızdırmadınız mı, hapı yuttular demektir dışardan sınava girecekler. Gösterecekleri başarıya kendileri de gülecekler. Halil Fikret'in **Pedagoji Tarihi** ile Ziya Dalat'ın **Gençlik Ruruhu**'nu ineklemenin bu işe yetmeyeceğini görsünlerdi... Bir daha girmek istiyenlere de akıl ağacı olur bu...

Ama hangi iş kolay başarılmıştır? Bu eğilime katılmıyan birkaç dikkafa çıkmıştı gene. Ayağa kalktı bunlardan selahattin Şimşek:

«Memlekette demokrasi olduğunu unutmamanızı ve fert hürriyetine saygı göstermenizi rica ediyorum. Baskıyla yapılan işlerden hayır umulamaz!» di-

ye beylik bir iki söz söylemek istediyse de sözünü yarım bırakarak araya girdi başkan :

«Bütün sınıf deli ,sen akıllısın öyleyse... Yemin etmeyen dört kişi kaldınız. Topluluğa uymazsanız gerisini kendiniz düşünün...»

Sarışın zayıf bir kız kalktı :

«Arkadaşımızın haklı olduğu taraflar var» diye başladı. Yarım anlamlı bir iki söz edeceği anlaşılıyordu ama tamamlanmasını kim bekleyecek? Çevresinde oturanların bir çıkışlarıyla sustu. Sonra, başkanın çağrısına bile uydu da tahtaya kalkarak metni okudu yemin etti..

Hasan Hüseyin Çiftalev'di karşıtlardan biri de. Moralinin yerinde olmadığını hesaba katarak ona onbeş gün düşünme izni vermişlerdi. Kırk kişi vardı iki sınıfta. Kırkı da birbirini bilirdi. Ergeç bu yemin tamamlanacaktı. Ama ikinci sınıftaki olgunluk ve anlayış yazıktır ki henüz yeni sınıfa ayak basmamıştı. Bu yüzden yemin bir türlü tamamlanamıyordu. Sanılarınca sona kalan bu üç arkadaş da hizaya geleceklerdi nasıl olsa. Ettikleri kalacaktı yoksa. Bunca çemberden geçmiş, bu yüksek öğretim kurumuna kadar gelmiş insanlardan dikkafallılık, inatçılık değil, olgunluk, toplumun gidişine uyma beklenir değil mi ? Kalan arkadaşlarından bekledikleri de bundan başkası değildi. Nitekim, onbeş gündür düşünmekte olan Çiftalev, ıhı mıhı demeyi bırakarak kuzu kuzu kalkıp yeminini etti, Selahattin'e de moralinin düzelmesi için son olarak dört gün izin verildi. O vakit yeniden tahtaya kalkacaktı. Demek moral olan yerde falso olmayacaktı...

Sıra Yakup Arı'ya geldi. Yüksek sınıftan gelen başkanın birkaç cümlelik önemli öğüdünden sonra söz alan Arı :

«Sanıyorum ki içimizden çoğu tesir altında kalarak yemin ettiler» dedi, «Fikrinizin saçmalığına iyice inandığım için, ısrardan vazgeçmenizi istiyorum. Sonu fena olur sonra. Bırakın da dersimize çalışalım.»

Her şey birdenbire oldu kaşla göz arasında. Arı'nın kolunu kanadını yolmak istiyenler, fikri saçma bulduğunu söylediği için «Sus. sınıfa büyük hakaret !. Gebertin ! Turist !.» diye yuha çekip bağıranlar ayırdedilemiyordu. Çocuk arada kalmıştı. Pataklanacaktı pisipisine. Selahattin Şimşek müdürün odasına koştu.

Ortalığı yatıştırmaya çalıştı ağabey başkan. «Beni dinleyin» dedi, gürültü kesilince ekledi :

«Arkadaşlar, turist olarak adlandırdığımız, sırtında aba ve ayağında kıllı çarıkla dışardan imtihana gelen Enistoslulara hiçbir vakit fırsat vermeyeceğiz. Dışardan girenlerin yüzde doksanı turisttir. Memleketin başına katmerli belâ kesilmek için buradan da diploma almak istiyorlar. İşin en acı tarafı ise, aramızda da onların demirinden turistler bulunmaktadır. Ama...»

«Kim turist ?»

Yakup Arı'nın sesiydi. İki kelimeden sonra boğazında tıkalı kaldı sözleri, Başkanı doğruca gidip sırtına vurmaya başladı. Ölüm ortaya gelmeden müdür yetişti. İfade için Ar'ıyı odasına aldı. Ötekiler kapıda sıra bekliyorlardı. Ertesi gün, sınıf arkadaşlarına ve ağabeylerine hakaretten disiplin kuruluna verildi Yakup Arı...

AŞKIN GÖZYAŞLARI

Kimi liseyi, kimi öğretmen okulunu, kimi de eskiden köy enstitüsü denilen kurumları bitirip, bu yüksek okulun çeşitli bölümlerine yeni girmişlerdi. Kendileri gibi ülküleri ve heyecanları da taptazeydi. Hepsi de, bu güzel, her yönden «zengin ve bâkir» yurdun bir köşesine gidecek, orada her türlü zorluklarla savaşacaklar. Çok ilerlediğini kabul ettikleri memleketin daha da ilerlemesine, kalkınmasına emek vererek huzurun doruğuna çıkacaklardı.

Evet, çoğu öğretmen olacaklar, vatanın geleceğini ellerinde tutacak olan gençliğin kuvvetli yetişmesi için ellerinden geleni yapacaklardı. Vatan sevgisi, millet sevgisi nedir, yılmadan, usanmadan öğrencilerine kavratacaklardı. Dersler yetmezse, ders dışı her yerde, törenlerde hazırlayıp söyleyecekleri nutuklarla işi pekiştirip her fırsatta görevlerini tamamlamaya çalışacaklardı. Tıpkı kendilerini yetiştirenlerin yaptıkları gibi...

Buraya girerken kompozisyon sınav sorusu olarak «bir öğretmenin beş özelliğini yazın!» diye sorulmuştu. Şimdi hepsi, soruya verdikleri cevapları birbirine aktarıyorlardı. Her ne kadar,

«Günlük bir gazete kovuşturmalıdır.»

«Görevine vaktinde gelip, vaktinde gitmelidir.»

«Çocukları dövmemelidir.»

«Not verirken tarafsız davranmalıdır»

«Çevresindekilerle iyi geçinmelidir» v.s. şeklinde özellikleri saptayarak öğretmene beş «vasıf» yakıştırmıya çalışanlar olmuşsa da; sonuçları incelemiş olan Amerikalı test şefinin dersliklerde yaptığı açıklamaya göre, en çok aşağıdaki özellikler olması uygun görülmüş verilen cevaplarda. Öğretmenlerimizin ve kitaplarımızın telkinleri sonunda öğrencilerin kafalarında yerleşen gerçekleri açıklaması yönünden de önemlidir, saptanan özellikler :

Bir öğretmen:

«Milliyetçi olmalıdır.»

«Güleryüzlü olmalıdır.»

«Cumhuriyetçi olmalıdır.»

«Çocukları sevmelidir.»

«Vatanperver olmalıdır»

Gerçi test şefi bu cevapları çok beylik buluyor ve «bunlar hepinizin vasfı olmalıdır; öğretmen olmayanların da...» diyordu. Hattâ ileri giderek; «bunların yerine, bir öğretmen :

«İzmir'den gelmelidir.»

«Bayan olmalıdır.»

«Yirmi beş yaşında olmalıdır.»

«Sarışın olmalıdır.»

«Uzun boylu olmalıdır.»

deseniz daha iyi olurdu; orijinal olması bakımından...» diye işi şakaya boğarak gerçeği anlatmıya çalışıyordu. Bizim eğitimimizdeki parlak lâf merakını ve onları ezberleterek her kapıya uydurmak, yetiş-

mekte olanların kendi kendilerine düşünüp bir sonuca varma yeteneklerinin geliştirilmediği gibi, öldürülmeye çalışıldığı gerçeğini.

Bir öğretmende bulunması gereken ve cevaplarda da en çok yazılan yukarıdaki beş özellik, şüphesiz şimdiden yarının öğretmenleri olacak bu öğrencilerde de vardı : Milliyetçi, güleryüzlü, cumhuriyetçi, vatanperver... Bu aşk iledir ki, bu özelliklerin herhangi birinden yoksun olanlar, bunların arasında yaşatılamazdı. Özellikle «milliyetçilik» diye bir hava çevreyi sarmış, milliyetçi olmayan var mı diye arayıcılık başlamıştı. Pek âlâ aralarında bulunanlar olabilirdi öylelerinden. Arayıcılar içinde, «Milliyetçiler Derneği» nin üyeleri vardı. Bu ilkeden habersiz gafiller olmasa bu dernek kurulur muydu? En önemli mesele, gafilleri aralarından bulup çıkarmakla işe başlamaktı. Kolaydı gerisi: Nasıl hareket ettiklerini, nereye gittiklerini, ne okuduklarını ve kimlerle değeyde bulunduklarını saptamak kalırdı.

Allah gönüllerine göre veriyor olmalıydı.. Yurttaşlık bilgisi öğretmeni Seyfi Bey sayesinde, «solcu» denip de ne olduğunu daha fazla düşünmedikleri kimseleri tanımakta güçlük çekmediler. Seyfi Bey, derste söz bu milliyetçilik konusuna gelince, bu gibilerin nasıl tanınması gerektiğini, kısaca tarif etmiş, hattâ kendisinin böylelerini gözbebeğinden tanıdığını söylemişti. Güzünden tanıdığı bir solcu çocuğu attırmıştı bile. Öğüne öğüne söylüyor, iftiharla dinleniyordu... Eklediğine göre, gayet basitmiş tanınmaları; öğrenci olur, dersleriyle değil, gider yol dâvası, kültür dâvası, din dâvası gibi tehlikeli (!) meseleler üze-

rinde kafa yorar, kitap okur, tartışırlarmış... Sorsan Mehmet Emin'in herhangi bir şiirini ezbere bilemezlermiş, Seyfi Bey'in «ben öylelerini gözünden tanırım» demesi üzerine, köylü olduğunu bildiğimiz bir çocuk şunu anlatarak yanaşmış oldu :

Kıymetli millî şairimiz Mehmet Emin Yurdakul saylavken Adana'ya gitmiş ve orada, şiirleri gibi nutuklar çekerek, şöyle asarız, böyle keseriz diye haykırmış. Atatürk'ümüz bunu işitince, şaire bir sürpriz yapmak geçmiş içinden : çağı gelmiş olan küçük Yurdakul'u, yani şairin oğlunu askere çağırmalarını emretmiş. Emir yerine getirilince, babasına tel çekmiş oğlu. Kendisinin askere çağırıldığını, Ata'ya tel çekerek bu işin çaresine bakmasını ve emrin geri kalmasını sağlamasını yalvarmış. Oğlunun dileğini yerinde bulan, iyi karşılayan büyük Yurdakul, Ata'ya bir tel dilekçe çekerek, oğlunun yakasının bırakılmasını istemiş. O vakit Atatürk :

«Takın bu teli dosyaya» demiş, «ne vakit haykırırsa sürün önüne...»

İşte, kimbilir nereden öğrendiği bu olayı anlatan da, gözüne kafasına lüzum kalmadan diliyle anlatmıyor muydu ne olduğunu? Sessiz, kendi halinde bir çocuktu oysa. Hepsi gibi derslerine çalışıyor; girip çıkıyordu. Ama ok yaydan çıkmış, hikâyeyi anlatmıştı bir kere. Keşke anlatmaz olaydı. Hakkında bir dedikodudur başladı. Yataklıklarda, yemekliklerde ondan, anlattığı bir olayla kendisinin ne mal olduğunu meydana vurmuş olduğundan, milliyetçiliğinden şüphe edilebileceğinden dem vuruluyordu. Derslerde bile ondan söz açıp tartışıldığı oluyordu. Derken, bu çocuk-

çağızın köylünün sefaletini anlatan bazı yazılar yazdığı da yayıldı mı sana! Çık işin içinden çıkabilirsen.

Derslerin birinde değil, ikisinde değil, sözü getirip getirip oraya dayayorlar.

Yönet der : «Memleketi batırdı.»

Öner der : «Yazıları mükemmel propaganda vasıtası...»

Duru Bey der : «Alet oluyor bu yazılariyle. Kendi yazdığı da şüpheli...»

Bir gün değil, beş gün değil böyle uzayıp gitti. Önder yürüyünce toplumun koşası tutarmış. Onun gibi, hocalar böyle deyince, kolalı yakaların içinde boyunları ayna gibi parlayan delikanlılarımızla, dışları kadar içleri de temiz kızlarımız o gelip geçerken hep birbirine dürterek :

«A, vasıta olmuş, âlet olmuş kardeş.»

«Para için mi yaptı ki?»

«Yalancı, iftirayı basmış...»

«Yokmuş kardeş, onun dediği gerilik, sefalet.»

«Neye alırlar buraya böyle soysuzu...» şeklinde konuşuyorlar, diş bileyorlardı. Bu millet sevilmeyecek, iftira edilecek bir millet mi? Böyleleri nasıl olsa harcanacaklar bir gün. Şaziye Hanım'ın dediğini hepsi duyup benimsemiş : «Şaşıyorum, nasıl oluyor da hâlâ dışarda gezdiriyorlar bunu?»

«Evet, nasıl oluyor da...»

Böyle böyle iki yıl geçti. Okul bitecek, yurdun dört bucağına giderek çalışmaya başlıyacak gençler, millete ve vatana yararlı olacaklar.

Kura çekilirken sordular o iftiracıya :

«Nereyi istersin?»

«Neresi çıkarsa orayı!» dedi. Sonra gazinoya gitti. Kızlı erkekli kümeler oturmuşlar, burunlarını yere dikmişler, gözlerinden yaş damlamakta. Vatan aşkının göz yaşları galiba. Kiminin babaları gelmiş. «Yalancı» sordu oradakilerden birisine :

«Ne ağlıyor bunlar hemşerim?»

«Kura çektiler ya!»

««Olsun, ne var ağlayacak?»

«Şark çıktı bunlara : Ayten Iğdır'a. Çiçek Çıldır'a, Yaşar Şavşat'a, Osman Tunceli'ye...»

Ağlayan birine yaklaştı :

«Ne ağlıyorsun Ayda?»

«Erciş çıktı kardeşim. Ben ağlamayım da kimler ağlasın. Anamı babamı götüremem. Alacağım ne ki. Yol yokmuş, bel yokmuş... Gitmesem mi?»

Vatan hizmeti Ayda. İnsan milliyetçi, cumhuriyetçi, yani vatanperver olmalı ama aşkı uğruna ağlayacak kadar değil, Ayda! Bırak âşık desin dursun «aşk adamı ağlatır» diye.. Solcu arkadaşların gözbeneklerinde ne yanıp söndüğünü araştıranlara değil, can gözlerinle dön de, «yolsuz-belsiz» dediğin memleketin haline bak sen!..

BİN VELİ SARI

Köyün birinden ötekine gidecektik. At arabası gitmez, ya yaya gideceksiniz ya da eşeğe bineceksiniz dediler. İki eşek çullayıp çıktık yollara arkadaşımla. Bacaklarımızı biraz iki yandan sarkıtıyoruz, biraz da ikisini bir yandan sarkıtarak Teker'in Osman gibi yan biniyoruz. Sür babam sür, bitmez yol. Karşıda köy görünür, bizim sallanan bacaklar varamadık diye yerinir. Yolun bitmesini kendi gönlüne bırakarak bağıra bağıra konuşuyor, olmadık işleri tartışıyoruz. Derken iki yolun birleştiği köşede bir karaltı belirdi. Güz gününün ıssızlığında yorgunluktan çok yalnızlık yüzünden oyalandı, bizi bekledi. Vara vara vardık ki öğretmen Bin Veli Sarı değil mi yolda oyalanan?

«Ne haber Bin Veli?»

«İyilik sağlık valla,»

«Nerden nereye?»

«Maaş almıya gidiyorum. Bu gece şu köyde kalıp yarın kazaya gideceğim.»

«İyi,» dedim «bu köyde beraber kalırız. Belki öte yana da beraber gideriz.»

Eşekten inip biraz yürümek istedi canım. Bin Veli de biner, dinlenmiş olurdu. Öyle yaptık.

İkimiz eşekli, birimiz yaya yürüdük yürümesine ya, Bin Veli Sarı'nın ağzını bıçak açmıyordu.

«Ne süzülüp durursun gardaş, Karadeniz'de gemilerin mi battı» dedim.

«Gemilerim batmadı ama hangi birisini söyleyim, başınızı ağrıtır benim söyleyeceklerim» dedi. «Okulum yıkıldı yıkılıyor, yıllardır kimse dönüp bakmıyor. Babası nişanlımı vermiyor, üç kuruş maaş ile adam olunmaz, ona vereceğime kızımı Kedi Omar'ın çobanına veririm, aldığı onunkinden fazla, diyor. Ondan sonra oğlumla, kitap yüzüne hasret gittim, param olsa bile bizim buralarda kitap alacak yer yok. Kazadaki bakkallardan birine bir çeşit gazete geliyor, ondan da elde etmek zor. Bu durumda olan adamın nesi olur söyleyecek»

«Hiçbir şey edinemiyor musunuz okuyacak; postadan da mı bir şey gelmiyor köye?»

«Ayda yılda atlı postacı gazete getiriyor ama bize faydası yok onun da: Ne kadar gazete gelirse, postalanırken katlandığı şekilde, hiç açmadan, üstünün kuşağını bile bozmadan odasının dolabına dizi dizi yerleştirir muhtar. Kimselere vermez.»

«Hangi gazeteler bunlar Veli?»

«İktidar gazeteleri.»

«Aman Veliciğim» dedi arkadaşım. «Bu ne iyi nimet, memleketmizin en güzel haberleri ayağınıza kadar geliyor da ondan faydalanamıyorsunuz, çok acı.»

Ben karıştım::

«Köylü gazete okutmaya bayılır Veli Bey» dedim «Hele kekelemeden okuyup dinleten olursa. Hem de yalan haberi doğrusundan, iyi düşünceyi kötüsünden ayırdetmeden yana birebirdir buranın köylüleri.»

«Öyle demeyin» diyor Bin Veli «köylü bir olmuş ki, «gazete okumak ne gerek, gazeteye de mi inanacağız gayrı, aklımızı salı akşamı mı yedik» diyorlar. «Biz hava telsiziyle öğreniriz olanı biteni» diyorlar.

Lâf lâfı açıyor sonra. Bin Veli yemek yapamıyormuş. Nişanlısını verseler şimdilik, ötekileri sıradan halledermiş sonra. Biz kendisine kitap yardımı yapmaya söz veriyoruz, bu gibi söz vermelerle işi halledemeyeceğimizi bile bile. Hele Bin veli'lerin sayısının binlerce olduğunu düşünerek, utanıyoruz ortaya attığımız hal şeklinden. Ama şu dağın başında başkaca ne gelir elden. Maaş durumunu da devletin ele alması umuduyla değneklerin sivri uçlarını bir daha dürtüyoruz eşeklerin boynuna. Belki birbirimizi aldatmaya çalışıyoruz, gönlümüzün hoş olmasını istiyoruz ama, dağın başında bile gerçek sinmiyor, gözümüze gözümüze batarak bizimle alay ediyor :

Bin Veli'nin boynunu boğazını saç bürümüştü. Sakallı yüzü zayıf mı zayıftı. Sağlığı yerinde miydi acaba ? Çoktan su, hamam görmediğini söylemiye tanık istemezd. Pantalonu, nasıl edinmişse edinmiş bir asker kışlığından bozma külot, ceketinin iki omuzunda acemice yamanmış (kendisi yamamıştır) iki yama vardı. Gözleri kanlıydı. Karnının şu anda ne durumda olduğunu bilemesek de kafası açtı, boştu... İçindeki ezikliği, yalnızlığı sorsak kendisi de anlatamazdı.

Üstüne okul yıkılarak altında kalıp ölen köy öğretmen Şefik Sınık arkadaşımız gibi «bana çiçek getirin.» diye son sözlerini söylememiş olan Bin Veli

Sarı'ya baktım baktım da içimden söylendim :

Çileler, yalnızlıklar içinde viran köy okulunu seslendiren, sümüklü çapaklı köy çocuklarını «çocuk» etmiye çalışan Veli, senin de tüm köy öğretmenleri gibi çok dertlerin var söylenecek, ama kimse kulak asmıyor, dergiler gazeteler uzun yazı basmıyor, dertli dokunaklı, suyla sabunun yanına yaklaşan yazı basmıyor...

BUNALIMI YARATANLAR YA DA ÖZEL BİR YÖNTEM

Lise disiplin kurulu toplantı halinde. Suçluları arıyorlar. Bir türlü bulamadılar. Bildikleri bütün yöntemlere başvurdukları halde, olumlu bir sonuç alamadılar. Elde yazılı bir kâğıt parçası, tutulmuş bir mektup falan yoktu ki, hemencik bir bahane bulup öğrencilere birkaç satır yazdırarak yazılarını kontrol etsinlerdi. Sonra, bu harekette tek bir öğrenciyi ayırıp da «suçlu sensin!» diye göstermek çok yersiz olurdu. Öğrencilerin topluca yaptıkları bir iş: Kız Lisesi öğrencilerini gösteri için çağırdıkları akşam, ne olur ne olmaz diye bahçe yolunun iki yanına erkekleri, yani kendi öğrencilerini sıralayıp nöbetçi dikmişlerdi. Daha doğrusu, kız erkek karışınca bir «olay» çıkmasın diye, bu yolu bulabilmişlerdi. Nöbetçilerin arasından geçerek, salonun ön yanında ayrılmış yerlerine kızlar oturunca, erkeklere de: «Buyurun yerlerinize!» deyip içeri almak ve eğlence bitince gene kızları önden çıkarmak, çok kolay yapılacak bir işti. Böylece, bir erkek bir kızın yüzüne bakmaya fırsat bulsa bile, konuşmaya, ona lâf atmaya, kısacası ona yaklaşmaya fırsat bulamayacaktı. Hem kız erkek kümelerini bir araya getirerek güzel bir gece geçirtmek ve hem de bu güzel geceyi temiz, «olay-

sız» geçirtmekle, ne büyük eğitimciler olduklarını çevreye, büyüklere göstermiş olacaklardı...

Ama olmadı işte. Olay denemeyecek kadar ufacık bir şey oldu. Fakat onları çok üzüyordu bu.

Müdür yardımcısı ve coğrafyacı olan Şakir Bey :

«Ne demek efendim!» diyordu. «İlkokul çocukları bile yapmaz bunu. Etrafa duyulursa mahvolduk gitti, terbiye görmemiş gibi kız arkadaşlarının saçlarına toprak atıyorlar. Düşünün bir, bunları kız erkek karışık okutsak, ne haltlar karıştıracaklar...»

Sonra : «Kız - erkek karışık olursa, eğitim daha iyi olur. İlim ve çağımız bunu gerektirir» diye ikide bir söylenen öğretmene döndü :

«Al bakalım! Sana hiç tesir etmedi bugüne kadar söylediklerim. Bu örneği görünce, umarım aklın yatar dediklerime. Hiçbir ilmî esası yoktur bu karma öğretimin. Sizler ne gördünüz daha? Memleketi bozuk düzen hale getirmek isteyen dört bunağın fikirlerini alıp başınıza taç yapıyorsunuz. Ben Fransa'yı gördüm. Orada bile ayrı okullarda okur kızlar...»

Bu çabalar sonuçsuz kalmış, «toprakçılar» bulunmamışsa da, Şakir Bey daha sıkı tedbirler alarak, disiplinin ne olduğunu okul toplumuna yeniden duyurmuştu.

İnanırsınız ki hiçbir emek karşılıksız kalmaz. Günün birinde Şakir Bey de bir yüksek okula atandı. Görevleri de aynı eski görevleri : Başyardımcı ve coğrafyacı...

Baktı ki bu kız - erkek karışık kurumda bir gevşekliktir gidiyor. Haydi diyelim aynı sıralarda oturup

ders dinlemeleri kabul. Öğretmen var, ders dinlemek zoru var. Kimse kimseyle ilgilenemez. Ama şu koridorlarda gülümseye gülümseye, yılışa yılışa karmakarışık gezenlere ne desin Şakir Bey? Akla sığacak bir sistem mi bu? Yemek masaları karışık, gazino karışık. Yani hep kız - erkek yanyana. Birlikte ders çalıştıkları, etüd ettikleri yetmiyormuş gibi, hiç durmadan ping-pong oynamalarını, sinemaya gitmelerini de eklerseniz, işin küçümsenecek gibi olmadığı anlaşılır...

Gerçi onun canını ipe serecek çok şeyler olup bitiyordu: Kızlardan çoğu erkek arkadaşlariyle birleşip giyim-kuşam tam olarak çay partilerine gidiyorlar, crada dansetmekten de geri durmuyorlardı. Ayrıca birçok kızın dışardan arkadaşları vardı. Tatil zamanları onlarla buluşup, yiyip içiyorlar, gezip tozuyorlardı. Kızların okulda bulunma saatlerinde de taksiyle getirip bırakıyorlardı. Sonra okul içinde her yerde, derslikte, seminer odasında, gazinoda, şu ya da bu köşede bir kızla bir erkeği ya da fazla sayıda olan kızlı erkekli kümeleri bir arada görmek, her an mümkündü... Bunlar, olağan mı, olağan olmayan hareketler miydi acaba? Konferans salonunun önünde kazık gibi dikilip çevreyi dikiz ettiğine, günlerdir bir dertli gibi düşünüp durduğuna göre, bunu olağan saymadığı, köklü tedbirler almayı düşündüğü sanılırdı. Belki de gerçekten bunları düşünüyor, kendi fikirlerine uygun bir çevre ve gidişat yaratmak için kafası çekirge ağzı gibi işliyordu. Bir sancı çektiği belliydi.

Ama bir gün, artık dayanamadı. Eşref saat gerekçesiyle birlikte gelip çatmıştı:

Şakir Beyle nöbetçi öğrenci ikinci katın korido-

runda geziniyorlar; etüde girmekte olan öğrencilerin çabuk girmelerini sağlamaya çalışıyorlardı. Ağır ağır ve erkek arkadaşlariyle yanyana paşa döküntüsü gibi yürüyen kızları gördükçe çileden çıkıyordu. Bir aralık dayanamadı, yanındaki nöbetçiye :

«Böyle, koridor koridor koşturarak bunları içeri sokmak, dökme suyla değirmen döndürmeye benzer. İşi kökten halletmeli : Kız, ya da yalnız erkek okulu olsa burası, bak o vakit işler nasıl tıkır tıkır yürür. Bunu başaracağım.»

Öğrenci başını salladı.

Şakir Bey yeni bir şey daha söylemek için dudağını oynatıyordu ki üst kattan paldır küldür gelen bir öğrenci önünde susta durdu ve soluk soluğa :

«İlhan'la Fatma hâdise çıkardılar efendim!» dedi.

Üst kata yürüdüler. Derslikte baygın bir erkek öğrenci yatıyordu. Arkadaşları çevresine birikmiş bakışıyorlardı. İlhan'la Fatma derslikte tek başlarına kalınca yanyana oturup birlikte ders çalışıyorlarmış. Zil çalınca ilk girenler, öpüşürken gördüklerini ve İlhan'ın hemen bayıldığını söylüyorlardı...

İlhan'ı hemen hastaneye yolladılar. Fatma da böyle bir şeyin olmadığını, arkadaşlarının iftira ettiğini söylüyordu...

«Size gösteririm ben!» diyerek gitti Şakir Bey.

O geceden sonra, yöneticilerle değeyde bulunmaya, öğrencilerin her iki cinsini ayrı ayrı toplayıp bazı telkinler yapmaya karar verdi. Kanısınca çok verim sağlanacaktı bu telkinlerden.

Hazırlıklar iki gün sürdü. Sonra bir ilânla kızları

salona topladı. Hiçbir erkeğin girmemesini, dinlememesini temin için, etüd saatine raslattı. Önceden de, burada konuşulanların dışarıya sızdırılmaması için sıkılama yaptı. Tam bir buçuk saat ateşli ateşli konuştu. Yemek vakti gelmese bir o kadar daha konuşabilirdi...

Ertesi gün aynı saatte de aynı yere erkekleri topladı. Konuşulanların sızdırılmamasını istedi. Gene sözü kıyıdan kenardan dolaştırıp yoluna getirdi :

«Buradaki kızların hepsi, anasının ipliğini satmış, kırk ipte oynamış urgan artığıdırlar. Burayı bitirince siz, elinizi sallasanız elli temiz aile kızı bulursunuz. Bunlara aklınızı takıp da derslerinizi asmayın. Konuşmayın bunlarla, ilgilenmeyin. Sizi ilgilendirecek tek şey derslerinizdir... Aksi halde...»

O akşam kızlar, erkek arkadaşlarına soruyorlardı yemekte :

«Ne anlatıyor ayol?»

Erkeklerden bazıları durumu söylemek gafletini gösterdiler. Kese değildi ki ağızlarını büzseydik. Bunları duyan kızlar parmaklarını dudaklarına götürdüler hayretten :

«Dün de bize bunun aksini söylediler : Erkekler anasının ipliğini satmış takımındandır. Tenezzül etmeyin bunlarla konuşmaya. Hele şurayı bir bitirin. Bir sürü hukukçu, subay, mühendis sizi bekliyor.. Hayatınızı öldürmeyin bunlara yaklaşıp da...»

Bu konuşmaları iki ayrı cins ve küme halinde dinlemiş olanlardan bir kısmının mezun olma günleri gelip çatmıştı. Okul bahçesinde, bir akşam eğlen-

tisi tertiplendi. Her taraf çeşitli renkte ampullerle aydınlatıldı. Yemekler çeşit çeşit. Yöneticiler, öğretmenler de mevcut. Dans müziği herkesin içindeki düğümleri çözüyordu... Masalar kıyılara çekilmiş, ortalık dans için hazırlanmıştı. Ama herkes birbirinin gözüne bakıyor; meydana çıkan olmuyordu. Çok ağır bir hava. Şakir Bey de orada. Bu durgunluk onun da kanına dokunuyordu. Neydi bu sessizlik. Karadeniz'de gemileri mi batmıştı bunların. Ne güzel bir bahar gecesi. Kimi okulu bitirdi; kimi sınıf atladı.

Bu duyguyla kürsüye geldi ve sol eliyle mikrofona yapışıp tam kırk dakika nutuk çekti. Atatürk devrimlerinden ve kadın haklarından, kadın - erkek kaynaşmış bir kitle olduğumuzdan, bu milletin bütün çektiklerinin kapalılık yüzünden olduğundan falan uzun uzun ve tıkanırcasına söz ettikten sonra :

«Arkadaşlar, yarın gittiğiniz yerlerde kızlar erkek, erkekler kız arkadaşlarınızla birlik, aynı çatı altında çalışacaksınız. Orada müsamereler tertip edip kız - erkek karışık rol verip öğrencilerinizi oynatacaksınız. Size kız öğrenci göndermeyen mutaassıp muhitte, ailelere karşı, elele verip mücadele edeceksiniz. Şu andaki uyuşukluğunuz ve birbirinize yaklaşmayışınız, birbirinizin elinden tutmaya korkuşunuz, bizi umutsuzluğa sürlüklüyor. Öğretmenliğimin ilk yıllarını geçirdiğim Aksaray kasabasında ben, kadının açık giyinmesinin, erkeklerle daima temas etmesinin ve dansın iyilikleri hakkında yirmi yıl önce çok nutuk söyledim. Bir hayli tesirim de olmuştu. Şimdi yirmi yıl sonra aynı şeyleri sizlere de söylemek zorunda kaldım... Yerimizde sayıyoruz arkadaşlar!

Halbuki şiarımız daima terakki olmalıdır...»

Şakir Bey yorularak mikrofonu bırakıp indi. Belki daha söyliyecekleri de vardı, oturanlarda hiçbir değişiklik olmamıştı. Birçokları gibi ben de düşünceye dalmıştım:

Harman sonu gelince ambarın köşesini bile doldurmayan kınacıklı buğdayın azlığından dolayı hep üzülen babam geliyor gözümün önüne. Öküzün kel, yemsiz; tohumun bitli, tarlanın dikenli ve çorak olduğunu; çalışmalarının yetersizliği sonucu, dededen kalma karasabanla ektiği neyse onu biçtiğini düşünmez de, kaldırdığı ürünü azımsar hep...

ZEVK EĞİTİMİ

Anadolunun bu köşesinde İstanbul Radyosunun sesi duyulmaz. Dinleyip dinleyeceğimiz Ankara Radyosu. Onun yayınlarını dinlemek, kovuşturmak da herkesin harcı değil, Radyoda müzik ve söz yayınları öyle ileri bir görüşle ele alınıp, ince bir zevkle sunuluyor ki, bu görüşe, zevke erişemeyenlerin, sıkılmaları, bu yayınlardan bazan kendilerini yoksun bırakmaları olağandır. Örneğin Boğazköylü Topal Şeref, geçenlede bu bilgisizliği, anlayışsızlığı yüzünden bir radyodan oldu.

Yurttan Sesler'den başka hiç bir yayının zevkine eremeyen, onlardan bir şeycik anlamayan Topal, bir sabah odasında der ki komşulara, «bugün de falanca falancayla yemek yedi derse radyo, valla da kırarım billâ da kırarım...» Raslantı olacak, o gün böyle bir şey okunur, topal da gerçekten radyoyu ayağının altına aldığı gibi çatır çatır çiğner.

Biz henüz bu kadar bunamadığımız gibi, dünyanın bu en güzel buluşunun kulağımıza kadar getirdiği güzel, eğlenceli yayınlardan kendimizi yoksun bırakmak niyetinde değiliz. Üstelik ereğimiz, Topal'ları da kendi durumumuza getirmektir. Bunu, yarın oralara yayılacak olan genç öğretmenlerin başaracağını kestirmekteyiz. Söz buraya gelince, Ankara Radyosu-

nun dinleyici isteklerine değinmek zorunda kalacağım!

Bizim çocuk da zamaneye uyarak bir mektup yazmış Ankara Radyosuna. Halk türkülerinden birinin çalınmasını istemiş. Onu çalacaklar da çocukcağız dileğinin yerine getirildiğine sevinecek diye, her pazar dinleyici isteklerini açmaktayız. Yirmi pazar oldu belki buna, bir türlü çalmazlar. Bu kadar istek mi olurmuş, eğer bizimkini hesaba katıp da sıraya almışlarsa, bütün millet kuyrukta demektir. İyi bir iş bir bakıma. Yapacak başka işimiz kalmadı nasıl olsa.

İşte böyle, dinleyici isteklerinin dinleyicisi olunca da birçok şeyler öğreniyor insan. Bize bu kadar çok şey öğreten Ankara Radyosuna burada hemen teşekkür etmeli, sonra da öğrendiklerimi anlatmaya çalışmalıyım: Bir kere öğretim çağında bulunan gençliğin zevki çok incelmiş. Akla hayale gelmez güzelim alafranga şarkıları istiyorlar, sayelerinde bizim zevkimiz de inceliyor, dolayısiyle bu alanda bilgimiz artıyor. Hem o kadar incelmiş ki bazılarının zevkleri, şarkıyı söyliyecek kişiyi, yani hangi sesten dinlemek istediklerini de belirtiyorlar. İstekleri böylece yerine getiriliyor. Hakkâri Ortaokulu öğrencilerinin istedikleri alafranga falanca parça yanında, Balıkesir Kız Lisesi öğrencilerinin istedikleri Zeki Müren'in okuduğu bilmem hangi alaturka şarkı. İstenen parçalar da en içli en dokunaklı parçalar... Aslında bir eğitim aracı olan radyo ile bu kadar ilgilenmeleri gençlerimizin, elbette bizleri sevindirmektedir. Görüşlerinin ve bilgilerinin artması kadar, bu yayınlar yoluyla bencillikten kurtulmaya başladıkları da seziliyor. Bazıları, yalnız

kendilerini düşünerek şarkı isterken, uzaktaki bir arkadaşı için de bir parçanın çalınmasını istiyorlar. Radyonun program yöneticileri de büyük bir anlayışla bu istekleri yerine getiriyor.

21 Haziran pazar günü gençlerimiz hesabına bizi sevindiren yeni bir belirti daha duyduk. Şehirlerde bulunan ortaokul ya da kız lisesi, kız enstitüsü gibi kurumlara eş olarak, eskiden esir kampı şeklinde işleyen, dünyadan habersiz, görgüsüz, zevksiz öğretmenler yetiştiren köy enstitülerinin yerine geçmiş olan öğretmen okullarının da bu anlayışa kavuşmasıdır bu belirti. Demek onlar için de korkmamalıyız artık. Yayınlarla bu kadar yakından ilgileniyorlar, müzik zevkleri bu kadar gelişmiş. Bizim duyduğumuz bu kadarı. Görüp duymadığımız yönlerden ne kadar ilerlediler kimbilir. Her bakımdan kitap bilgilerinin yanında, pantalon ütülemek, gömlek kolalamak, belki bu arada briyantinle pırıl pırıl saç taramak da onlar için olağan hale gelmiştir, diye düşünüyor, kıvanıyoruz. Bu öğretmen okullarının ileri gelenlerinden olan Hasanoğlan Atatürk Öğretmen Okulu öğrencilerinin istedikleri ve Zeki Müren'in okuduğu «Yaşamak zevki verir ruhuma sonsuz kederim» şarkısını 21 Haziran pazar günü dinledikten sonra, başka türlü düşünmemizin olanağı var mı? Şimdi beklediğimiz tek şey, Atatürk Öğretmen Okulu gibi öteki öğretmen okullarının da bu zevke, bu anlayışa kavuşmalarıdır. Adı «Hasanoğlan Köy Enstitüsü» iken ister istemez öğrencilerini bu zevke eriştiremeyen, iş yapıyorum kanısıyla açık hava tiyatrosunda Gogol'un Müfettişini, Göte'nin Faustunu öğrencilerine oynatan bir

okul, adı «Atatürk Öğretmen Okulu» olunca nasıl bu kadar ilerleyebiliyorsa, ötekilerden de bu ilerlemeyi beklemek hakkımızdır. Çünkü onların da adları değişti. «Yavuz Selim» oldu, «Alpaslan» oldu, örneğin. Adlarını aldıkları büyüklere yaraşır olmaları bakımından da gereklidir bu ilerleyişe ayak uydurmaları.

Çabuk olun, şarkı güftelerini, yanık besteleri, ezgiyle okuyanların adlarını bir daha gözden geçirerek işleri düzenleyin, yöntemli bir çalışmayla radyoevine istek listeleri ulaştırın çocuklar. Adam olmanın başka yolu yoktur. Topal Şeref'ler bizden bunu bekliyor. Memleketi ilerletmek için, zevkinizi iyice inceltmek zorundasınız, kopermamak şartiyle. Radyonun istekler saatini nasıl olsa dinliyoruz. Bizim çocuğun dileğini yerine getirmeseler de sizinkileri dinlemek yeter bize. Kimbilir belki de bizimkinin kâğıdı, mürekkebi berbattı da onun için sepete falan gitmiştir. Olaki istediği kalın bir havaydı. Ben sizlerin en iyi kâğıda, özenerek, süslü yazılarla ince istekleri yazıp yolladığınızı sanıyorum. Bunun için de sepete atılmayacaklarına, mutlaka o isteklerin çalınacaklarına inanıyorum.

HÜZZAM FASLI

Kız Teknik Öğretmen Okulu salonunda «Müzik Günü» yapıldı. Bir kaç yüksek okulun ve kız enstitülerinin öğrencileri düzenlemişlerdi bu müzik gününü. Çalıp söyeyicileri de bu okulların öğrencileriydi. Programa geçmeden önce bir konuşma yapan bir - kız enstitüsü müdürü, bu gibi programları, gençliğin boş zamanlarını değerlendirmek için düşünüp düzenlediklerini ve iyi müzik öğretmenleri olmadığı için de öğrencilerin kusurlarının hoş görülmesini söyledi. Biz de sandık ki, öğrenciler gerçekten işe yarar müzik parçaları çalıp söyleyecekler de, bu arada kusurları olursa hoş göreceğiz. Eh, dedik kendi kendimize, mademki bu zahmeti çekiyorlar, biz de ufacık kusurları bağışlayıveririz olur biter.

Neyse, program başladı. İlk şarkı Hüzzam Makamında bilmem kimin bestelediği bir alaturka şarkı. Programın ilk maddesi de şarkılardı zaten. Bunu duyar duymaz soğuk sular döküldü başımdan. Sıraların altına girecektim nerdeyse. Sağa sola dönüp de kimsenin yüzüne bakamıyordum, boyuna yere bakıyorum... Bu arada Ankara Radyosunun dinleyici istekleri programları bir şerit gibi kafamda geçit yapıyordu. Dinleyenleriniz yok mu, pazar günleri alaturka şarkıların çalındığı dinleyici istekleri programı, hep

ortaöğretim kurumlarında ya da yüksek okullarda okuyan gençlerimizin istekleriyle doludur. Teker teker, kümeleşerek en içli seslerden en şirin şarkıları isterler.

Evet, program sürüp gidiyor, ben ne yapacağımı bilemiyordum' Darbuka, ut, keman... boyuna çalıyor gençler. Kızımız içli içli okuyor, Zeki Müren'in «Bir Gönül Hikâyesi Anlatırdı Gözlerin» şarkısını, şu yazlık bahçelerde, kışlık salonlarda okuyan, okurken kırıtan hanendeleri de aratmıyorlardı tavırlarıyle. Bunu, bu davranış meselesini onları kınadığım için söylemiyorum, elbette onların peçe takmalarını isteyecek değilim, ama o kadar güzel taklit ediyorlardı ki. Bu biçim ses sanatçılarının (!) kazançları geldi aklıma. Taklit maklit onların yoluna gitmeleri hiç de fena olmazdı. Nasıl olsa rağbet fazla. Derken ikinci, üçüncü hanendeler boy gösterdi sahnede. «Dünyada Biricik Sevdiğim Sensin»... Sonrası belli, güzelsin, incesin, tatlısın, şensin.. Bu kızlar on beşle yirmi yaş arasında. Onbeş yaşlarında biri çıktı, Zennube diye başlayıp, gel bana gün bana diye süren bir türkümsü şeye başladı. Tamam, dedim orta doğuya doğru kayıyoruz. Meğersem durup dururken önseziyle kestirmişim doğruyu : sahneye çıkan kızımız ne dese beğenirsiniz : «kıymetli dinleyicilerim, şimdi size arap şarkıları okuyacağım.» Nasıl? beğenmediniz mi bu taklidi de?... Arap şarkıları biribirini kovaladı.

«Klâsik Türk Müziği» olarak takdim edilen program bittikten sonra da bir kaç genç, «may darling» diye başlayan caz şarkıları okudu. Bu belki tek teselli tarafıydı işin. Ama onların davranışları da aynı yo-

la çıkıyor, iş bir beğeni eğitimi, müzik eğitimi olmaktan çoktan çıkmış oluyor... Arka sıraların arasında tempo tutmalar, twist yapmalar gırla gidiyordu caz parçaları okunurken.

Ne kolaymış şu boş zamanları değerlendirmek. Üstelik o gün pazardı, pazar dinlenme günüdür. Eğer istiyorlarsa öteki günlerin boş zamanlarını değerlendirsinler. Sahnede işi bittikten sonra gelip sıralara oturan kızlarla konuştum. Haftanın öteki günlerinde boş zamanları değerlendirmek için bir şey yapmadıklarını öğrendim. Yapmalarına, sıkışık okullarda zaten olanak yok. Ama hiç değilse şu alaturkacılığı bıraksalar? Ayşenin gönlüne gönlünü bağlamakla, kız sandalı kalbim gibi oynatma, diyerek mi değerlenecek boş zamanlar. Gâvur dölleriinin bu işi nasıl yaptıklarını kısaca anlatayım size : İngilterenin köylerinde dolaşırken geçen yaz, oniki yaşından tutun onsekiz yaşına kadar köy çocuklarının devam ettikleri gençlik kulüplerine gidiyordum akşamları. Onlar kızlı erkekli toplanıyor, bazı önemli konularda tartışmalar yapıyorlardı. Gözlerimle görmesem, kulaklarımla dinlemesem zor inanırdım, bu çocuklar en güç konularda öyle iyi düşüncelere sahiptiler ki. Birbirlerini kırmadan, darıltmadan, o İngiliz soğukkanlılığı ile öylesine birbirlerinin düşüncelerini çürütmeye çalışıyorlardı ki... Bir köyde bu yaştaki çocuklar ortak pazar konusunu bile tartışmışlardı. Kızlarla erkeklerin sarmaşdolaş bir arkadaşlıkları vardi. Bizimkilerin salonunda da iki cinsten varlardı ama, bir taraf öte tarafa küs gibiydi toplantı boyunca. Sonra onlar da kendi mahallî türkülerini söylüyorlardı bu tartışmaların üstü-

ne, tadı başkaydı. Wales bölgesi kızlarının okudukları türkülerin melodileri hâlâ kulağımda... İngiliz köylü çocuklarının gençlik kulüplerindeki çalışmalarına denk olarak bırakın köylerde, kasabalarda, bizim büyük şehirlerdeki okullarda ne yapılabiliyor: Din mi önce, ilim mi, köylüye önce yol mu gerekli yoksa eğitim mi, gibi modası geçmiş gülünç münazaralar, o da yılda bir - iki kez ya yapılır ya yapılmaz... O zaman da sağa sola mektup yazarak tuttukları tezi kuvvetlendiren düşünceler dilendiklerini biliriz çocuklarımızın... Zararlı da oluyor bu münazaralar üstelik, olmayacak bir düşünü körükörüne savunmak durumunda kalıyor ekipler.

Twistten önce bel kıvramalara yarayan hula - hupları düşündüm bir ara. Belden yukarısıyla, kafa eğitimiyle zerrece ilgilenmeyişimizi düşündüm acı acı. Sahneye çıkan gençlerimizin konuşmaları da doğruluyordu kanımı, «programımız çok kalabalık» diyordu takdimci genç. «Yüklü» kelimesi ne güzel giderdi «kalabalık» yerine oysa... Okumadan, kültürden ne haber, diye soralım yeri gelmişken.

Düşünce züğürdü olarak yetişen gençliği kurtarmak için çareler düşünülüp yeni tedbirler alınmazsa, her devirde boruları öten küflü yöneticiler için ve ufacık çıkarlar uğruna, «yaşa, varol» diye bağıran kitleler yetiştirmekten öteye gitmemizin olanağı yoktur. İşin gösterişi bir yana bırakılırsa, bugünedek bir arpa boyu ilerlediğimiz de söylenemez bu konuda...

Programın en yararlı kısmı, Baltacıoğlu'nun «A-

kıl Taciri» adlı piyesinin oynanmasıydı. İyi kötü oynadı gençler. Ama burada da peşimi bırakmayan düşünce şuydu «Neden sizin okullarınızda kızların rolü olmayan piyesler seçerler? Neden sizin okullarınızda kızlarla erkekler bir piyeste karışık rol alamazlar? Neden sizin o batılı geçinen, koca koca lâflar eden yazarlarınız, oturdukları zaman, içinde kızların oynamaması gereken oyunları özellikle okullar için yazarlar? Yoksa siz batı diye diye mi bu ülkeyi batıracaksınız?»

YÜRÜYÜŞ, BOYKOT VE KIYIM

Yalnız bizde değil, dünyanın her yerinde geçim sıkıntısıyla başbaşa bırakılan, ideal ölçüler içinde çalışmalarına olanak verilmeyen bir kitle var: Öğretmenler. Bunun nedenleri çoktur. Fakat asıl bir nedeni var ki, doğrusu, onlara geçim sıkıntısı çektiren, onları nakletmek, dövmek, hapse atmak gibi çeşitli cezalarla rahatsız edilmelerini sağlayan yönetim ya da yöneticilere hak vermek gerekiyor: Bir kere öğretmenler, halk çoğunluğu içine serpilmiş, onlarla doğrudan doğruya değeyde bulunan aydınlardır. Onlardan başka halka inen bir aydın sınıfı bulunmadığı gibi, halk da öğretmenlere inandığı kadar hiç kimseye inanmaz. Bu da yöneticilerin, huzur içinde ve gürültüsüzce ayakta durmak isteyen yönetimlerin işine gelmez. Bazı sosyalist ülkelerde öğretmene verilen değer elbette lâftan ileriye götürülmüş ve uygulamada da normal geçimleri sağlanmış, değer ölçüleri ters çevrilmeyerek öğretmenlere gerekli saygı ve inanç gösterilmiştir. Ama böyle ülkeler o kadar az ki. İskandinav ülkeleri dışında bir iki örnek ya gösterilebilir ya gösterilemez. Avrupada da bizde olduğu gibi en az para alan memur sınıfı öğretmenlerdir. Ortaçağın tozunu henüz tam anlamıyla silkeleyemeyen Avrupa ülkelerinde kilisenin borusu yer yer ötmekte, lâik

eğitime çelmeler takılmakta ve «Yeni okul» ilişkini bulunan öğretmenlerin her yönden iyi koşullar içinde çalışmaları mümkün olmamaktadır. Böylece, öğretmenlerin dar geçimle uğraşmaktan, halkı ve öğrencileri uyandırmaya zaman; olanak bulamayacaklarına inanılmaktadır... Bizde de, devrimlerin ve Anayasanın halka anlatılmasında öğretmenler aracılık etmiştir. Ama gelin görün ki, gerici çevrelerin bu yüzden ezdiği öğretmenleri tutmak yukarının da işine gelmemektedir.

İleri ülkelerde olduğu gibi, geri kalmış ülkelerde de öğretmenlerin durumu durum değil bugün. Fransada söz gelimi, Emil Zola'nın Hakikat'ında anlattığı eskiler - yeniler çarpışması elbette Zola devrinde olduğu kadar belirgin değil. Parlamentodan lâik eğitimi zedeleyen bir kanun bugün de geçirilmek istenmekte fakat öğretmenler örgütlenmiş oldukları için buna karşı çıkabilmekte ve kabineyi düşürebilmektedirler. Yunanistanda öğretmenler toptan grev yapmışlar ve geçimleri düzeltilmeden işlerine dönmemişlerdir. İranda da böyle olmuş, geçimleri düzeltilmeden işlerine dönmeyen öğretmenlerin önderi bir bayan sonunda Eğitim Bakanlığına getirilmiş ve durum ancak yatıştırılabilmiştir.

Günümüzde bu olaylara boyuna yenileri eklenmektedir. Haiti öğretmenleri Millî Federasyonu da hükûmetlerinin öğretmenlere yaptığı maddî, manevî baskıya karşı bayrak kaldırmıştır.. Daha doğrusu, çalışmalarını tatil etmiş, çalışamaz hale geldikleri için de durumlarını Hür Dünya Öğretmen Teşekkülleri

Konfederasyonuna bildirmiştir. Konfederasyon da Birleşmiş Milletler teşkilâtına başvurarak «Öğretmenlerin meslekî haklarının korunması ve herkese eşit eğitim imkân ve fırsatının verilmesi için» Birleşmiş Milletler Teşkilâtının Haiti hükûmeti yanında aracılığını istemiştir. Haiti, Karaib denizinde ve Küba yakınında diktatörlükle yönetilen bir ülkedir. Bundan başka, grev yapmış olan Kenya'lı onbeş bin öğretmen de, millî gelirden öğretmenlerin daha fazla pay almaları için derhal çare bulunmasını istiyorlardı. Hükûmet bu işe derhal çare bulacağını vadetmiş ve öğretmenler üç hafta süren grevi bırakmışlardır.

Dünya öğretmenleri haklarını hep birlikte, elele vererek almakta ve bir dayanışma kurmaktadır. Hür Dünya Öğretmen Teşekkülleri Konfederasyonuna 78 memlekette mevcut 132 Öğretmen Federasyonu bağlı bulunmaktadır. Türkiye Öğretmenleri de Haiti öğretmenlerini desteklemektedir.

Özellikle son iki yıl içinde birdenbire toparlanan Türkiye öğretmenleri, kuruluşundanberi paslı bir çark örneği işleyemez hale gelmiş olan Eğitim Bakanlığını körükörüne destekleme alışkanlığını bırakmıştır. Bu arada yurdun her yanında öğretmenler hızla örgütlenme hareketine girişmişler, sendika kurmuşlardır.

Daha Tös kurulmadan, bundan altı yıl önce Türkiye Öğretmenleri Federasyonu yurt çapında bir yürüyüş tertiplemişti. Onbeş bin kadar öğretmen Ankaraya gelmiş ve Tandoğan Meydanından Kızılayadek yürümüştü. Ve bu öğretmenlerden herbiri geldiği yerin örgütüne kayıtlı öğretmenleri temsil ediyordu.

Yani, yürüyüşe katılan, tüm öğretmenlerdi. Tös kurulduktan sonra bu yürüyüş 1969 şubatında gene Ankarada yinelendi. Bu kez kırk bin öğretmen Tandoğan Meydanından Dikimevinedek yürüdü. İstekler hep aynıydı : Eğitimin yabandılaşmaktan ve yozlaşmaktan kurtarılması, Barış Gönüllülerinin ayıklanması, Eğitim Şurasının toplanması ve öğretmenlerin geçim durumlarının düzeltilmesi v.b.

Bu isteklere ne yazık ki Eğitim Bakanlığı kulak vermedi. Bu yüzden de 15 aralık 1969 da öğretmenler Türkiye çapında dört günlük bir greve başladılar. Buna çokları grev dediği için biz de grev dedik : Aslında yapılan bir boykot hareketidir ve yukarda sıralanan isteklerinin yanında öğretmenler grev hakkının tanınmasını da istemektedirler.

Bu dört günlük greve katılma, öğretmen sayısına göre yüzde seksen oldu ve öğretmenlerin daha da bilinçlenmesi sağlanmış oldu böylece. Boykot günlerinden itibaren sendikaya üye olan öğretmen sayısı birdenbire arttı. Bu arada Bakanlık gene öğretmen kıyımına başladı ve binlerce öğretmen valilik emrine, sonra bakanlık emrine alındı. Ama onlar için de Danıştay yürütmeyi durdurma kararı verdi..

Kırkbinlerin yürüyüşü, bir bakıma yüz binlerin yürüyüşü, öğrencilerimizi de düşünürseniz milyonların haklı yürüyüşü olarak, seksenbinin boykotu da milyonların boykotu olarak alınmalıdır. Ve seslerine kulak verilmelidir. Tarihin de gözünden kaçmayacak olaylardır bunlar... «Hak verilmez alınır» diyen Atatürkün düşüncelerine de uygun düşmekte, bir bakı-

ma onun düşüncelerini gerçekleştirmek için yapılmaktadır.

Türk öğretmenine selâmlar olsun! Onları anlayanlar beri gelsin! Beri gelsinler ve anlaşalım: Artık, ya şu, öğretmenlik tanrı sanatıdır, memleket öğretmenin omuzunda yükselir, memleketi öğretmenler kurtarır, yeni kuşaklar onun eseridir... gibi lâflara paydos deyin, ya da iş yapın ve yirminci asır sonunda küflü kafalarla yürütülen eğitimi, eğitimciyi kurtarın. Bu, bugünün meselesidir ve hemen halli gerekmektedir. Yarın çok geç olacak ve boykot daha başka türlü, patlama gene başka türlü olacaktır...

ÖĞRETMEN OKULLARI KOKUYOR

Eğitimimizin bir numaralı sorunu bugün, sayı bakımından bol ve anlayış bakımından memleketçi, ülkücü öğretmen yetiştirebilmektir. Bu sorunu bir türlü çözememekteyiz. Çözmenin çok zor olduğundan değil de ciddi olarak sarılmayışımızdan dolayıdır çözemeyişimiz. Övünmeyi iş yapmaktan öne almamızın da etkisi var bunda 87 tane öğretmen okulumuz var diye bakanlık olarak, bakan olarak, müsteşar olarak, genel müdür olarak... Övünür dururuz utanmadan, işin derinini düşünmeden.. Okulların nicelik ve nitelik yönünden verimini gözönüne getirmeyiz. Bunu yapacak kadar ayağımızı toprağa bassak, burnumuzu yere indirsek, saçımızın ne renk olduğunu gözlerimizle görürüz. Bu 87 okulun hepsinde, öğretmen adayı olarak bulunan öğrenci sayısı toptan 62 bindir. Bu 62 binin ancak birkaç bini kızdır. Burada hemen şunu söyliyeyim ki, bu kız öğrenci sayısı yurdumuz hesabına yüz kızartacak kadar az bir sayıdır. Demek ki ne kadar yırtınsak, ilköğretimin iyiliğini söylesek de gerçek bizi yalanlıyor, kızlarımızı okutmak istemediğimizi yüzümüze haykırıyor. Erkek sayısı da utançtan kurtaracak kadar fazla değil. İlkokula dayalı olan altı sınıflı öğretmen okulumuz yirmibirdir. Eski adıyla Köy Enstitüleridir bunlar. Yükün çoğunu

kaldırarak binlerce adayı kucaklarına almış olmalarına rağmen, bünyelerine göre çok az olan ve her birinin 400-600 arasında değişen sayıda aday barındırmaları, onların da görevlerini gereği kadar yapamadıklarını gösterir. Bunların yanında, sayıları 66 olmakla birlikte hepsinin çok az sayıda öğretmen adayını barındırdıklarını söylemekle gösterişten ibaret olduklarını da söylemiş olacağımız, ortaokula dayalı öğretmen okulları vardır. Mevcutları 50 - 200 arasında değişmektedir... Bunların sayı kabartmak için açıldıkları ortadadır. Falanca ilkokulun bir dersliğinin kapısına «öğretmen okulu» yazıp asmakla öğretmen okulu kurmak bize has bir ileri buluştur (!) Değil öğretmen yetiştirmeyi, öğretmenin nasıl yetiştirilmesi gerektiğini düşünsek, iki duvarın arasına sıkıştırıp, araçsız ve havasız yerlerde ezber doldurmazdık kafalara. Bilseydik, ülkü bilinen tipte öğretmen yetiştirmekte olan kurumlarımızı inatla kapamazdık...

Burada yüzde yetmişbeş hesabından yılda ancak yedi yüz köy çocuğunun öğretmen okullarına alınabildiğini, bu rakamın kızlara düşen payının yalnız yüz kadar olduğunu belirttikten sonra, öğretmen okullarının çok yetersiz şartlar içinde nasıl bocaladıklarını açıklamaya çalışacağım.

İş eğitimi bu kurumlardan kalkalı (şehirlerdeki okullarda zaten yoktu, oysa onlara da konmalıydı) efendi olma hastalığı aldı yürüdü bir kere bu okullarda. Bu durum, öğretici olanların da öğrenci olanların da gerçeklerden uzaklaşmalarına yol açtı. Bütün verilerinden yararlandıkları tabiattan el - etek

çekmelerine sebep oldu. Çevre canlı ve cansız varlıklarıyla yakından tanınmadığı, incelenmediği için de sosyal bilgi derslerinin varlığı yokluğu bir oldu. Bu dersler değerlerini yitirdiler. Aslında her şeylerini yitirdi bu okullar. Özellikle köy enstitüleri halk gözünde hiç'e indiler. Her okul, başvuran dört bin kadar çocuktan seçip de 35 - 40 tanesini alarak halkla alay ediyor çünkü. Verilen firelerden sonra çıkardığı 20 öğretmenle de yalnız öğretmensiz halkla değil, aynı zamanda Eğitim Bakanlığıyla da alay etmektedir.

Bir kere bu öğretmen okullarında, çıkan genç öğretmenler üstünde de gözlemek mümkündür ki, meslek ve görev bilgisi verilmemektedir. Bunun başlıca nedeni, sistemin dağınıklığı, büyük yöneticilerin dar görüşlülüğü bir yana konacak olursa, halen oralarda bulunan öğretmenlerin her yönden yetersiz oluşlarıdır... Bu öğretmenler, özellikle seçilerek yollanmışlardır. Orada ne yaptıklarını arayan soran olmamıştır. Öğrenciler falakaya yatırılmış, müdürün öğretmenin tepikleri altında ezilmiş ve küme küme kovulmuşlardır danışıklı, uydurma disiplin suçlarıyla... Yöneticilerin tek istekleri şu : Öğrenciler dilsiz hayvan sürüsü gibi altı yıl sussunlar, bizi rahatsız etmesinler, ondan sonra alıp diplomayı savuşsunlar da ne yaparlarsa yapsınlar köyde... Böyle yetişen öğretmenin köyde bir şey yapabileceğini sanmak ahmaklıktır. Ahmaklar anlamasa da, biz köye yolladıkları gençlerin, bu ülkede eğitim isterlerini karşılayacaklarını ummuyoruz. Üstelik görüyoruz karşılayamadıklarını... Çünkü, öğretmen okuluna girerken nasıl türkçesi matematiği yoksa çocukların, altı yıl sonra

gene öyle çıkıyorlar. Çünkü öğretmenleri, onları olumlu bilgiyle donatmak yerine sıkıp sularını çıkartmaktadırlar. Dersliklerde işin kolayına kaçmakta, en iyi işledikleri tarih, coğrafya derslerini bile lâfla geçiştirmektedirler. Bu dediklerimi, öğretmen okullarında yaptığım gözlemler, oradan yetişenler üstünde yaptığım gözlemler ve bu okullardaki yönetici, öğretmen ve öğrencilerle yaptığım değeyler sonunda ileri sürüyorum. Merak eden araştırsın diyeceğim ama, görünen köy kılavuz istemez... Hele şehirlerdeki üç sınıflı olan okullar iyice allahlık...

Öğrenciler çoğunlukla köyden geliyorlar. Görüşleri dar, kafaları kısırdır. Onlara göre bir eğitim yapılamadığından, dil bilgilerine bir şey eklenmemektedir. Altı yıl boyunca, okuma alışkanlığı verilmediğinden ve olumlu kitaplar, dergiler, gazeteler okumaları sağlanarak kafalarındaki, gözlerindeki karanlık perde açılmadığından, karşıt olarak bir olumlu gazete okuyan bile kovuşturulduğundan, öğrenciler boş inanışlardan ve kadercilikten kurtarılamamış olarak hayata atılmaktadırlar. Oysa ki, köye akkuvetle donatılmış öğretmenlerin yollanmasını ister dururuz?... Okulların öğretim programları da gelişigüzel hazırlanmıştır zaten... Yeniden düzenlenmek ister.

Bütün yetersizliklerin üstünde, burada bulunan öğretmenler çevrelerini tanımamakta, tanımak istememektedirler. Aralarında bir ülkü birliği, görüş, anlayış birliği yoktur. Bu dağınıklık yüzünden, öğrencilerin davranış ve anlayışlarına olumlu bir etki yapıldığını görmemekteyiz... Bunun sonucu olarak, öğret-

menlik mesleği günden güne değerini yitirmekte, darda - zorda kalanların seçtikleri bir meslek durumuna düşmektedir. Öğrenciler öğretmenlere, öğretmenler de öğrencilere karşı cephe almaktadırlar ve yer yer kötü olaylar meydana gelmektedir. Teftiş işleriyse gevşek mi gevşek tutulmaktadır. Açılan yarayı olduğu gibi deşip iyileştirmek yoluna gitmek dururken, yıllardanberi basından ve dolayısiyle halk oyundan bu kurumların aksayan yönleri özenle saklanmıştır.

Öğretmen okulları kokmaya başlamıştır. Küflerini sıyırmak ve onları gün ışığına çıkarmak zamanı geçmek üzeredir. Eğitim Bakanlığı ve onun öğretmen okullariyle ilgili olanları ellerini çabuk tutsalar da, ufak hesapların, kişisel çıkarlarının üstünde bir tutumla el atsalar bu işe. Bizim bir tek sözümüz var şimdilik : İş eğitimini mukavva kutu yapma anlayışının üstüne çıkarın, yaz çalışmalarını geri getirin ve öğrencilerin yurt gezileri yapmalarını sağlayın ki «eli böğründe öğretmen» olmaktan kurtulsunlar, yurtlarını tanısınlar... Onların iklimini değiştirecek tipte öğretmenlerin ülkemizde çokça olduklarını da bilmenizde fayda vardır. Çünkü öğretmen olacak çocukları günün birinde gerçekten kurtarmak isteyebilirsiniz. Bunu isteyince de öğretmenlerden başlamanız olağandır...

Ama siz, düşünen kafalara hep «darbe-i tenkil !» düsturunca gidiyor ve örneğin, Eğitim Fakültesinde Gazi Eğitim Enstitüsünde ya da Ankara Merkez İlköğretmen Okulunda öğrenciler Barış Gönüllülülerine

karşı çıktı mı, Bakanlık emrine alınan öğretmenlerine sahip çıktı mı, öğretmen kıyımında olduğu gibi öğrenci kıyımına girişiyorsunuz, tartlarla kovmalarla işin içinden çıkmadınız mı, 1970 martında yaptığınız gibi, okulların kapısına karakilidi asıveriyorsunuz. Okulu kapatınca herşey kapanır, düzelir sanıyorsunuz.

Yoksa kokan yalnızca öğretmen okulları değil de, onlarla birlikte kokan yerler de var mı?...

ORTAÖĞRETİM GÜLDÜRÜSÜ

Memlekette ilköğretim çıkmaza girmiştir, çıkmazdan kurtarmak için gayret gösteren yoktur. Köyler okulsuz, öğretmensiz... Şehirler okulsuz, çocuklar dersliklerden taşmakta... Her derslikte 80 - 100 öğrenci var. Öğretmenler yetersiz, ülküsüz, kendi havasında...

Ortaöğretime gelince, memleketimizde doğru dürüst ortaöğretim yapılmamaktadır. Yapılamadığı için çıkmaza girip girmemesinden de söz açmak mümkün olmaz. Olmayan bir şeyin sözü edilir mi? İlkokullara dayalı ortaokullar, liseler, öğretmen okulları... Öğretmen kaynağı da yok, onun için ilkokul öğretmenleri yürütür bu işleri de.. Göstermelik üç eğitim enstitüsü var, her dalından 10 - 15 öğretmen çıkar, verilen maaşı gülünç bularak ayrılır, gitmez yoksunluk bölgelerine, ondan sonra gelsin avukat efendi, kâtip efendi, ders saati üstünden ücret alarak öğretmenlik yapmaya..

Şehir ve kasabalardaki yetersiz yapılarda barınan, yetersiz öğretmenlerin elinde kalan çocuklar, tam anlamıyla harcanmaktadır. Öyle yerler var ki şehir ve köy çocuklarını ayırarak öğretim yapmaya çalışıyorlar. Neymiş, köylü çocukları geri olurlarmış da şehir çocuğuna anlatılanı anlamazlarmış... Bunun için,

bodrum katındaki kenefin bitişiğinde bulunan izbe bir depoya köy çocuklarını istif etmişlerdir bazı yerlerde. Bu türlü öğretmenden bu memlekete on paralık fayda geleceğine inanır mısınız? Yüz karamız olsun yetiştirdiğimiz bu öğretmenler, onlara verdiğimiz bu ayrıcalık zihniyeti ve sözde ortaokullar... Ortaokul olarak yapılmış yapılar vardır. Bunların derdi de bir ayrı. Ankarada Cebeci Ortaokulu bunlardan biridir. Dokuzyüz öğrenciden fazlası barınamaz diye söylerler, ölçülmüş, biçilmiş, okulun kapasitesi saptanmış. Bugün gidin görün, curcuna okulun içi. Hangi bir dokuzyüz, beş mislini aşmıştır öğrenci mevcudu. Buna da ne öğretmen yeter, ne derslik yeter, ne laboratuvar... Öğretmenlerin herbiri bir yerden gelmekte, yarım yamalak ders saati doldurmakta zaten.

Sonuç olarak da, bu okullarda yetişen öğrenciler, bir ortaokuldan, bir liseden çıkan öğrenci olmaktan uzak kalıyorlar. Programa alınan konular tam olarak işlenemiyor, işleyecek öğretmen yok, para alacak vekil öğretmenler var. Ders yapılacak durum yok, dersler ancak dolup boşalıyor günde bir kaç kere... Bunun üstüne, sınıfta kalmalar, hele hele bütünlemeye kalmalar girla gidiyor. Bu bütünlemeye kalmanın bir de arka anlamı var: Öğretmenler ne kadar çok öğrenci bütünlemeye bırakabilirlerse o kadar seviniyorlar. Anadolunun birçok yerinde bunu gözlemek mümkün, halk yaka silkmekte, okula ve öğretmene güvenini yitirmektedir. Çünkü öğretmenler bütünlemeye bıraktıkları öğrencilerden 800 - 1000 lira ücret alarak sonradan yetiştirme kursu açıyorlar. Bunun bir yolunu bulup başkasının bıraktığını bu, bunun bırak-

tığını başkası kursa alıyor. Öyle ki, bu geleneği tam yürütmek ve tam faydalanmak için, bir sınıftan ancak üç - dört öğrencinin doğrudan doğruya sınıf atladığı okullar var.

Eğitim Bakanlığı ve onun Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, sıra bekleyen, nakil isteyen öğretmenlerin dosyalarıyla uğraşmaktan başka yapılacak iş yok sanısıyla çalışırken, öte yanda memleket çocukları erimektedir. Bunların içinde köyden gelmiş, yıllık geliri dört yüz lira bile olmayan ailelerin çocukları vardır. Bütün varlığı ile okul idaresine, öğretmenlere teslim etmiştir kendisini. Ama sen onu yetiştirme, bütünlemeye bırak, yaz tatilinde, büyük dinlenme zamanında da kurs aç, parasını al... Dertle derman arasında bir bağ bulmak ne mümkün!

Bu çocuklara okuma alışkanlığı, fikrini yazılı olarak belirtme alışkanlığı vermek sanki bu okulların görevi değilmiş gibi, bir yılda, iki yılda bir tanecik ders dışı kitap okutulmayan, yazı alıştırması yapılmayan çocuklardan, kompozisyon isterler dört başı tam olarak. Bugün ortaokullarımızın belki de büyük derdi, öğrencilerin sözlü ve yazılı deyimini perişanlıktan kurtarma meselesidir. Bu dersi sevdirmeyi, gerekli hazırlıklar ve alıştırmaları yaptırmayı, çocukları okutmayı, yetiştirmeyi ihmal ediyoruz da, ardından topunu bütünlemeye bırakıyoruz kompozisyondan. Bütün yılı boşuna öldürdükten sonra ne kursunu açacaksın bunun? Ondan sonra gelsin not korkusu, gitsin not korkusu... Okul, öğretmen değil, ezme makinası bir bakıma bu kurumlar. Şu da var: Kırk yılın

başı doğru dürüst bir öğretmen çıkıp varıyor kasabanın birine. Kafası, düşüncesi yerinde. Görevinin isterlerini biliyor, bütün varlığıyla çocukları yetiştirmeye uğraşıyor. Genel tutum, genel hava o kadar bozuk, uyuşukluk o kadar köklü ki, böyle bir öğretmeni tedirgin etmek için işi gücü bırakıp harekete geçer eskiler. İftiralar, şikâyetler... Sonunda bir safra gibi içlerinden atarlar onu. Bakanlığın tutumuyla kendilerininki denktir çünkü. Arada kalan tek tük ülkücülerin canı cehenneme. Bunun örneklerini çok gördük. Nurullah Ataçtan ve dilde yenilikten söz açan bir öğretmenin ne solculuğu ne sağcılığı bırakıldı ilçenin birinde geçen yıl. Oraya adam olmaya gelen saf öğrencileri bu öğretmenin aleyhine kışkırttılar, eski düşünceliler. Onu attılar. Aynı okula bir başka Türkçe öğretmeni geldi. Önce bir duvar gazetesi, ardından matbaada basılı küçük bir gazete çıkardı. Yok efendim, şöyle, yok böyle derken ona da olmadık kulp taktılar. Böyle öğretmenleri ezmek için öğrencileri aracı yapmaları çok acı.

Ortaöğretimi doğru dürüst yürütmekle yükümlü olanlar, alıcı gözle dönüp memleketteki haline bir baksınlar bu işin. Verdiğimiz örnekleri her yerde seyredeceklerdir. Aranırsa bu yarayı sarmanın çareleri de bulunabilir...

EZİLEN KÖY ÖĞRETMENLERİ

Nevşehirin büyük bir köyü vardır: Acıgöl. Bu köyün öğretmeni Abdullah Tekin, bilgisi - görgüsü, en önemlisi karakteri yerinde bir genç. Köyün de yerlisi. Nakil istemiyor, şehire gitmek istemiyor. Köyünde yaşayıp köyünde ölmek istiyor. Ev yaptırmak için harekete geçiyor. Aradan yıllar geçtiği halde İvriz Köy Enstitüsünü bitirdiği günde olduğu gibi, heyecanlı, ülkücü. Okur, köyünün, memleketinin meseleleri üstünde düşünür, her türlü kötülüğü, geriliği boğmaya çalışır. Bu haliyle Tekin, memlekette özlenen öğretmen tipinin ta kendisidir. Ama biz, böylelerini tedirgin etmekte, perişan etmekte kusur etmeyiz.

Tekin'in köyünde bir de başöğretmen vardır, arkadaşı. İl merkezinde doğup büyümüştür. Şehirli olduğu için, ildeki darkafalı eğitim yönetkenlerinin gözünde bir değerdir... Yönetkenlerin bu kafası, fırsatlı fırsatsız Tekin'i yere sermeye yeter zaten. Gün gelir ki haklı Tekin haksız olur. Meseleyi gerçeğe dayayarak ortaya çıkarmakta fayda olduğu için, isim vererek konuşacağım: Acıgöl Başöğretmeninin adı Kadri Çıkrıkçı'dır. Okulun onarımı için edinilen keresteyi, okul işlerinden önce kendi evinin işlerinde kullanmaya başlar. Masa, yufka ekmek tahtası, soba altlığı, dolap gibi eşyalar yaptırır kendisine. Bal gibi kullan-

maya başlar bunları. **Enstitü çıkışlı** Tekin, sağlam kafasıyla, aldığı olumlu eğitimle karşı çıkar bu yakışıksız harekete. Yaptığının doğru olmadığını söyler arkadaşına. Aldığı karşılık, alaylı bir gülüştür. İl yöneticilerine duyurur Tekin, durumu. Müfettiş gelir. Durumu çok yakından bilen köylüler, eşyaları yapan usta, taşıyan, kullanan okul hademesi, Tekin'in karşı çıktığı hareketin yapıldığını, eşyaların kullanılmakta olduğunu tanık olarak anlatırlar. Ama müfettiş öğüdünü tam almıştır. Asıl meseleyi örtbas ederek «geçimsizlik» yüzünden Tekin'in başka bir köye nakledilmesini ister. Başöğretmeni de il merkezine alırlar, iyi davranışlarının karşılığı olarak...

Tekin altı çocuk babasıdır. Ondört yıldır başarı ile çalışmıştır. Memleketin özlediği, köyde tutunan öğretmenlerden biridir. Evi, canlı cansız geçim araçları bu köydedir. Bunlardan onu ayırınca, iyi bir öğretmen olarak çalışmaktan da uzaklaştırmış oluruz, diye düşünen çıkmaz ortaya. Bu gerçeği bizim yönetkenlerin kafasına sokamadık yıllardır. İki eli pantalon cebinde, boyalı ayakkabıların burnuna bakan ve halka çalım satan memur, kendileri gibi evrak adamı olarak düşünüyorlar öğretmeni çünkü. Bu anlayış memleketin canına okumaktadır, haberimiz olsun. Az maaş, çok maaş diye sızlanır dururuz. 40 asli üstünden Tekin'in eline geçen para 490 liradır. Bununla Karapınar köyünde yaşaması çok zor altı çocukla. Yaşaması zorlaşınca, çalışması da olanaksız duruma düşecektir. Artık ruhsuz bir öğretmenle karşı karşıyasınızdır. Param yetişmiyor diye sızlanmaktan başka hiç bir şey yapamayanların arasına Tekin de gire-

cektir. Durumunu kurtarmış, köyünden ne pahasına olursa olsun ayrılmamak isteyen öğretmenlerden, her gün bir kısmını böyle kötü duruma düşürüyoruz zaten. Anlayışsız, etkafa yöneticiler öğretmenleri ezdikten sonra, durumu Bakanlığa kadar getirenler olsa da iş çıkmıyor. Bir delinin kuyuya attığı taşı, örgütün bütün akıllıları (!) bir olsa gene çıkaramıyorlar. Ne kadar akıllı olsalar, Bakanlığın merkez örgütü de taş devri uyuşukluğu ile çalıştığı için, haksız ezilmelerin önü alınamamaktadır. Tekin de Bakanlığa başvurduğu halde, haksız biçime sokulmuş haklı işine el atan olmamıştır. Olsa da Bakanlığın bu gibi işleri hasıraltı etmekte de kusur göstermediğini bildiğimizden, hayırlı bir sonuç beklememekteyiz.

Ezilen yalnız Tekin değildir çünkü. Ahmet Sungur var Aksaraydan, Mustafa Koşar var, Zeki Çar var. Bunlar da yönetkenlerle çatıştılar. Haklı oldukları meydana çıktı. Ama ortalığı yatıştırmak için gelen Bakanlık müfettişi her iki taraftan olanların da çeşitli illere nakillerini uygun buldu. Karar da bu rapora göre çıktı müdürler encümeninden. Ama Düşük Medeni Berk'in bir telefonu, bizim Bakanlığa bütün kanunların, kararların, yönetmeliklerin çiğnenmesini önerince, telefon emrinin gereği yapıldı : Köy öğretmenleri sürüldükleri yere gidecekler, öteki taraftan olan ve köy öğretmenlerini ezenler yerlerinde kalacak... Bu emirle, Aksaray eğitim memuru Kutsi Çatılı, merkez başöğretmeni Etem Kör, yerlerinde kaldılar. Pizim sürgünler, bu haksızlığın giderilmesini, huzur içinde çalışmaları için yerleştikleri yere verilmelerini, aksi halde telefonla yerlerinde kalanların da atandık-

ları yerlere yollanmasını, istediler. Bakanlığın küflü memurları, «politik sebepten nakledilmediklerinden dolayı bulundukları yerde kalması gerekli» buyurdular, dileklerine karşılık olarak. İkinci başvurmada, «Niğde Valiliği sizi istemiyor» dendi Bakanlıktan. Vali mali değil, bu istemezükçü de Niğdenin küflü başkâtibi... Bakanlığın tetkik Komisyonu, öğretmenlerin haklı olduğu sonucuna vardı. Ya bunları eski yerlerine alacağız ya da telefonla kalanları atandıkları yere yollayacağız, dediler. Ama kafaları tamamen küflü olduğundan, memlekette öğretmenin huzura kavuşup kavuşmaması umurlarında olmadığı için, kabul ettikleri gerçeğin yerini bulmasını sağlayamadılar...

Yurdun dört bir yanında köy öğretmenleri böyle ezilirken, Bakanlık bu yaraları sarmaya değil, kangren yapmaya uğraşırken, Bakanlık yetkilileri bu küçük (!) işlere bakmayıp büyük işler hakkında demeç verirken, Bakanlık binası kafaları küf kokan, masalarından öteyi görüp bilmeyen heriflerle dolu dururken, kötümserlikten kurtulmak mümkün mü? Ereğimiz, köyde istekle çalışan öğretmenlerin çoğalması, görevimiz de onları korumak, huzur içinde çalışmalarını, lokmalarını huzur içinde yemelerini sağlamak ise.. Peki, hareketlerimiz niye bu erek ve görevimize karşı?

KOKMUŞ DÜZENDE İKİ TİP

Hocası :

«Okuyup bilgi ve feyz aldığınız bu kutsi çatı altında beraberce geçirdiğimiz günlerden kalb ve gönüllerimizde kalacak yığın yığın tatlı ve unutulmaz hâtıraların yanında, acı hâtıraların da bulunduğu şüphesizdir. Ancak, insanî ve millî bir vazifeyi ifa esnasında sizlere nafi olmaktan başka bir düşünceye sahip değilken, farkında olmadan gönlünü incittiklerim varsa, şu anda içlerindeki kırgınlığın zail olduğunu zannederim. Çünkü, sözlerimin ve hareketlerimin tevcih edilmiş olduğu biricik nokta, aslında sizin kalblerinizi kırmak değil, milliyetçilik ruhunu ve imanını sizlere vermek, sizler yoluyla da torunlarınıza aktarmaktır. Yeryüzünün en lezzetli pınarı olan bu milliyetçilik pınarından ne kadar çok içersek, kalbimiz o nisbette ferah olur. Millî ve hayatî tecrübelerime istinat ederek sizlere nafi olabilmişsem, bu fâni dünyada Allah huzuruna gidene kadar mes'ut ve bahtiyar olacağım... İstikbal sizlerindir...»

Talebesi :

«Muhterem hocalarım ve değerli arkadaşlarım.

Mesleklerin en çok emek isteyeni, yalnız göz nuru dökmek değil, insan benliğinden bir şeyler aktarılanı muhakkak ki öğretmenliktir.

Bir ömür boyunca okul denilen yuvaya hizmet etmek, ruhunun coşkunluğu ve enginliğinden, öğrencilerine bilgi, heyecan ve sevgi aktararak onları hayata hazırlamak ve memlekete faydalı unsurlar haline getirmek üzere didinmek, çalışmak, uğraşmak, nihayet yetiştirdiği binler ve onbinlerce memleket evlâdının bu seviyeye ulaşmalarında «bunlarda benim de payım var» demeden, eseri karşısında iftihar etmeyi akıla dahi getirmemek olgunluğunu göstermek, acaba hangi mesleğe nasibolan bir mazhariyettir?

Bu, ancak insan yetiştirmek gibi mukaddes bir vazifenin, Allaha yardımcı olan bir mesleğin, yani öğretmenlik mesleğinin sağlayacağı bir saadet ve bahtiyarlıktır. 43 senelik hizmetinden sonra, emekliye ayrılması ile üzgün bulunduğumuz muhterem hocamız, işte bu saadetin en yüksek mertebesine ulaşmıştır ve şimdi vazifesini en mükemmel yapanların kalb huzuru içindedir.

Muhterem hocam,

Bir naçiz talebenizin burada sizin ilmî ve meslekî değerinizden, şahsi meziyetlerinizden bahsetmeğe kalkması, haddini bilmemek olur. Çünkü sizi takdir edebilmesi için, sizi görecek ve anlayacak bir seviyeye yaklaşması icabeder. Bir yüceliği kavrayamayacak kadar görüş zaviyesi dar olan bir insan onun hakkında ancak pek az bir şeyler aksettirebilir.

Hayatta az rastlanan «insanı kâmil» liği şahsınızda selâmlamama ve bütün vasıf ve hareketlerinizle «Örnek hoca» olarak öğrencilerinize ilim ve çalışmanın timsal ve rehberi olduğunuzu belirtmeme müsaadelerinizi istirham edeceğim.

«Vazife namustur» prensibinizle rahatsız olduğunuz zamanlarda bile sizi okula ve öğrencilerinize sevkeden feragat ve meslek aşkınızı; ders saatlerinizi — bir dakikasını dahi feda etmeden — tam bir ciddiyetle mevzua hasretmek, uzun vazifeleri büyük bir enerji ile takip, kontrol ve iade etmek suretiyle gösterdiğiniz azim, sebatkârlık ve vazife şinaslığınızı bir nümune olarak görmekteyiz. Öğrencilerinizi tam ve noksansız olarak yetiştirmek, onların bilgilerini en hassas bir ölçü ile değerlendirmek ve haklarını en adil şekilde tevzi etmek hususunda şahsi istirahatınızdan fedakârlık ederek gösterdiğiniz titizlik ve feragatı minnetle anarız.

Büyük küçük herkese kıymet vermek ve hürmet etmek suretiyle gösterdiğiniz samimiyeti ve üstün tevazuu şükranla yadederim. Bu sözlerimle, yalnız şimdi okulda bulunan ve ayrılık üzüntüsüyle ciğerleri parelenerek püryan olan öğrencilerinizin değil, aramızda bulunamıyan ve sizden feyz alan binlerce eski talebelerinizin duygu intiba ve şükranına bir nebze tercüman olabildi isem kendimi bahtiyar sayarım.

Sizi, meslek hayatınızın maddeten son gününde emekliye ayrılmak suretiyle uğurlarken duyduğumuz üzüntüyü belirtir, manen her zaman aramızda bulunduğunuza emin olarak, kalbierimizin her an sizinle beraber olduğunu ve hatıralarınızla daima aramızda yaşayacağınızı arzetmek isterim.

Emeklilik hayatınızda size uzun, sıhhatli, mesut ve bahtiyar nice yıllar dilediğimizi, öğrencilerinizin en halisane temennileri olarak kabul buyurmanızı ar-

zeder, «Bir kelime öğretenin bin yıl kölesi olayım» sözünü unutamayacak bir neslin anlayışı ile sizi ve şahsınızda öğretmenlik mesleğini hürmet ve şükranla selâmlarım...»

Bize laf düşürmeden, üslup ve görüşlerini kendi dilleriyle anlatan tiptir bunlar. Kuşak farkından başka hiç fark yok aralarında. Böyleleri aramızda çoktur ve olacaktır bu gidişle...

GENÇLİĞİ OKUTMA SORUNU

İlkokullarımızda kitaplık kurma, öğrencileri yararlı yayınlarla karşı karşıya getirme işi, toplum olarak önemsemediğimiz bir konudur. Çocuklar bu okullardan okumanın tadını tatmadan, okuma alışkanlığının ucundan tutmadan çıkıyorlar... Bu çıkışla soluğu ortaokulda alanlar, oradan liseye atlayanlar da kupkuru ders kitaplarının arasında kalıyorlar... Bunun nedenleri üzerinde düşündüğümüz zaman, çocuklarımızı suçlayamıyoruz. Onlar, eğitilmek üzere bu okullara geliyorlar, ömürlerinin en tatlı yıllarını sıralarda otururak öldürüyorlar. Bu yıllarda onlara iyi alışkanlıklar kazandırmak, onları düşünmeye alıştırmak kişiliklerini pekiştirmek okulun görevidir. Bu da öğretmenlerden biter. Özellikle ortaöğretim kurumlarında gençliğin okuma meselesi kanayan bir yaradır bugün.

Öğretmenlerimiz, ereğe varmak için doğrudan doğruya konuya girmeye, anlaşılır olmaya yanaşmamaktadırlar. Sol kulağını sağ eliyle göstermek özentisi bırakılamamıştır. Öğretim yılı başında şöyle derse başlayan öğretmen gördüm :

«Çocuklar, Hızırı tanırsınız. Bu zat askeri ile Kaf Dağının karanlık bir mağarasından geçerken askerlerine «Evlâtlar, buradaki taşlardan alanlar da alma

yanlar da pişman olacaklardır» demiş. Bazıları bu taşlardan ceplerine doldurmuşlar, bazıları da yük olmasın, nasıl olsa pişman olacağız diyerek hiç almamışlar. Eski tarihler bu karanlık mağara yoluna «Zulümat» derlerdi. Günlerce yürümüşler ve sonunda Kaf dağının ötesindeki delikten aydınlığa çıkmışlar. Hızır İlyas askerlerini toplamış ve aldıkları taşları oraya yığdırmış. Birlikte tetkik etmeye başlamışlar. Hayretler içinde görmüşler ki, bu taşlar elmas, altın, gümüş madenleridir. Alanlar daha çok almadıklarına yanmaya, almayanlar pişmanlık ateşleri içinde kıvranmaya başlamışlar...»

Beş dakika düşünme fırsatı verdi anlattıkları üzerinde. Ondan sonra sormaya başladı «ne demek istediğimi kim açıklayacak?» Günlerimizi boş geçirmemeliyiz, diyenden tutun da, her gördüğümüzü ilerde faydalanmak için almalı, diyene, sakla sarı samanı gelir zamanı, diyene, öğretmenin her söylediğini not etmeli, diyene kadar çıkıyordu. Seksen öğrencisi bulunan derslikte çıt çıkmıyordu. Girişinin çok dikkat çekici olduğunu düşünerek açıkladı öğretmen : «Hepiniz buraya cehalet içinde geliyorsunuz. Öğretmenleriniz size buradaki ilim ve fen kitaplarından çok kıymetli bilgiler veriyorlar. Bu irfan yuvasının sınıflarını geçerken bu bilgilerden ne kadar alırsanız, buradan çıktıktan sonra ilim ve irfanınızı daha çok artırmadığınıza, daha az pişman olacaksınız.. Bu yaşta ben bile, manen ve maddeten çok yükselmiş arkadaşlarımı gördükçe nedamet cehenneminde yanmaktayım...»

Bu örnekte de görüldüğü gibi, yorgun öğütçülükten yakamızı sıyıramadık. Kolları sıvayıp da söyledik-

lerimizi, eze eze anlattıklarımızı uygulamaya başlayama dık bir türlü. Okumak, çok çalışıp ilim irfan ışığından gereğince yararlanmak iyidir, anladık. Anladık ama, suyu nerde, motoru nerde, düğmesi nerde bu ışığın ? Her işte olduğu gibi, öğretimin de verisidir önemli olan, alınan sonucudur. Öğrendiği bilgileri benliğine sindirmiş, günlük hayatında kullanan gençlik yerine, kafasını işe yaramaz kupkuru lâflar ezberleyerek doldurmuş gençliği bir yana bırakarak, yalnız okuma sorununu ele alalım bu gençliğin :

Ortaöğretim kurumlarında, (buna yüksek öğretim kurumlarını da katabiliriz) gençlerimizin okuma sorunu yüzüstü bırakılmıştır. Eğitim Bakanlığı, bir örgüt olarak, el atmak ihtiyacını duymamıştır bu soruna. Kişisel çalışmalarıyla okullarına kitaplık kurmak, öğrencilere okuma alışkanlığı vermek isteyen öğretmenler tek tük çıkmaktaysa da, desteksiz oldukları için gülünç duruma düşmektedirler. Önce halk yadırgıyor tutumlarını. Okumanın, okutmanın aşırılıklara giden yol olduğuna inandırılmış halkımız, yer yer. Bu inancın tohumunu ekenlerin, memlekete en büyük kötülüğü ettiklerini burada bir daha belirtelim. Bir Varlık Dergisini okula sokan, yeni çıkmış güzel kitapları okula sokmaya yeltenen gazete okuma alışkanlığı vermek isteyen türkçe öğretmenleri bugün yerli halkla olduğu kadar okullarında öteki öğretmenlerle, okulun müdürüyle karşıkarşıyadır anlayış bakımından. Öğretmen, öğrencilerini yetiştirmek ister, karşısındakiler de, «Talim Terbiye Kurulunun salık vermediği yayınları okula sokmanız, okutmanız tehlikelidir» diyerek kovuşturmaya başlarlar... Gelin de çıkın işin

içinden !. Ne olacak bunun sonucu ? Eften - püften kitaplarla öğrencileri oyalayarak yılları öldürmek kalmıyor mu geriye ? Zaten çoğunluğun yaptığı budur. Az sayıdaki ülkücü öğretmenleri de dört yandan sıkıştırıyorlar. Bu biçim işleyen çarktan çıkan öğrencilerin durumuna bakalım bir de :

Okumak isteyen ya da okumaya zorlanan öğrenciler elinde dolaşan kitaplar, ünlü piyasa kitaplarından öteye gidememektedir. Öğretmen okulunun ikinci sınıfında bulunan komşu kızından söz açmak yerinde olacak bir örnek olarak. Tülây'a Türkçe öğretmeni ödev vermiş, yaz tatilinde. Samanyolunu evet, ünlü Samanyolu'nu okuyacak, özetini çıkaracak. Yeni ders yılı başladığında özeti görecek öğretmen... Bütün yaz geçti, okulların açılmasına on gün kalınca ödevini hatırladı Tülay. Sağa sola başvurarak kitabı buldu. Yarım yamalak okudu kızcağız. Ama özet nasıl çıkar bilmiyor. Onu da sağa sola sormaya başladı. Bir başka komşu kızının yardımıyla yarım sayfacık bir özet çıkardı ortaya. Şunu da söyleyim ki, kitabı bulmak, özeti çıkartmak için yalnız Tülây değil, ana, baba, kardeş bütün aile harekete geçti... İşte bir öğrenci, işte bir öğretmen, örnek olarak. Bu Ankara'dan. Bir de Muğla'dan alalım da, boşuna konuşmadığımız anlaşılsın :

Köylü olan ana babası, şehirden ev tutarak, ellerindekini avuçlarındakini ortaya dökerek Osmanı ortaokula verdiler. Yatılı öğretmen okullarının falan kapıları sımsıkı kapalı çünkü. Osman bütünlemeye kalır matematikten, fizikten, kompozisyondan... Yaz olunca öğretmenleri kurs açar yetiştirmek için, yüz -

ikiyüz lira kurs ücreti verir, Osman. Anasının babasının dört eli tütün kırar, tütün dizer, Osman uğruna. Kendileri, küçük çocukları yarı aç, yarı tok, çıplak... Yeter ki Osman yetişsin. Ders yılı ortasında yazdığı mektuptan bir parçayı olduğu gibi buraya alıyorum Osmanın: «Buralarda okunacak güzel kitaplar yok. Samanyolu, Dağı Bekleyen Kız, Hıçkırık kitaplarından hangisi varsa yok ise bunlara benzer kitaplardan göndermenizi dilerim.» Osman ortaokulun üçüncü sınıfında...

Bunların yanında, kimbilir hangi duygular, hangi hesaplarla bazı ortaokullardan gazetelere mektup yazıp okul kitaplığı kurduklarını, paraları olmadığı için eli yetenin kitap yollamasını yalvaran öğrencilerin durumu bizi iyimserliğe götüremiyor. Devşirme kitapların, bu ilkesiz tutumun hattâ zararlı bile olduğu bir gerçektir. Ne demek ipe, sapa gelmez kitapları hem de dilencilik yoluyla edinmek? Fıkra yazarları da bunları hayra yorumlayarak boyuna «ilerledik» fıkraları çırpıştırıyorlar. Tren yollarında «gazete!» diye bağıran çocukların davranışını da hayra yoranlar çok. Oysa o gazeteler köy bakkalına satılmak için toplanıyor, halva sarılacak...

Kendimize gelmeli, sağlam bir tutumla, korkusuzca iyi yayınların bütün okullarımıza sokulması için harekete geçmeliyiz. Ortaya sağlam ilkeler koymalı, günümüzle bağdaşmayan «okutmaktan korkmak» anlayışını yırtıp atmalıyız. Çocuklarımızın okuma sorununu gelişigüzellikten, dilencilikten, kurtarmalıyız. Çünkü, elden gelen övün olmaz, o da vaktinde bulunmaz!...

İSTANBUL TÜRKÜSÜ

Öğretmen okullarının diploma törenlerinde, hayata yeni atılan genç öğretmenlere birer «Armağan» kitap dağıtılmakta. Bu arkadaşlar, ellerinde bu armağanlar olduğu halde köylerin sarp yollarına düşmektedirler. Eldeki bu kitaplarda, suyun sabunun olduğu kadar gerçeğin de yanından geçmemiş yazılar, manzumeler biraraya getirilmiştir. Eskimiş kalemlerden dökülen küflü fantazilerle birlikte çetin köy gerçeğinin içine düşen genç eğitimcilerin, susuz bir ağacın yaprakları gibi yeşermeden solmaları gayet olağan değil midir? Eğer işe yararsa, bu tek armağan, köy enstitüsünü bitirenlere dün verilen yüz ciltlik seçme eserin ve tarım, dülgerlik, demircilik araçlarının yerine geçmektedir...

Derslerimizle, ders kitaplarımızla onları yetiştirdik sanarak, her çeşit bilgiyi verdiğimize inanarak yolladığımız, sonradan onları aramak gereğini duymayışımızdan bellidir. Eğitim, edebiyat ve fikir dünyasının nereden gelip nereye gittiğinden onları haberli kılmak aklımızın ucundan geçmez. Sağlam bir ülkücü ruhtan yoksun oldukları, köy gerçeğini yakından bilmeyişleri, orada çoğunun apışıp kalmalarından anlaşılıyor. Sonra da, oradaki küçük sanılan meselelerle, ilkelliğin, bilgisizliğin kökleriyle savaşılması ge-

reken bu yerlerden kurtulmanın çarelerini aramaya başlıyorlar. Yurdun her yerinde çevrenizdeki gerçek budur.

Onların yalnızlığına çevrelerindeki yöneticiler de ilgisiz kalmakta, işi oluruna bırakmaktadırlar. Yobazların kışı uykusundan uyanır gibi uyandığı bu sıralarda, öğrenci devamını sağlamak, sağ kalmak bile politikanın köydeki parmağının ucundaki insafa kalmıştır. Daha geçenlerde, Sungurlunun bir köyünde başı yarılan bir öğretmen hastaneye gidince evinde ne varsa devşirdiler. Yolu kesilen, dövülen, öldürülen öğretmen haberlerine en az öğretmensizlik haberleri kadar rastlar olduk gazetelerde... Nakledileni, işten el çektirileni, bakanlık emrine alınanları gırla gitmekte. Yerli yersiz, mevsimli mevsimsiz yapılan bu işlemler yüzünden kırpırdayamaz hallere düşmüşlerdir. Marifette ya da öteki dairelerde, köyden gelen öğretmen bir yumuşak bakışı hâlâ görememekte. Verdiği bir dilekçenin sonucunu bile başkâtipten sorması bir meseledir. En ummadığınız yerden azarlayan azarlayana. Köye kadar giden yönetici ve görevlilerin de onun huzurunu bozarak ayrılmayı, köylünün gözüne girmek için fırsat saydıklarını çok gördük...

Kitabı, dergisi, gazetesi, onun göleğine damlayan her şeyi, mesleğe girişte törenlerle eline tutuşturulan «Armağan» dır.

Çeşitli araştırmalar, deneyler ve yazılan raporlar sonunda anlaşılmıştır ki, halen iş başında bulunan öğretmenlerimiz olsun, mesleğin dışındaki eğitmciler olsun, okulda aldıkları bilgiyle sonuna kadar öğret-

menlik yapılabileceğine inanmaktadırlar. Zaten bunu anlamak için araştırmalara girişmek de fazladır. Toplum olarak da okuldan sonra okuma, yetişme derdimiz pek yoktur. İşte köy öğretmenlerinin yalnızlığı, şehirdekinin durgunluğu, okulun her şeyi verdiğine inanmamızın sonucudur. Onun içindir ki kitap cennetlik bir kuş gibi hayatımızdan uzaklaşıp gitmiştir. Onun içindir ki okulların düşük veriminden yakınır duruyuz. Köy Enstitüleri devrinde uygulanan, öğretmeni iş başında yetiştirmekle ilgili bir program, bugün öğretmen okullarında yoktur. O kadar eskiye dönülmüş, meselelerden uzaklaşılmıştır ki, böyle bir niyet, düşünce de yok. Öğretmenlerin dertleri kendi sırtlarına yığılır, dilekleri kendi içlerine dökülür... Zaman zaman toplanan Maarif Şûralarına bu mesleğin tam çilesini çekmiş, cephenin en önünde bulunmuş olanlar değil, masa başlarını tutanlar katılırlar.

Bütün bunlar gözönünde tutulmadan ya da bilmezden gelinerek, ikide bir, bilmem nereli bir uzman çıkar karşımıza. (Lâf olsun diye mi, iş olsun diye mi getirirler bu uzmanları, orası ayrı, adamların yazdıklarını, tavsiye ettiklerini rafa kaldırmasalar!) Evet, uzman çıkar karşımıza: «Siz öğretmenlerinizin iş başında yetişmesine inanıyor musunuz?» der.

Evet bay uzman, inanıyoruz. Yeter ki, inanmaları gerekenleri inandırın, köy öğretmenlerinin içinde bulunduğu yoksunlukları, yalnızlığı görün, gösterin. Nasıl olsa bizde, bize inanmama hastalığı var. Örnekler, iyimser olmamızı önlüyor ama gene de bir söyleyin, siz söylerseniz belki inanırlar...

*
**

Tahriratçıyı çağırıp emir verdi kaymakam :

«Her daireden üçer zarf alacaksın. Maarif kâtibi Durmuş'a da söyleyip seksen davetiye yazdıracaksın. Davetiyelerden kırkı «saygılarımla rica» kırkı da «hürmetlerimle arz» olacak... Yani öyle bitecek. En büyük lerden başlayarak uygun yerlere yollanacak. Gelmeseler de duyacaklar...

Tahriratçı sarı zarf toplarken, Durmuş da davetiyeleri yazdı : «... ilâveten açılacak dört köy okulumuzun törenlerine şeref...» Açılacak denen okullar çoktan kurulmuş olan barakalar... Ama henüz o barakalara çocukları toplayıp da okutacak öğretmen vekili bulunamadı. Ortadan takıntılı bir genç bulundu ama, devletin vereceğinden ayrı köylüden de ücret istiyor. Köylüler de ellerinden geldiğince vermek istiyorlar, vekil olacağın istediği rakam gözlerini korkutuyor. Öğretmen vekili bulunmasa da köylüler, barakaların açılış töreninde kurban edip, küme küme gelenleri ağırlamak için kesecekleri koyunları, hindileri hazırlamaktalar...

İlçeye gelen dört tane müfettiş stajyeri, sabah sabah elbise fırçalayacağız diye bir hal oluyorlar. Tören bu, üstelik her biri bir barakanın kordelâsını kesecek ve nutuk çekecekler, kolay mı?

Ozanın «Taş var köpek yok, köpek var taş yok..» dediğince, öğretmen yok derken öğretmen vekili kadrosu çıktı. Şimdi kadro var, vekil yok. Baraka var dört tane, öğretmen yok yani. Millî Eğitim Dairesi önünde öğretmen istemek için titreşirken görmüyor

muyuz bura köylülerini ? Dağobasından gelen kurul «en güzel evimizi ayıracağız çocuklara, hiç olmazsa bir öğretmen vekili !» diyordu. Oysa okulu yapılan köyler bile göremiyordu öğretmeni, öğretmen vekilini.

Bu gösteriş yurdun dört bir yanında sürüp gidiyor... İhtiyaçlarımızın karşılanıp karşılanmaması arka plânda kalıyor ya da hiç düşünülmüyor. Öğretmensizlik kimsenin umurunda değil. Gelsin tören, gitsin kordele.

Bunlar birer gerçek.

Beri yanda, öğretmenleri ve müfettişleri toplayıp nutuk çeken eğitimci «köy çocukları test'e yabancı kaldıkları için öğretmen okulları sınavını kazanamıyorlar. Bu sınavlarda başarı gösterip öğretmen okullarına girmeleri ve böylece öğretmenlerimizin çoğalması için, onlara test göstermek zorundayız» diyor. Demek mesele bu kadar basit ! Öğretmen okulları otuzdan fazla öğrenci alıyorlar mı da çalıyı yaprağının ucundan sürüklüyoruz? Neden bir işin en düşünülecek yerlerini düşünmez de testlerde falan kurtuluş arar, gönül eyleriz ?

Testi de öteki işlerimize benzettik zaten :

Zembilli Ali Efendi nasıl bir insandı? diye sorup altına dört kelime sıralıyacaksın, a - korkaktı, b - hilekârdı, c - doğrucuydu. d - haksızdı... Bunlardan birine işaret koydun da öğretmenin aklında tuttuğunu vurdun mu, Osmanlıların Yükselme Devrini bildin demektir. Hey bilgi hey!

Dağbaşındaki öğretmene küflü armağan dağıtıp,

sonra da onu iş başında yetiştirmek için yabancı uzman getirenlere, öğretmensiz baraka için cafcaflı tören yapanlara, hak arayacağız derken haklıdan uzaklaşanlara, sorunları gösterişle hallettiklerini sananlara karşı anamın deyimini söylememek mümkün mü ? :

«Oturdukları yer ahır sekisi,
Söyledikleri İstanbul Türküsü.»

KÖY ÇOCUĞU, ŞEHİR ÇOCUĞU

Aydın geçinen birçok vatandaşımızın, hattâ kimi yazarlarımızın, İstanbul'a, Ankara'ya gelen sırtı yorganlı köylüleri yadırgamaları olağan karşılanmıştır. «Bu hırpaniler ne arar bu güzelim şehirde, ne hakla vapurunu, otobüsünü kirletirler, kovalayın gitsinler!» diye açık açık bağırırlar. Üstüne üstlük bir de sorarlar: «Bunlar Türk mü?» sorularına kendilerinin verdikleri cevap şu: «Hayır, bunlar Türk olamazlar. Türk olsalar, bu kılıkla, bu kokmuş vücutla ortaya çıkıp ecnebilere fotoğraf konusu olarak dışarıya karşı Türklüğü rezil ederler mi?»

Böyle kuşun kuyruğu da böyle olur. Akıllısı değirmene yoğurt götüren bir memlekette, elbette işlerin biçimi birbirine benzeyecek. Bu gidişin sonu, köylüyü şehirli karşısında, yoksulu zengin karşısında aşağılık duygusuna, ezilmişliğe sürükleyecek. Yıllardan sonra, eski bir davranış silsilesini toplum hayatımızda dirilteceğiz nerdeyse. İmtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kitle olduğumuz lâfı da ancak Cumhuriyetin onuncu yılında ve Onuncu Yıl Marşında kalacaktır.

Hele okullarımıza bu anlayışın sokulmaması şarttır. Okul sıralarında eşitliğin dışında telkin almayan, işlem görmeyen çocuklar, sonradan bu anlayışı kolay kolay benimsemiyeceklerdir. Oysa yer yer, gi-

yimlerine, ailenin sosyal durumuna göre, daha ilkokulun birinci sınıfından başlayarak çocukları ayırmakta ve «iyi» leri ayrı, «kötü» leri ayrı küme yapmaktadırlar. Bu yaşta böyle işlemi uygun gördüğünüz çocuklarla, kitaplarda, gazetelerde ve radyoda verdiğiniz alımlı - çalımlı öğütlerle alay etmiyor musunuz ? Onları hangi değer yargılarına inandırabilirsiniz artık ? Onlara adaleti, ulusal birlik fikrini, Türklüğü, ulusça ereklerimizi, kalkınmayı, hele hele vatandaş olarak kanunlar karşısında eşit haklara sahip olduğumuzu, nimet ve külfette eşit olmamız gerektiğini, çocuk haklarını, insan haklarını... Nasıl, nasıl anlatabilirsiniz ?

Bugüne kadar içimize tortulanan dertlerimizi deşen olay, 18 Ocaklı Vatan'da Ermenek Ortaokulundan yazılan ve dert dinleme sütununda çıkan küçük bir mektuptur. Bir ortaokulu yöneten ya da orada eğitim üyesi olanlar, bizde en az onüç yıl okul sırasında oturmuş kişilerdir. Her konuda az da olsa bilgi sahibi olmaları, insanı insandan ayrı tutma bilisizliğinden uzaklaşmış bulunmaları gerekir. Çocuk psikolojisini bir yana bıraksalar da kanunlar, yönetmelikler onların yakasını bırakmamalı. Onlar böyle yapınca, fıkra yazarı haydi haydi hırpani der köylülere. Ermenek'ten yazılan mektubu buraya almalıyım: «Kazamız ortaokulunda köy çocuğu ile şehrimiz çocuğunun yerleri ayrılmıştır. Köy çocukları bodrum kattadır. Köylülerin velileri ve çocukları bu ikiliğin sebeplerini öğrenemiyoruz. Hakkımızı soramıyoruz. Sorduğumuz takdirde sınıfta kalacağız, bir köy anasının yıllık emeği boşa gidecek. Altı saatlik yoldan yaya ekmek taşıyan ayağı yalın,

sırtı çıplak, kesesinde parası olmayan perişan anaların evlâtları hakir görülüyor. Biz köylü olarak ciğerlerimiz sızlıyor. Bilmem hocalar ne düşünürler? — Ermenekten Abdurrahman Yılmaz —»...

Okuyun da düşünün, ne hallere düştüğümüzü. Bu dram, yurdun kaç köşesinde oynanıyor kimbilir. Zenci - beyaz dâvası mı yaratmak istiyoruz yoksa, başımızın derdi tükendi de!

Şehirlerde, kasabalarda binlerce köylü çocuğu, öğrenimini ilerletmek için çırpınmaktadır. Çünkü, onları eskiden alıp bağrına basan kurumlar, bugün erek ve yöntem değiştirmişlerdir. Ortaokula gitmek - gitmemek şıklarından birini kabul etmek zorunda kalan köylü çocukları, yukarıda kendilerinin de anlattıkları şartlar içinde gidiyorlar ortaokula, gidebilseler de... Köylü ana baba, çocuğunu bilgisiz kalmaktan kurtarmak için her türlü yoksunluğa katlanmaktadır. Şehirden ev tutmakta, varını yoğunu taşımaktadır. Yeter ki çocuğu okusun.

Ama bizim ortaokullardaki eğitimciler, aydın yurttaşlarımız yani, onları şehir çocuklarının içine katmazlar. Bodrum katında çürütmeye kalkışırlar. Onlara ders verirken bile nasıl davrandıkları, onlarla nasıl ilgilendlikleri meraka değer... O yavruların ana babalarının çabası, bekledikleri karşısında, ortaokulcuların davranışı ne acı, geleceğimiz bakımından ne kadar korkunç!...

Yasaların herkese eşit uygulandığını, Türkiyede sınıf farkı olmadığını, eğitimde de fırsat ve olanak eşitliği bulunduğunu hergün söyleyen politik ve de gayrı politik yurttaşlarımızla «büyüklerin» kulakları çınlasın...

GÖNÜLDE VAR, ELDE YOK

İslâm dini ilerlemeye engel midir değil midir? İşte bir soru ki yıllardır çözümlenmeye çalışılır. Bizim softa edebiyatçılar «Manii terakki imiş islâmiyet işbu rivayet yen çıktı» derken, dünya halkoyu ötedenberi müslüman toplumların yaşadığı ülkelerde neden ileriye doğru bir kıpırdama olmadığına şaşmaktadır. Bizim softaların anlamamazlıktan geldiğine bakmayın, rivayet de eskidir, ona bağlı olarak müslüman toplumların ilerleyen uygarlıktan pay almamak ister gibi dünyanın gidişine sırt dönercesine yaşadıkları gerçeği de eskidir. Günümüzde uygar toplumlar aya gitmekdirler, bu da bir gerçek değil mi? «Eller aya biz yaya» dediğimiz zaman da bir gerçeği söylemiş olmuyor muyuz? Avrupa televizyonları «Muhammedin memleketlerinden» diyerek müslüman ülkelerde yaşayan insanların günlük hayatlarını veren filmler gösterirken seyirciler gülmek mi ağlamak mı gerektiğini bilememekteler.

Ama neden bütün bunlar? Biz herşeyi Kuran'da arıyoruz da ondan mı? Bütün bulgular Kurandaki işaretlere göre ortaya çıkarılmış, öyle mi? Bu kitap bizim kitap olduğuna **göre neden biz** bulmuyoruz da eller, buluyor? Neden müslümanlar uyuyorlar? İçinden çıkılır iş değil doğrusu. Sakın biz kendi kendimi-

zi aldatmış, avutmuş olmayalım ?

Sözü, yeni çıkan bir kitaba getirmek istiyorum. Devlet Su İşleri Barajları ve Hidroelektrik Santralları Dairesinde çalışan mühendis Mehmet Şükrü Sözer'in yazdığı bu kitabın adı **«Kur'an-ı Kerim'de Müsbet İlim»** dir. Biriktirdiği parayı harcayarak bu kitabı bastırmakla herhalde Bay Sözer vatandaşlarına bir hizmette bulunmak istemiş. Kur'anın aydınlarca ve halkca okunup anlaşılmasının çok önemli olduğunu ileri sürüyor. Kuran'ın emrettikleri yerine getirildiği takdirde bir kalkınmanın ancak mümkün olabileceğini savunuyor. Ancak, düşünce yönünden Prof. Mümtaz Turhan'la birleşmek istiyor ki, Bay Turhan'ın tutumu da gerçekçi ve toplumdu aydınlarca bilindiği için, Bay Sözer hemen burada puvan kaybetmeye başlıyor. «Garplılaşmanın Neresindeyiz» adlı kitabında bakın ne buyuruyor Bay Turhan : «Dün medeniyete ve terakkiye mani olmayan islâm dininin bugün mani olduğunu iddia etmek herşeyden evvel mantığa aykırıdır.». Aynı kitapta Bay Profesör, hükûmetlerin kalkınma projelerinin, kökleşmiş tarihî müesseseler karşısında, milletçe benimsenip benimsenmiyeceği hususuna önem verir. Elimizdeki kitabın yazarı Bay Sözer ise, şöyle der : «Bu kitapta ise her ferdin kültürel inkişafının dinden faydalanılarak teminine önem verilmiştir.»

Din kurumu yoluyla, ondan yararlanarak ancak bir kalkınmanın mümkün olabileceğine inanan Bay Sözer, mühendis olduğu için matematiksel bir yoldan gitmekte ve şöylece kestirip atmaktadır : «Saçaktan ayrılan kiremidin havaya yükseldiğini, derenin yoku-

şa doğru aktığını kim görmüştür ? Bu tabiî hâdiselerin terslerini görmek nasıl mümkün değilse, din müessesesini ihmal ederek veya onu şeklen değiştirerek toplumları kalkındırmak da o kadar mümkün değildir.» Bana kitabını verdiği zaman bir süre konuştum Bay Sözer'le. Elinde, yazacağı bir başka kitabın planı vardı. Bana onun açıklamasını yaptı. Konuşurken bilim pınarından bol bol içmiş bir durumu vardı. Çalıştığı alanın isterlerine uygun düşünüyor, bilimin dışında her şey boş diyordu. Ancak, bunu, tepeden inme sert bir biçimde değil de, anlatarak, açıklayarak kırmadan, neyin ne olduğunu anlatıp gönüllere girerek çözümlemek gerektiğini söylüyordu. Bütün bunlar iyi ama, tanıştığım Sözer'le elimdeki kitabın yazarı Sözer arasında bir bağ kuramıyorum şimdi.

Nasıl kurabilirim ki : Arka sayfalarda daha çok Kuran'ın bir çeşit açıklamasını yaptığı, âyetleri sıralamaya çalıştığı kitabının, en önemli bölümü olan ve kendi düşüncelerini, yorumlarını kapsayan birinci bölümde (S : 12) şöyle bir düşünceyi de ileri sürebiliyor : «Aynı müesseseden faydalanarak ilerleyebileceğimize samimiyetle inanıyorum. Başka bir kurtuluş yolu görmüyorum. Ve kalkınmamız için Kur'anı Kerim'in kılavuzluğunu şart görüyorum.»

Karayolları Trafik Eğitim Şefi de, trafik kazalarının Türkiye'de, arabası bizden kat kat çok olan ülkelerden fazla olduğunu söylüyordu. Adam hiç düşünmüyordu ki «Allahın dediği olur.» Bütün motorlu taşıtlarda, hanlarda hamamlarda asılı duran bu cümleyi nasıl görmez, anlamıyorum. Bay Sözerle işbirliği ede-

rek kazaları önleme çarelerini **kitabımızda** bulamaz mı acaba ?

Türkiye, reformların ivedi yapılması gereken, sosyal adaletin ivedi sağlanması gereken bir ülke. Uluslararasında bize yaraşan yeri almamız, gelişmemişlikten kurtulmamız ve çağdaş uygarlık düzeyinin hiç olmazsa ilk basamağına ulaşmamız, bunların sağlanmasiyle mümkün. Hükûmet de bu işleri tezelden ayarlamakla yükümlü. Hükûmetten de öte tüm meclisler, tüm iktidarlar ve de tüm yöneticiler bu yükü sırtlanmışlardır. Kitabımızın kapsadığı kalknma formüllerinden de bu sorumluları haberli kılsa bay Sözer, acaba nasıl olur ?..

Benim bildiğim, dinler, insanları doğru yola götürmek, aralarında iyi ilişkiler kurmak ve böylece onları birbirlerini yemekten kurtarmak için ortaya atılmış telkinlerin toplamından ibarettir. Uygarlık, dolayısiyle akılcılık ilerledikçe din duygusunun yerini insancıl düşünce almaya başlamıştır. İleri ve geri toplumları bu açıdan da ölçmek mümkündür. Bay Sözer bana kızmasın. Sorun, haklı çıkmak değil, hakkı bulmak sorunudur. Değilse, Kur'andan kalkınmaya yarar beklemek, tavada elli batman yağ eriten ozanın davranışına özenmek olur. Ama iş özenmekle biter mi ?

Ne demiş halk ozanı :

Sürü sürü kuşum uçsa havada
Koyunlarım yayılsalar ovada
Elli batman yağ eritsem tavada
Ah neyleyim gönülde var elde yok...

Gönlünde elli batman yağ eriten adamın bugün elli gram yağa muhtaç olduğunu nasıl anlamalı, nasıl anlatmalı ? Elli batman ki sekizerden dörtyüz kilo eder. Kur'andan cömertçe kalkınma sözleri toplayarak kafamızı doldursak bile, teknikten, paradan yoksun durumumuzla ne yapabiliriz Bay Sözer ? Gelin siz de halk ozanına uyun, ben de uyayım da bir kere daha tekrarlayalım :

Gönülde var elde yok.

Bu hayalcilik değil de nedir ? Bilimle neresi bağdaşabilir bunun? Ülkemizde olumlu işlere emek harcanmasını, olumlu düşüncelerin yayılmasına kâğıt harcanmasını dileyelim...

ÇİLE

Önümde bir resim. Arka arkaya yürüyen üç kişi var resimde. Öndekinin elinde bir tabanca. Tabanca sağ elinde, sol eli ortadakinin elini tutuyor. Arkadakinin sağeli de ortadakinin öteki elini tutuyor. Sol eli boş değil arkadakinin, elinde - cop var. Giyimlerinden, öndekinin ve arkadakinin polis oldukları anlaşılıyor. Ortadakinin bir ak gömleği var, ne olduğu belirsiz. Onun da elinde dövize benzer bir şey tuttuğunu görüyorum. Ama yan mı tutuyor nedir, bunun yazılı bir kâğıdı ya da bezi taşıyan bir deynek olduğu iyice belirgin değil. Harmancısı, orakçısı, namazcısı, gurbetçisi, kağnısı, öküzü, eşeği... ile canlı bir köy haline gelen sergideki resimlerin açıklanmasını isteyen aydın kızlarımıza, delikanlılarımıza ben de istemiyerek katılmış oluyorum.

«Bu resimden bir anlam çıkaramadım da.» «diyorum orada bulunan ressama.

«Sen de mi sorgucu meleği oldun kardaş?» diyor.

«Neden sen de mi diyorsun, ben de herkes gibi merak ettim işte.»

«Yok, yok, demem o deme değil, bu resmin hikâyesi uzundur da... Hem de anlamı bakımından uzundur.»

«Ya ?»

«Yeni Dal Grubu olarak altı arkadaş İstanbulda bir sergi açmıştık. Bu resim de orada sergilediğim resimlerin arasındaydı.»

«Ne zaman açtınız o sergiyi ?»

«Nisan 1961 de. 28 Nisan olaylarının birinci yıldönümüne raslar.»

«Olanlar ne?»

«Gelip emniyete götürdüler bizi, olanlar bu kadar. Ama bu resmi de götürdüler. Çıktım Savcının karşısına. Dedi ne kastettin bu resimde. Dedim ressam resim yapar, kasıt yapmaz. Sonra şöyle bir konuşma geçti aramızda :

O : «Bu bir ayaklanmanın resmidir.»

Ben : «Nereden çıkarıyorsunuz?»

«Polisler işçiyi yakalamışlar, götürüyorlar ?»

«Bu ufak bir öğrenci.»

«Öğrenci değil, öğrenci olsa elinde kitap olur. Küçük işçi bu, ilerde büyür.»

«Elinde deynek var bunun, hani kitabı ?

«Deynek değil, döviz bu !»

«Döviz olsa yazısı olur.»

«Yazısını göstersek resim bozulur.»

«Resimden bana ne?»

«Yazıdan bana ne ?»

Oğlanın öğrenci olduğunu kabul ettiremedim.

«Dinle beni» dedi sonunda «Önde polis, arkada polis, ortada işçi, dikkat ediyor musun, öndeki polisin ayağı kayacak?»

«Sağlam yürüyor o.»

«Sen kayacak de...»

«Dosdoğru yürüyor.»

«Kayacak, de sen şimdilik. Arkadaki polisle işçinin eli bir mengeneye benzemektedir.»

«Ne mengenesi, Hitit Röliyeflerinden etkilenerek yaptım bu tabloyu. Hitit röliyef yürüyüşüne benzer manzara. Bu tablonun fotoğrafını da 28 Nisan olaylarıyla ilgili olarak 30 Mayıslı Dünya Gazetesi'nde gördüm. O fotoğrafı örnek aldım. Tıpatıp fotoğrafa benzer. Yalnız, o fotoğraftır, olayı alıyor, buysa resim dir, ressam gözüyle bakıştır...»

«Bunların hepsi hikâye, öndeki polisin ayağı kayacak, ortadaki de öğrenci değil işçidir. Öndekinin ayağı kayınca, arkadaki de yıkılacak. Bu sırada işçinin elleri kurtulacak ve öndekinin gırtlağına yapışacak...»

«Arkadaki boş mu duracak ?»

«Onun da gırtlağına sarılır, birini bir eliyle, ötekini öteki eliyle bastırır, yetişin millet diye bağırdı mı, al sana ihtilâl!... İşte bu yüzden hakkınızda 141 ve 142 nci maddelerin uygulanmasını isteyeceğim...»

Araya girip, olayın gerçek olup olmadığını, öteki arkadaşlarının durumunu soruyorum. Olayın kılıkılına gerçek olduğunu, aradaki küfürlerin de işin cabası olduğunu anlatıyor Balaban. Öteki arkadaşlarından çıldırma durumuna gelenler olduğunu ekliyor. İhsan, Kemal ve Vahiy İncesu kardeşlerle Avni Memetoğlu ve Marta Tözge'nin de aynı şekilde resimlerinin incelendiğini anlatıyor. Onları geçiyoruz. Balmumcu savcısıyla başbaşa kalıyoruz.

Anlatıyor Balaban :

Ben gayrı ihtiyari elimi kulağıma kepçe yaparak bağırdım : «Hangi tevarihlerde yaşıyoruz, üçüncü asırda mıyız, yoksa yirminci asırda mı? Ben, sanatıma bir yön vermek için, bir yeni maya katmak için Alahöyükte, Boğazköyde, Yazılıkayada çalıştım. Döndükten sonra, sanatımda bir aşamaya ulaşmak için çırpınırken ve buna eriştiğimi sanıp dururken, bu şekilde sorular sorulacağını düşte görsem inanmazdım.» Bunlara kulak asılmadı, zapta da geçmedi. Sonunda savcı araya girdi :

«Sen ressam mısın?» dedi. Köylüden, tahsilsiz bir köylüden bunu beklemediğini, zaten bu resimleri başkasının yapmış olduğunu düşündüğünü söyledi.

«Isbatı bedava, isterseniz sizin deseninizi çizeyim» dedim, kabul etti ve yarım saatta çizdim... Deseni çizilince, benim de resim yapabileceğime aklı yatar gibi oldu. Ara sıra gelip kendisine resim konusunda dersler vermemi istedi. «Sizi savunurken biraz resim bilgim olursa, sizin faydanıza olur, yanlış hareket etmemiş olurum» dedi.

Yukarıdaki hikâye, yalnız Balabanın hikâyesi, daha doğrusu çilesinin hikâyesi olsaydı, belki anlatmağa değmezdi. Ama söyleyebilir misiniz ki bugün Türk sanatçısı, hem de sanatın her dalında aynı berbat hikâyelerin her gün ve her an kahramanı olmamakta, deliğe girmemektedirler? Neden bu adamları, Bektaşinin çamurdan adam yaptığı hesap, üniversite sıralarında dört hukuk maddesi ezberlettikten sonra, bir dünya görüşünden, bir çağdaş düşünce akımları bilgisinden, bir memleket ve insan sevgisinden yoksun olarak

salıverirler yurt içine? Hem de can alıcı görevleri aydınlanmamış kafalarını taşıyan cılız omuzlarına yükleyerek?..

Böyle olmasayd, sol kitaplar yayınlamaya çabalayan Muzaffer Erdosttan Süleyman Ege'ye kadar bir çok aydın ikide bir tutuklanır içeri sokulur muydu? Şadi Alkılıç «Türkiye İçin Tek Kurtuluş Yolu Sosyalizmdir» adıyla bir yazı yazdığı için yedi yıl içerde inletilir miydi? Dahası, ortada hiç bir neden yokken, bir Nazım Hikmet adli bir cinayetle onüç yıl içerde çürütülür müydü?

Türkiye'yi birkaç kelimeyle nitlemek zorunda kalsak, ancak şunları söyleyebiliriz :

Türkiye, sanat ve düşünce adamlarına öcü gözüyle bakıldığı, bu havanın yöneticiler ve Türkiye'nin öz kaynaklarında gözü olan emperyalistlerce yaratıldığı, gerçek düşünce ve bilim eserlerine yüzyıllarca sınırları kapalı tutulan, bu yüzden de düşünce adamı yetişmeyen, arpa tarlasındaki **kendigelen** otu gibi yetişmeye çalışanlar olursa onların da tezelden, tüm devlet örgütü ve görevlileri harekete geçirilerek ezildiği bir ülkedir ki, bu yanlarıyla yeryüzünde tekdir. Olanaklarını kullanmayarak geri kalmış tek ülke oluşu da bundandır.

HANİ EŞİN EĞİTİM ?.

Bir kasaba ilkokulunda dersliğe giriyorum. Girer girmez, kan beynime fışkırıyor : Bir yandaki sıralarda erkek öğrenciler, öte yandaki sıralarda kız öğrenciler oturuyorlar. Öteki dersliklere giriyorum, gene öyle oturuyorlar. Soruyorum ilgili öğretmenlere neden böyle yaptıklarını, «muhit böyle istiyor» diye sudan bir şey söylüyorlar. Çevrenin böyle bir ayrım yapılarak öğretimin sürdürülmesini istediğini kabul etsek de zararlarını görmemezlik edemeyiz. Okul öncesi bir arada oynayan çocukları, buraya gelince hemen ayrı yerlere oturtmak gülünç, gülünç olduğu kadar da acıdır.

Etle tırnağı ayırmaktan farkı ne çocukları böyle ayırmanın? Lâf başında da okulun, hayatın bir parçası olduğunu söyler dururuz. Ayrı oturtmakla onları hem birbirinden, hem hayattan koparıp aldığımızı neden düşünmeyiz? Okulda bulundukları saatler dışında gene bir arada oynamak, çalışmak o çocuklar için kaçınamıyacakları bir tabiat yasasıdır. Okula gelince de ayrı oturmak? Kafalarında okulun hayatla ilgisi olmayan, yasaların koyduğu zorunluluk yüzünden belli bir süre için gidilecek sıkıcı bir yer olduğu kendiliğinden yerleşmiyor mu? Ondan sonra da basarız bağırtıyı : Yok efendim, okullarımız hayat adamı yetiştirmiyor, okumuşlar hayata atılınca apışıp kalıyorlar. Yok efendim gençlerde ahlâk kalmadı, öğrenciler sinemaya kaçıyor, v.s.

Gerçi kızlarımızın da erkekler gibi öğrenimin verilerinden yararlanacakları yasalarla saptanmış haklardandır. Türkiye'de kadınlar erkeklerle eşit haklara, çoktan kavuşmuşlardır. Fakat, kızla erkeğin aynı çatı altında öğrenim yapmasını bir türlü olağan karşılayamıyoruz. Yurdumuzun geleceği yönünden işi ele alsak ne yapacağımız kendiliğinden ortaya çıkar. Biz yurdun geleceğinden çok, geçici olarak halk oyunu avutucu, küçük çıkarlarla ilgili oluşları tutar gibiyiz. Bu yüzdendir ki Avrupa'da çok önceden ele alınmış olan kızları okutma sorunu bizde ancak, o da korka korka Tanzimat'ta ele alınabilmiştir. O zaman açılan kız rüştiyeleri ve rüştiyelerin çalışmalarını tamamlamak için kurulan İstanbul Kız Öğretmen Okulu uzun bir süre geliştirilememiş, halkın bağnazlığından korkan Maarif Nezareti işe gereği gibi sarılamamıştır. Bazı düşünürlerin İkinci Meşrutiyet'in ilânı yıllarında Türk kadınının eğitilmesi üzerinde önemle durmaları bir yana konursa, bütün engellere göğüs gererek devrimleri gerçekleştiren ölmez Atatürk, Türk kadınının insanlık haklarına kavuşmasını da gerçekleştirmiş ve kızlarımızın eğitim olanaklarına geniş ölçüde kavuşmaları mümkün olmuştur. Bugün kızlarımızı öğrenim hakkına kavuşturmak diye bir derdimiz yoktur. Derdimiz, ilk okula kız öğrencinin de - özellikle köylerde - erkek öğrenci gibi eksiksiz gelmesinin sağlanması...

Bir de köy kızlarının ilkokuldan sonra öğretim eğitim görerek uyanmalarının sağlanması. Günümüzde bu olanak köy kızları için yoktur.

Bu konuda da söz gene köy enstitülerine geli-

yor. Bugün köy enstitüleri diye bir kurum yurtta yok. Yeni adları ilk öğretmen okulu. Oraya şehir çocuklarının alınması da o kadar önemli değil. Yurdun geleceği bakımından gelecek kuşakların daha iyi yetiştirilip eğitilmesi bakımından o kurumlarda kızla erkeğin ayrılmasıdır önemli olan. Neden? Ayrı okusalar, çok şey mi yitirirler? Gerçekten, akla vurulursa, ayrı okumakla çok şey yitirmeyecekleri sonucuna varılabilir de... Ama böyle bir iyimserliğe kapılabilmek için hiç olmazsa köy kızlarının erkeklerden ayrı da olsa okumakta olmaları gerekir. Oysa, eskiden köylerde ilk okulu bitiren kızların aranıp enstitüye getirilerek eğitilip köye öğretmen edilmesine karşılık, şimdi bir ikisi kızlar için ayrıldı bu kurumların. Maraş'taki ya da Kars'taki bir köylü yurttaş, eskiden zorla da olsa kızını okutmak için enstitüye yolluyordu. Enstitü herkesin kendi çevresinde vardı bir tane. Kızının değil, oğlunun okumasına gereken anlamı vermeyen köylü baba, kalkar da Trabzon, ya da Bolu'daki kızlara özel okula Maraş'tan kızını yollar mı? Oysa ne kadar gerekli köy kızlarının okuması, gene köye öğretmen olması.

Fırsat kollayarak köyü terketmeyi düşünmeyen, köy çevresinden alınarak yetişmiş bir bayan öğretmenin köy için ne denli gerekli olduğunu uyanık Türk anasının hasretini çeken herkes kabul eder. Bir meslekdaşiyle hayatını birleştirince de iki kanatlı bir önder durumuna girerler ki önlerinde dağlar dayanmaz. Ben bir Naciye tanırım onlardan, köyün kızıyla karısiyle kaynaşıp çocuk bakımından tutun bir mintan, bir entari dikişine kadar onları yetiştiren, kafalarında-

ki donmuş inançlarını karıştıran... Bir Dürdane bilirim, bir Sadiye bilirim aynı çevrenin iki köyünde yaz kış ayrılmadan dikiş, yemek yapma, hazırlama, çocuk bakımı kursları açarak, bir yandan kendi yazdıkları piyesleri de oynatarak bir şeyler katan köy hayatına. Ülkü yolunda sevinen. Bir Şehnaz tanırım, önce evlerinde, sonra köyde ve çevrede bağnazlığın köküne kibrit suyu dökmek için saldıran.

Enstitülerde eli kafayı birleştirerek çalışmalar yapmak esasına uygun bir tutum da herkesin bir müzik aracını çalmasıydı. Şehnaz da mandolin çalmayı öğrenmiş. Köye gelince ilk işi bunu kardeşine öğretmek olmuş. Sonra da ana-babasının karşı çıkmalarına aldırmayarak evde bu aracı zaman zaman çalmakta ısrar etmiş. Gün gelmiş ki anası yalvarmaya, babası yakarmaya başlamışlar, bir türkü çalması için. Komşular da öyle. Şehnaz tertemiz entari önlük giyiniyor, çevresindekiler de yadırgamadan kısa zamanda aynı şeyleri giymedeler... Saçını başını kapatmamak bir alışkanlık olarak yayılıyor köyde.

Bir akşam bütün komşuların bulunduğu bir toplantıda Şehnaz türküler çaldı, söyledi. Hiç kimsede bağnazlık duygusuna benzer bir belirti yoktu.

Şehnaz okuyordu da. Aynı köyde enstitülü bir bayan arkadaşiyle birlikte çalışıyorlar, çalışıyorlardı. Köylüye yararlı olurken kendilerini de düşünüyorlar; ne edip edip iki tane günlük gazete getiriyorlar, en iyi kitapları ısmarlıyorlar, okuyorlardı. Gönül, her Türk köyünde onlardan en az bir tane olmasını öyle çok istiyor ki. Yazık ki köprü yıkık. Küçük Şehnaz'lar ilkokulu bitirseler bile bir yere kıbırdayamıyorlar artık.

Cinsel yönden alın, dinsel yönden alın, sosyal yönden alın, ne yönden alırsanız alın, bütün şartlar kadınla erkeği hayatta omuz omuza bulunmaya zorlamaktadır. En tehlikesizi, sosyal hayata en uygun şekli, eğitilirken de, yaşarken de bir arada bulunmalarıdır. Öteki cinse karşı anlayış ve saygıyla davranışı sağamak, arkadaşlığı ve ahlâkı kurtarmak ancak kız erkek yanayana iken mümkündür. Bu hususların göz önünde tutulmamasına ve nedenlerini bir türlü anlayamadığımız kararlarla enstitülerden kızların ayrılmasına yalnız yanmakla kalmıyor, dövünüyor insan...

OKURYAZARLAR VE TOPLUMSAL SORUNLAR

Günümüzde bile, halkın meselelerine nasıl eğilmemiz gerektiği anlaşılamamış, kurukuruya acımak, «yazık!» çekmek değerden düşmemiştir. Bunu yaptınız mı, herşeyi hallettiniz demektir. Sizden iyisi yoktur. Bu anlayışın doruğu nutuktur: Nutuk havasını eskilerin olduğu kadar yenilerin de iliğine yerleştirdik. Bunun dışında yapılanlar kuşku ile karşılanıyor.

1959 kışındaydı. Zamanın Eğitim Bakanı Celâl Yardımcı telefon ederek aramış, saat onbeşte makamında beklediğini söylemiş. Hayır mı şer mi diye kalkıp gittim. O günlerde Vatan gazetesinde çıkan «Köylerde Eğitim işi çıkmazdan kurtarılmalı» adlı yazımın küpürü önündeydi. «Bu yazılardan kaç lira alıyorsunuz?» dedi. «Yazmayın efendim, biz sizi tatmin ederiz gördüğünüz aksaklıkları rapor halinde bize getirin, yeter. Göreviniz de bunu gerektirir,» dedi. Bu yoksul memleketin bir köyünde doğmuş büyümüş ve iyi kötü dünyaya gözünü, kulağını açmış bir insanın, arkasındaki aç-çıplak küylü yığınının derdini yüreginde duyan, yükünü omuzlarında taşımak zorunda olan benim gibi birisinin, karşımdaki yetkili adam tarafından anlaşılması mümkün müydü?

Bu yazı, nihayet bir makaleydi. Ama onun gibi

bakanların devrinde hikâyecilere, romancılara da aynı işlemin yapıldığını yakından biliyorum...

Bu işin, yazarak, çizerek, konuşarak memleket meseleleriyle uğraşmak işinin, tatmin edilmekle ilgisi olabilir mi? Olmaz ama eloğlu bu geri, uyuyan toplumda öyle oldurmuş ki bunu. Son on yılı anmak bile yeter bunu anlamak için. Kim ki gözündeki perdeyi azcık aralayacak gibi olmuş, hemen tatmin etme kapıları açılmıştır. Koca koca diplomaları ceplerine yerleştirenler, basit bir takım duygularını tatmin etmek için Millet Meclisine girme yolu aradılar. Bu arada halk memleket, halledilecek meseleler, ancak dillerindedir. Seçilsinler de üst yanı ne olursa olsun... Ne pahasına olursa olsun halktan uzaklaşmak ve kişisel çıkarları elde ederek tatmin edilmek... Ondan sonra dünya var imiş ya ki yok imiş ne umuru bunların. Özellikle son on yılın bu gibilerin gürültüsüyle ve kendilerini kalkındırdıkları halde «memleket kalkındı!» diye edebiyat yapmalarıyla geçtiğini yadsıyabilir miyiz ?.

Nedenleri ne olursa olsun, kökleri nerelerde bulunursa bulunsun, saatçılık yapmakta olduğumuz bir gerçektir. Eğitim sistemi öylesine bozuk, siyasal ahlâk öylesine çürük, toplum düzeni öyle gevşek ki, bu şartlar içinde saatçılığı nasıl bırakabileceğimizi de derin derin düşünüyoruz. Saat meselesini açayım biraz : 1945 lerdeydi. İvriz Köy Enstitüsünün üçüncü sınıfındayım. İlköğretim Genel Müdürü Hakkı Tonguç da okulumuzda konuk. Sabahleyin yataklıkta toparlanırken bir haber geldi : «Tonguç Baba gidiyor, alana toplanın, konuşacak, allahısmarladık diyecek» Adam-

cağız öğüt verme derecesine düşmeden tatlı tatlı konuştu. Sonunda da bir isteğimiz olup olmadığını sordu. Ne isteğimiz olabilirdi. Teşekkür ettik. Bu arada Ayşe Baykal adındaki hocamız, yanındaki bir arkadaşa fısıldayarak bir dilekte bulundurdu onu : İlköğretim Dergisinde öteki enstitülerden çeşitli fotoğraflar basılıyor, bizim enstitüden basılmıyordu. Bizim fotoğraflarımızı da dergide görmek istiyoruz, dedi arkadaş. Tonguç'un gözünden kaçmadı manzara. Ayşe öğretmene dönerek kalın sesiyle şöyle dedi. «Hocanım, onları kimse korkutmadı konuşup konuşmamak konusunda. Bırakın serbestçe kendileri söylesinler bir dilekleri varsa. Bizim en büyük ülkümüz «kişi» yetiştirmektir. «Kişi» yse kendi düşünür, kendi söyler. Kimseden etkilenmeyen bir kafası, inandığından dönmeyen bir yüreği olmalı kişinin. Biz böyle düşünüp bu yolda giderken, siz bunları masa saati gibi kurarak konuşturuyorsunuz. Yarın köye gittiği zaman da yanında gidebilecek misiniz. Ağanın, muhtarın, kaymakamın, valinin, felanın feşmakânın karşısında her gün bunu kurabilecek misiniz ?»

O büyük eğitimcinin unutamadığım sözlerinden biri de bu. Nasıl parmak basmıştı bizim eski yaramıza. Kaldı ki, eğer kendini anlamışsa, öğretmenimiz Ayşe hanım da o anda bir masa saatından başka bir şey değildi. Aklına gelen bir fikri kendi söylemiyor, çekincesinden mi, korkusundan mı her neyse, fısıldayarak öğrencisine söyletiyordu. Onun öğretmeni de ona fısıldamıştır vaktiyle... kuşaktan kuşağa korku, saat gibi kurma hastalığı... Ondan sonra, en yüksek eğitim kurumlarını bitirenlerin, fısıltılar yoluyla ve

kafa çalıştırmadan, başbakandan gelen her fikri kabul edip, sağını solunu düşünmeksizin, ne gelirse gelsin deyip parmak kaldıranların, anayasayı da babayasayı da çiğneyerek Yassıadaya dolmalarına şaşabilir miyiz? Hattâ o devirde, bir kaç Vali bir kaç kaymakam, masa saati gibi öğretileni, fısıldananı tekrarlama, harfi harfine yerine getirme yerine kafasını kullanarak hareket etseydi, memleket sevgisinin, millet sevgisinin dillerinde lâfı değil, kafalarında tohumu, yüreklerinde közü olsaydı, o şekilde yetiştirilebilselerdi; baştaki saatların zilleri bu kadar uzun zaman ötmez, memleketi dehşetler içinde bırakmazlardı. Uçuruma doğru yol almazdık. Ah, çok değil, o devrin illerde, ilçelerde görevli bir kaç yöneticisi kanunu, memleketin çıkarını düşünse, görevinin gereğini yapmaya kalkışsaydı, yollar kesilmez, fikirsizlik alıp yürümez ve kabakuvvete başvurarak her şeyi onunla halledebileceklerini sanan zavallı düşükler o kadar ileri gidemezlerdi... Bugün de Anayasayı değiştirmek, 27 Mayısın getirdiği kurumları yıkmak isteyenlerin sonu da budur...

Yukarda andığım Celâl Yardımcı da aynı gün «edebî dergileri edebî yazılar yazın» demişti... Onun yanından çıktıktan sonra İlköğretim Genel Müdürü de, belki Bakan iyi kuramamıştır sandığı için aynı cümleyi tekrarlamıştı bana. Demek Bakan efendi genel müdürü de önceden kurmuş. Yöneticileri bile bu seviyedeki bir toplumun doğru yolu bulması beklenemez.

Nitekim görüyoruz: «Edebî yazı» yazmanın da kolay olmadığı son yıllarda anlaşılmış olmalıdır ki, yeni akımlar aldı yürüdü. Dün Köroğlundan söz açan,

eline baston alıp caddelerde dolaşan Mehmet Beyden söz açan ozanlar, bugün çivi yazısıyla, sokağın perçemiyle oyalanmayı yeğ tutuyorlar... Hele gençler, amanın ne mısralar, ne dörtlükler, ne onluklar döktürüyorlar. Bir de «bunalım» diyorlar. Ne bunalımı? Bunalmışsa memleket bunalmış, halk bunalmış anlayışsız, bilgisiz, düşüncesiz yöneticilerin elinde. Sen ki sanatçı olmuşsun, ona ışık tutmak varken önce sen yelkenleri indirip «aman kimse alınmasın» diye anlamsız şeyler gevelemeye başlıyorsun.

«İkinci yeninin ilkeleri» üstüne bir konferans dinledim. Dertlerim yeniden depreşti. Konferans veren genç ozan-ki 27 Mayıs arifesinde «kızların yürüyüşü beni herşeyden çok ilgilendirir» diyerek o günlerdeki kıpırdanmalara omuz silkerdi-okuyanlara bir şey anlatmanın aracı olarak düz yazıyı gösteriyordu. «İkinci yeni şiir, anlaşılmak için yazılanlardan ayrı birşeydir, salt şiirdir ki bu ancak beğenilir ya da beğenilmez...» diyordu. Bir toplumun içinde yaşadıklarını unutan bir küme sanatçıyı temsil ediyordu bu ozan. Hastalıkları şiirde kalsa ne iyi, hikâyeye de geçti. Son zamanlarda okuduğumuz hikâyelerin de çoğu anlamsız.

Ne yapmak istiyorlar? Hiç Çünkü, yabancı kaynaklardan, özellikle Fransız ozanlarından verdikleri örnekler, hiç de sandıkları gibi anlamsız kelime yığınları değildir. Biz ne zaman bu masa saatlığından kurtulacak, kendimize özge düşüncelere, sanat tutumuna erişeceğiz? Taklit, taklit... Peki ama bu memleketin sanatı ne zaman çıkacak? Düne kadar, toplum meselelerinden kaçmak isteyenlerin sığınağı «sanat

sanat içindir» inanış ve anlayışı olmuştu. Bu sakat anlayışı savunagelenler bugün, bir toplum içinde yaşadıklarını, dolayısiyle her şeyin bu toplum için olacağından şüphe edilmeyeceğini anlamış görünerek susmuşlardır. Ama genç kuşağa ne oluyor? Daha doğrusu en ileri gelen genç ozanlarımıza? Bir aşağılık duygusuna kapılmış olmasınlar sakın? Olur a, eğitim ve kültür yönünden de ilerleyip kişilikleri, karakterleri gelişmemiş ve perçinleşmemişse, saat gibi kurula kurula yetişmişlerse yani bulacakları yol anlamsız bir yol olacaktı. Olan da odur. Oysa onlar bunun karşıtını savunuyorlar ve kişiliklerini böylece bulduklarını söylüyorlar.. Kişiliğin de, başka şeylerin de yolu toplumdan geçer. Onların buldukları «kişiliğin» toplumla ilgisi yok. Kopmuşlar toplumdan :

Sonuç ne olacak? Değil kültürle, halkının % 70 inin akı karadan seçecek kadar okuma yazmayla bile alış verişi olmayan memleketlerimizde, anlamsız kelime yığınlarıyla sanat yapmağa, yürütmeğe kalkanlarla da halk çoğunluğunun bir alış verişi olabileceğini hiç sanmıyoruz. Hattâ kaymak tabaka saydıkları sözde kültürlü, viskisinde-küsküsünde... olanların bile bu hesaba akıl erdirebilecekleri umulamaz. Onlar da bugün, Karga ile Tilkideki Oktay Rifatı arayıp Âşık Merdiveninde bulamıyorlar. Düdüklü Tencerenin, Sultan Palamudun Metin Eloğlusunu Horozdan Korkan Oğlanda bulamıyorlar, örneğin...

Sonra yeryüzünde anlamsız bir şey olabilir mi?

İyi kurmadıklarından olacak, zembereğim gevşediği için dilimi tutamayıp hapse düştüğümde, kırk yıl değirmencilik yapmış Sinasa köyünden Esat Ağay-

la arkadaş olduk. Köyün durumunu yazdığımdan dolayı içeri girmemi aklı almıyor, rahat rahat yaşamak dururken neden başımı derde soktuğuma şaşıyordu. Gene sordu bir gün : «Bi de bakıyım yavrum, ne yazdın ki sen, bi tanesini bi de ki bi akıl erdirmeye çalışıyım bu işe ?» «Sabana eşek koştuklarını yazdım, sözgelimi» dedim. «Allah allaaah ! !» dedi, «neyine gerek eloğlunun ineği, eşeği ?.. İsterse kedi koşsun yavrım...»

Esat Ağa okumamış, kırk yıl değirmen bekleyip sakal ağartmış. Altıyüzyıl Osmanlı baskısının ezdiği, düşünmesine, «kişi» olmasına fırsat vermediği halktan bir birey.... Okumalarına, okullar bitirmelerine, bob-stil gidişlerine rağmen, memleketimizin bunca önemli meselesi arasında uğraştıkları işleri gözönüne getirince, acaba Esat Ağadan bir ayrımlarını bulabilecekler mi bizim ikinci yeniciler?... Bulamazlarsa, onların sakalı da bunalım değirmeninde ağaracak haberleri olsun.

Yok mu bunaltıyı aşıp memlekete, halka bakmak ? Kendini masaya, masa başına göre değil memleket güneşine ayarlamak ? Memleket saat ayarına uymak ?. Tarih boyunca milletlerin millet olmasında, geriliklerin yeryüzünden silinmesinde, devrimlerin gerçekleşip insanlığın aydınlığa kavuşmasında birinci derecede rol oyanmış olan aydın sanatçıları arıyor, toplumumuzun aydınlığa çıkması için onların özlemini çekiyoruz. Belki o zaman gerçek Türk edebiyatı da doğmuş olacaktır.

Şunu da ekleyim ki, burada sözünü ettiğimiz korkak ozanlar, artık kimi de emekliye ayrılınca ve

de yeni Anayasa soluk aldırınca, artık 1970 yıllarının Türkiyesini temsilen sosyalist ülkelerin edebiyat toplantılarına, **şiir bayramlarına** katılmaktalar oralara giderek. Hem de çağrılarak, hem de başüstünde tutularak. Tıpkı önüne gelene «Moskovaya, Pekine.» diye bağırdıktan sonra alış - veriş için, seyahat acentesi yoluyla kazanç sağlamak için katar katar otobüsleriyle milleti de toplayarak oralara giden işadamları gibi... Hele durun, sosyalistlik modası ilerledikçe **sosyalistler** onlardan geride kalacaklar...

SAYLAV PAZARI
YA DA
KARAKTERE ÖZLEM

Edebiyatçılarımızın çoğu anlamsız öykü ve şiire daldı yıllardır. Son günlerde bunların gene anlamlı yazmaya yöneldiklerini işitiyoruz. Dostlarına yazdıkları mektuplarda öyle söylüyorlar. Şimdi söylediklerini yazdıklarıyla göstermelerini bekliyoruz. Geçmiş yılların siyasal baskısı çoğu sanatçıları bu yola itmişti. Çünkü oturduğu sandalyadan bir yükseğine çıkmak, giderek Millet Meclisine üye olmak, ancak susmakla ya da anlamsız şeyler geveleyerek hem edebiyatçı, hem de iktidarcı geçinmekle mümkündü. Aslında bunun karşıtını yapmalıydılar, ama yapamadılar. Viran olası hanedeki karı ve çocuklar bunun böyle olmasını gerektirmiş.

Onlar anlamlı yola yöneledursunlar. Biz şimdi eskilerin kirli çamaşırlarını biraz karıştıralım da, sanatçının görevini yapmamasının, iktidar sahiplerine yaslanmasının ve dolayısiyle halkıyla ilgisini kesmesinin, halkının sorunlarına sırt çevirmesinin sonucu olarak bugün ne kötü alışkanlıklarla içiçe olduğumuzu görelim :

Romancı Halit Ziya Uşaklıgil Sultan Reşat'ın Başkâtibi idi. Millet vesikayla ekmek değil, mısır koçanı, süpürge tehumu bulamazken, Halit Ziya Yeşilköyde-

ki villâsında süt, sütlü kahve, kakao, çilek, muz, kremli, meyvalı pasta ve peynirlerin, reçellerin, böreklerin, içkilerin her çeşidiyle sözüm ona edebiyat toplantıları tertipliyordu. Cumhuriyetten sonra da saylav olmak için çok uğraştığı halde, hayrettir olamadı... Ama oğlu büyükelçilikten emeklidir... Milyonlarca çocuk binlerce köy kent uykuya yatırılmış, özel okullarda onların çocukları yetiştirilmiştir.

Hüseyin Cahit Yalçın Vefa İdadisine müdür yardımcısı ve türkçe öğretmeni olunca «Vatanıma, milletime, padişahıma sadakatle hizmet edeceğim» diye yemin etmişti... Abdülhamide sadakat yemini eden bu adam, ne yazık ki ölürken «hürriyet» diye diye ölmüştür. Oysa o da saylav oldu, Meclis Başkanı oldu. Birinci Dünya savaşı içinde «Men-i ihtikâr» Komisyonu Başkanı olduğu zamansa, ölüye kefen bezi, yaşayanlara kibrit bile onun imzasıyla çıkıyordu. Yaşadığı ev peri sarayı gibiydi: Aynaların genişletip uzattığı bir koridordan sonra, yerde ipekli Acem seccadeleri... Köpeğini şekerle beslemekte... O yıllarda, vatandaş çayını kuru üzümle bile içemiyordu...

Abdülhak Hamit (Şairi Azam) elçiliklerde, Süleyman Nazif imparatorluğun Bağdat - Basra Valiliklerinde yaşadılar. Meşrutiyetin Edirne Saylavı, Kurtuluştan önce Sevr anlaşmasını imzalayacak mevkide ve karakterde olan Rıza Tevfik, kurtuluş sırasında «bizi silâh değil, siyaset kurtarır.» diyordu. Heyhat ki sonradan ya istiklâl ya ölüm diye bu kurtuluşun destanını yazan Nazımı da aramızda barındırmadık...

Enis Behiç Budapeştenin derin aynasına bakan bir konsolos, Yahya Kemal Endülüste raksa dalan bir

büyükelçi, Yakup Kadri İsviçre dağlarının havasını ciğerlerine dolduran bir büyükelçi idi. Kendi deyimiyle «Zoraki Diplomat» tı, Zoraki diplomatlarla yürütülen dış politika bugün meyvasını vermiştir.

Sonradan Çalışma Bakanlığı Müsteşarlığına getirilen Enis Behiç Koryürek, 1950 de iktidar değişince «Mabede gidiyorum» diyordu Demokrat parti merkezine giderken. Bu kez de onların listesine geçmişti.

Cumhuriyetin büyükelçisi Yahya Kemal, padişah ikinci Abdülhamidin gönüllerdeki yerini anlatan ve adaletini öven bir destan yazmıştı «Sensin o padişah-ı dil, agâh-ı pürhimen» diye. Padişahtan tatlıcıya, şarapçıya düşmüş, çıkar karşılığında şu ikilikleri yazmıştı :

Namınla bir yaşa Şamlı
Tatlın ne de ihtişamlı.

Biz veda etmek üzereyiz kedere
Getir ahbaba bir Kavaklıdere.

Öte yandan da bir edebiyat öğretmenine «bedavadan seksen lirasını alıyorsun Milletin» diyen Y. Kemal, bu lafı söylediği sırada elçiydi ve milletin binlerce lirasını alıyordu...

Bugün Amerikanın ve A.P.nin davulunu çalan ve dün Atatürk sofrasından çimlendiği sırada baş devrimci geçinen Falih Rıfkı, yedek subaylığını Cemal Paşanın yaveri olarak yaptı... Cumhurbaşkanlığı Genel Kâtipliği, Basın - Yayın Genel Müdürlüğü, Sefaret Müsteşarlığı yapan Ercüment Ekrem de son arzusu olan saylavlığı elde edemeden öldü.

O devrin eli kalem tutanlarından Meclise girmeyen pek yoktur. Mehmet Emin'ler, Mehmet Akif'ler, hep bu yollardan geçtiler. Atatürk'ün unuttukları ise bir kuyruklu elbise, bir melon şapka giyerek gidip Ata'ya yalvarıyor ve listeye girerek saylav oluyordu. Halit Nihat Boztepe ve İbrahim Alâaddin Gövsa bunlardandır. Bu Halil Nihat, İsmet Paşa Başvekilken «İsmet olmayan evde rahat olmaz» dizesini yazıp vermiş paşaya... Millî Şair Mehmet Emin, şiirinde «Türk evlâdı evde kalmaz giderim» derken, hayatında, oğlunun askere alınmaması için Ataya tel çekmiştir...

Reşat Nuri, önce saylav, sonra Paris Öğrenci Müfettişi ve Unesko temsilcisi idi.

Eski saylavlar, sonradan Menderes'e sığınmak için her yolu denemişlerdir. Üniversite profesörleri de öyle. **Yusuf Ziya Ortaç** gibi «sizde duygulu bir kalp var» diye, kimi de örneğin Sabri Esat Siyavuşgil, eserlerinizi görmek için Avrupadan araba getirtmek istiyorum, döviz!» diye mektuplar yazmıştır. Yanar döner küflü başyazarlar, ülke uçurumun eşiğine gelince de nurlu ufukları dillerinden düşürmüyorlar.

Daha hayatta olan yazar, politikacı ve bilim adamlarından, Meclise seçilerek Yassıadayı boylayanlar bir yana, genel müdür olmak, saylav olmak, bakan olmak için çırpınanların, başbakanken Menderes'e yalvaranların listesini yapmak bile mümkün. Ve bir seçilen, hiç Meclisten çıkmak istemiyor, gerekirse hergün parti değiştiriyor... Her parti iktidarda iken ayrı ayrı partilerin hükûmetlerinde bakan olan, ayakta kalan dünya kadar politikacımız var...

Eğitim Bakanlığı teklifini reddeden ve «Recaizadesi olan bir memlekette o makama geçmek bana düşmez» diyen Tevfik Fikret gibi «hak bellediği yolda yalnız da giden» kaç kişi çıkar aralarından? Sen de Tevfik Fikret, ben diyeyim Nazım Hikmet, o kadar.

Bilgili insan yönünden ülkemizin yoksul olduğunu söyleyemeyiz. Sanırım karekterli insana muhtaç. Umut gençliğe ama, eğitim düzeni böyle durur, onlara iyi örnek veremezse yöneticiler ve de öndeki kuşak, umut etmek de beş para etmez...

Nitekim, 1970 bütçe görüşmeleri sırasında hükümet güvenoyu almayıp da düşünce, en az 226 oy almak zorunda olan hükümet başkanı, bu sayıyı kısa sürede 232 ye çıkartmış ve üç hafta önce olumsuz oy kullananlardan 18 kişi bu kısa sürede kararından dönmüş, olumlu oy kullanmıştır. Böylece hükümet de güvenoyunu almıştır.

Ama nasıl olmuştur bu iş? Söylendiğine ve yazıldığına göre yüzbinler dönmüştür ortada, yüzbinlere varan krediler dönmüştür. Böylece, üç hafta önce dış politikası, iç politikası, mali politikası, eğitim politikası... yurdu batırıcı olarak görünen hükümet, üç hafta içinde tüm günahlarından, hatalarından, yolsuzluklarından arınmış olarak kabul edilmiştir...

Bu dönekler partilerinden atıldılar. Daha iyi ya, gidip iktidar partisinin hükümetinde bakan olurlar. Bakan dediğiniz adamlara şöyle bir bakın, kaç partiden aktarılmışlardır buraya gelinceyedek...

Demek ki «umut etmek beş para etmez» yerine, «umudu mumudu gömmeli yere» demeli. Bu daha doğru bir laf olur.

ÖLMEK YAŞAMAKTAN TATLI

Sekiz asırdır baskı altında tutulan, baskı altında tutulduğu için yaşama haklarını alma olanağını bulamayan, bunu bulamadığı için yoksulluk ve perişanlığın her türlüsü içinde ölmeye çalışan (yaşamaya değil) halkımız, cici demokrasi yurdumuza geldikten sonra tam anlamıyla yaşama çıkmazına girmiştir ve şu politik buhrana saplandığımız sıralarda o, yaşamakla ölmek arasında can çekişmektedir. Bundan şunu çıkarabiliriz : Asıl buhran, yüzeydeki kabine buhranı ve partiler içi buhran değil, memleketin köküne kibrit suyu döken ve onu karanlığın dibine doğru götüren ekonomik buhrandır. Öteki deyimle, ulusal gelirin bir avuç işbirlikçi sömürücü tarafından bölüşülmesi, dış kredilerin dört politikacı ve şürekası tarafından bölüşülmesi devam ederken ve bu arada halkın ürettiği tütün, fındık, pamuk aynı çevrelerce yok pahasına alınıp arada gene milyonlar vurulurken, vatanın öz kaynaklarını ton ton, yüzeyini metre metre satanlar da bu yolda gidenlere yeşil ışık tutup onlarla birlikte çalışırken, başka türlü olmasını, başka koşullar içinde yaşamasını mı beklerdiniz halkımızın ?.. Yağma yok, aynı koşullar aynı sonuçları verir : Azınlığın sömürmesine ve satmasına devam etmesi de halkın kuşağının kıldan, yiyeceğinin kilden olması sonucunu

doğuruyor.

İnanmazsanız birlikte görelim :

Elimizde, yürek çırpıntıları içinde, aç - susuz, üşüyerek, donarak köy köy gezilerek ve oralarda iliğine kadar milim milim yaşanarak kazanılmış gözlemlerden meydana gelmiş bir kitap var. Kıyımlarına ve sürgünlerine, bu çalışmalarına fırsat ve ortam yaratıldığı için sevindiğimiz, köylü, köycü ve de sapınadek halkçı dostumuz Behzat Ay yazmış kitabı, adını da «Gündoğusu» koymuş. Güneydoğu Anadolu Bölgesini konu edinmiş. Bazan katır sırtında, bazan yaya yapıldak gezerken, halkın içinde bulunduğu duruma can gözleriyle bakmış. Ve oralarda sıcağı sıcağına yazmış yazılarını. Yazıların etkili oluşunun nedeni burada gizli. Sonradan yazsaydı korkunçluğunu saptamaya çalışırken bazı önemli ayrıntılardan bizi yoksun bırakabilirdi.

Şimdi lafı bırakarak (bu memleket uzun laftan battı) eseri ve dolayısiyle Gündoğusunu inceleyelim :

Eğitim

Köylerde Türkçenin dışındaki diller konuşulmaktadır. Askere ya da kursa gitmiş bir iki kişi bazı yerde türkçe konuşabiliyor ve bunlar çevirmenlik yapıyorlar. Çok yerde onlar da yok. Örneğin köyün birinde eğitmen köylüyle kaymakam ve müfettiş (hükümet adamları) arasında çevirmenlik yapıyor. Dağdan taştan, kum çakıl çekilerek yapılan okullar... Sonra, okul lara kız öğrenciler pek gitmiyor. Zaten okul çağında evleniyorlar. Köyde okula seksen çocuk kaydolmuşsa bunun yirmisi bile okula gelmiyor. Öğretmenler eşkiya korkusu altında köyde duramıyor.. Duranları soyu-

yorlar. Okula gidebilen çocukların başı gözü yara içinde. Dersliklerde sıra, kitap, defter, tebeşir, soba, odun, kömür, yani araç ve gereç adına bir şey yok. Siirt'in üç kilometre yakınındaki bir köy okuluna bile kız öğrenci adımını atmamış on yıldanberi. Vali uğraşmış gene başaramamış kızların devamını. Her şey gibi ilkokula devam zorunluğu da kağıt üstünde kalmış. Öğretmenler de açlıktan şikayetçi. Yeni mezun bir ebe binikiyüz lira alırken bir öğretmen dörtyüz lira alıyor. Kısaca, eğitim ve eğitimciye verilen önem rakam olarak da ruh olarak da sıfır. Hatta sıfırın altında...

Yoksulluk

Yoksulluk ise sıfırın altında kırk derece. Ürpertiyor insanı. Azcık üzüm yetiştirebilen bir köye bile hemen «Paris» adını vermişler. Paris bolluk anlamına geliyor. Ne kadar darda olduklarını düşünün. Yüksek bir kayanın tepesinde yiyecek ot toplarken kadınlar aşağı düşüp parçalanıyorlar bahar mevsiminde. Böylece, evde aç bekleyen çocuklarına da ot götüremiyorlar. Dere kenarlarında sözümona çamaşır yıkayan kadınlar, sırtlarındaki yama bile bulamadıkları delik deşik çaputları yuyup seriyorlar ve onlar kuruyanedek çırılçıplak bekliyorlar. Gelen geçen yolculardan saklanma alışkanlıkları da yok. Çamaşırları kuruyunca giyiniyorlar. Hayvanlarla insanlar ortaklaşa bir göz delikte yaşıyorlar. Konukları olursa onunla birlikte olmazsa aile bireyleri hep birlikte tek delikte, yani odada sarmaş dolaş yatıyorlar. Taşları sökerek tarla yapmaya uğraşıyorlar kadınlı erkekli kümeler. Bu dağlık yerin bu yönden Karadeniz Bölgesinden ayrımı yok. Giysiler yama yama üstüne ve kirli. İlkokula ka-

yıtlı ve biraz devam etmiş öğrenciler bile Adana taraflarına gidip dilencilik yapıyorlar. Bu okulculuk daha iyi yürütülse de işe yaramıyor. Okul öğrenciye, öğretmen de köy hayatına hiç bir katkıda bulunamıyor... Atatürk zamanında ağalar sürgün edilmiş, bazıları Suriyeye geçmiş. 1950 de af çıkınca gene gelip her şeye sahip olmuşlar. Köylünün biri «üç ağa olmasa herşey düzelebilir, hiç olmazsa eşkiya korkusu kalmaz» diyor.

Eşkiya

Ağalar eşkiyaları yaratıyorlar. Gene bir köylünün belirttiği gibi eşkiyalık cehaletten gelmiyor. Çakırsöğüt köyünün halkı eşkiya korkusundan yollara dökülmüş göç ediyor. Eşkiyalar oniki yaşındaki çocukları dağa kaldırıyor. Eşkiyalarla jandarmalar çarpışıyor. Köylüler hep eşkiya üstüne konuşuyorlar, çünkü yaşantılarının başka anlamı, rengi yok. Göçen köylülerin ekinleri biçilecek, harmanları savrulacak, kalıyor. Her gün baskın, her gün soygun, öldürme... Bu olaylar, yaşantı diye birşey bırakmamış. Halk birbirini yiyor işsizlikten, topraksızlıktan, açlıktan. Köylülerin bir bölüğü göç ederken bir bölüğü dağa çıkıyor. Bu işin sonunda kan davaları başlıyor ve gücü gücü yetene, durumu çıkıyor ortaya. Yüzseksen eşkiya çetesi var yalnız Siirt ili sınırları içinde. İnsanlar boğazlanıyor. ölüler Botan çayında yüzüyor, dullar, yetimler çoğalıyor... Kente kaçıp ya da göçüp gelenler de iş arıyorlar, hava alıyorlar. Nedenine gelince, halk, ağalığı, kan davasını, işsizliği ve de sahipsizliği gösteriyor eşkıyalığın nedeni olarak... Tabii kokuşmuş düzen ve temizlenip süzülmeyen sekiz asırlık pislik baş neden

ve de bu nedenin devamında çıkar gören dünkü ve bugünkü yöneticiler...

Hastalık

Yattıkları yeri, açlıklarını, çıplaklıkların, yaralarını - berelerini hesaba katınca, sağlık içinde olmadıklarını biliyoruz. Üstelik bu bölgede sağlık sosyalizasyonu denemesi var. Zaten başka türlü ebe falan göremezlerdi. Hayvanların işediği kuyuların suyunu şifa niyetine içiyorlar. Sidikli ve de sidik kokan açık şarap rengindeki suları. Gözleri trahom, kör mü trahomlu mu çok belli değil. Cüzzamı da veremi de eklemeli. Yani iler tutar yanı yok halkın sağlığının... Frengi kızamık da öylesine... Kısaca, bunlardan meydana gelen sayıyla nüfus otuzbaş milyona çıkıyorsa hiç çıkmasın daha iyi. Sağlığı ve yaşantısı normal üç milyon vatandaş yeğdir böyle bakımsız hastalıklı otuzbeş milyonun yerine...

Taşıtsızlık

Halkın yolculuğu, köyden köye ya da köyden kente gidiş gelişleri hep yaya. Tabanvayla. Durumu iyi olanlar, devlet memurları katır bulup onunla yapıyorlar saatlar süren yolculuklarını. Çaylardan geçiş de bidonlardan meydana gelen keleklerle ya da kaba saba kayıklarla yapılıyor. İnsanlar, yüklü katırlar doluyor içine. Çok tehikeli tabii. Geçebilenlerde de insanlık hayrı kalmıyor korkudan. Geçenlerde İ.S. Omay'ın bir öyküsünü okudular radyoda. Bu bölgede bir çaydan geçenleri anlatıyordu. Asılarak kayığı çekenlerden biri de kayboldu çayın içinde. İstanbul Boğazına köprü yapanların ve «Anadolu halkı şöyle, Anadolu halkı böyle» diye radyolarda söylev çeken-

lerin kulakları çınlasın...

Toplumsal yaşantı

Kızlar küçücükten evleniyorlar. Bir adamın birkaç karısı olabiliyor. Parası olan istediği kızı ve istediği kadar kızı alıp kendine karı yapıyor. Köyde bakkal falan yok. Yiyecek üretimi de yok. Doğup sonra hastalanıp sonra ölüyorlar. Bayramı seyranı unutmuşlar. Temizlenme yeri ne evlerde ne de genel anlamda var. Temizliğin sözünü etmek bile gülünç. Köylere giden öğretmenler yoksunluklar içinde, üzgün. Bir yandan da eşkiya korkusu içindeler. Halkla bağ kurmaları mümkün değil. Esasen yetişme şekilleri de bunun böyle olmasını gerektiriyor. Onaltı dağ köyünün aşağıdaki düzde birleşmesini düşünen yazar köylülere açıyor düşüncesini, «eyolur» diyorlar. Herkes oraya hoplayarak evini taşır, döllerimiz okur, şeer olur burası, Siirte gitmekten kurtuluruz, diyorlar. O zaman can mal güvenliğinin de belki sağlanacağını söylüyorlar.

Sonuç

Yazara göre, ağanın, şeyhin nüfuzundan insanlarımızı derhal kurtarmalı. Üretimi artırıcı, işsizliği giderici, eğitimi yaygınlaştırıcı, ulaşımı kolaylaştırıcı bilimsel yollara başvurmak gerek. Neden Şiirt Lisesini bitirenler zayıf çıkıyor da üniversiteye giremiyor, neden Ankarada oynayan tiyatro oyunu buraya gelemiyor, gelirse vali oynatmıyor?.. Neden burada çalışan görevlilerin olumlu düşünenleri mimleniyor ve halka böyle tanıtılıyor, böyle mi kurtulacak bu halk? diyor yazar ve devam ediyor: Türkiyenin gırtlağına borç hançeri dayanmış. İş alanı yok. İşsizler, açlar çığ gibi çoğalmakta. Mülkiyetin kutsallığından söz edilir, mülk

sahibi vurguncuların dışında kalan milyonlarca halk mülksüz. Türkiyenin insan manzaraları korkunç, ürpertici ve utanç verici. Palavralar, sömürüler, demagojiler Türkiyede. Yerinde sayan, hattâ geri giden ülke. Bu korkunç görüntüyü görmemezlikten, bilmemezlikten gelen vurdumduymazların, umursamazların bıktırıcı palavraları bitmeli. Bilime uyan, insana yakışan ve de çağdaşı kalmayan bir düzen istiyor halkımız. Bu manzara değişmedikçe, bu gerçekleri çamur gibi alıp nurlu ufuk edebiyatı yapanların suratlarına fırlatmak boynumuza borçtur...

HÜSEYİNLER

Her vakit böyle bulurum Hüseyin'i... Altı ay var ki sıra arkadaşıyız. Ya pullu zarflardan yazılı kâğıtları çıkarır okur ya da yazdığı kâğıtları zarfa kor, pullar...

Yazıyordu gene.

«Hoş geldin» dedi.

«Hoş bulduk ama önce yazını bitir, kafan karışır.» dedim.

Yazısını bitirdikten sonra bana da okumak istedi. okudu. Mektubunu beğenip beğenmediğimi sordu. Beğendiğimi söyleyince sevindi. Sonra — sözü nerden getirdiğini anlayamadım — hayatını özetlemeye başladı :

«1930 da Burgazda doğdum. 130 dönümlük bir çiftliğimiz var. Su anda bir çiftçi ailesinin evlâdıyım. İlk ve ortayı Emirgânda, liseyi Kabataşta okudum. Lisenin fen kolunu bitirdim. Üniversitede iktisat tahsili yaptım. Son sene siyasî ilimler disiplinini seçerek iyi derece ile bitirdim. Fakat ihtilâflı bir dersim olduğu için henüz diplomamı alamadım. Üniversitede iktisat cemiyeti başkanlığını iki yıl deruhte ettim. Ayrıca Millî Hareketler Komisyonu başkanlığı yaptım. Bir kız, üç erkek kardeşiz. En büyük emelim Burgazdaki sevgilime sahip olmak ve onunla yaşamaktır.»

«Mektup ona mı?»

«Ona. Madem beğendin, istersen bir kopyasını vereyim yazıp ta. Belki lâzım olur. Arkadaşlarım bana yazdırırlardı aşk mektubunu.»

Ertesi gün verdiği kopyayı, dosyamda sakladım gerçekten. Belki size de birşey anlatır diye örneğini veriyorum:

«Sevgilim:

«Bu âlem bitmeden» şarkısını terennüm eden dudakların, kalbimi inandıramadı. Halbuki hâlâ o güzel anlarımızı yaşıyorum. Bir hayal gibi etrafımda dolanıyorsun. Burgazın sahillerinde çakıl taşlariyle oynuyoruz... Vapur şimdi kalkacak... Ayrılmak... Evet, o güzel âlemden ayrılmak istemiyoruz...

Bütün sevgin kalbime kilitlendi. Ah, o kilidin şifresini çözüp her şeyi sana anlatabilsem, o sesi duyabilsen ah! Ne mümkün sevgilim, aramızda karlı dağlar, beni inletir: yâr yâr!.

Hani nerde, şairin:

Kara gözlüm efkârlanma gül gayrı
İbibikler öter ötmez ordayım.
Mektubunda diyorsun ki, gel gayrı,
Sütler kaymak tutar tutmaz ordayım.

dediği gibi sen mektubunla da söylemiyorsun. İşte böyle dertli dertli beni bekletiyorsun. Ne tahammüllü insanmışım yarabbi, iyi ki tuz gibi çatlamıyorum. Sensiz her şey, her yer öyle sıkıcı ki nereye gitsem gönlüm avunmuyor. Bazan «belki beni mektuplariyle teselli eder» diyorum. Sonra gittikçe kendim de inanıyorum buna, başlıyorum mektubunu bekleme-

ye... Tanrı kimseyi intizarda bırakmasın. Ne kötü. Düşmanıma dahi reva göremem. Fakat benim bir tanem nedense bana reva görür.

Senin yerinde olmayı ne kadar arzu ederim. Dünyada sevilmek kadar tatlı ne vardır? Bu sırra erenler kimbilir ne kadar mes'ut hissederler kendilerini? Acaba bu saadete ben de erebilir miyim diye düşünüyorum. O mefhum benden ne kadar uzak. Benliğimi fırtına gibi sardın, bilmiyorum beni mes'ut insanların yaşadığı o sahillere götürecek misin? Yoksa hayırsız bir adada tek başına mukadderatıma mı terkedeceksin? Hadi canım, cevap ver, ne olur bir iki şey söyle...

Bugüne kadar birçok kadın ve kızlarla ilgilendiğimi saklamadım senden. Ama ruhuma, gönlüme uygun tipe yeni rastladım: Bu sensin, buna emin ol güzelim.

Ders dinlerken, kitap okurken, ikide bir dalarım, seni düşünürüm. Yatakta güzel hayalini muhayyelemde canlandırarak uykuya dalarım. Rüyalarımı süsleyen sensin.

Canım senden ayrılmak istemiyor. Nedense mütemadiyen yazmak istiyorum; zira sen buna muktedirsin, ben istemesem de kalemim durmuyor, hep sevgilim diye sana hitap ediyor.

En derin sevgiyle seni kucaklar, o Burgaz'ın bizi sarhoş eden, yaklaştıran yağmuruyla ıslanmış ve hârelenmiş dudaklarından binlerce öper, öper, tam sıhhat, bol neşe ve iyi günler dilerim; benim canım sevgilim...»

Ya! İşte böyleleri de var gençlerimiz arasında... Ama Hüseyinler de anlayacaklar sorunlarımızı bir gün..

ARKA SAYFA

Genç yedek subayın hizaya gelmekte olduğu belliydi. «Hayat» ve «Pazar» alalım diyen arkadaşına «Forum», «Varlık» lâfı ettiyse de onun «boşver» ine uydu. «Boşver, işin mi yok» diyordu arkadaşı. «Pazar başka.». Pazar yüz bin, Forum bin satardı, öyle ya.

Toplum boşvermekteyken ciddi yanına, sen uyma elindeyse! Abi maç bitti mi diyor gelen geçen birbirine. Maçların sonucunu en kısa yoldan öğrenmek isteyenler Anadolu Ajansının önüne yığılarak bağırıp çağırıyorlar. Siz kazanacaksınız, biz kazanacağız diye birbirlerine giriyorlar. Ufacık çocuklar bile maç sonuçlarını birbirine muştuluyorlar. Radyolarımız spor haberlerine ne kadar yer verirlerse versinler, maçları ne kadar aksatmadan yayınlarlarsa yayınlasınlar, meraklıların gözünü doyuramıyorlar. Bütün işlerimiz bitmiş, iş buna kalmıştır sanki. Herkes Totoya abone. Bayilerin önü ana baba günü oluyor maç sonuçları kapıya asılınca...

Gerçek ve normal anlamında eğitsel sporu yabana atmak aklımızdan geçmez. Ama toplumun dizinin direği olan gençlik kafasını atılacak gol'e ayarlar, sevincini üzüntüsünü tuttuğu takımın başarısına ya da yenilgisine bağlarsa, bu insanı düşündürür. Hele Atatürk Devrimlerine sıkı sıkı sarılmamız gereken

şu günlerde...

Nereye giderseniz gidin, maç - gol, maç - gol lâfından başka bir şey gelmiyor kulağımıza. Gerçi gazete okuyanlarımız günden güne artmakta, buna sevinmemek olur mu. Neylersiniz ki, azcık dikkat edince, gazete alan bunca maç meraklılarının arka sayfadan başka yere bakmadıklarını görürsünüz. Arkadaki spor sayfasını hemen okuyup işin tartışmasına geçerler. Öteki sayfalar gereksizdir çoklarınca. Maraşta bir Ökkeş var gazete satıcısı, şişman olmasına rağmen spor der orda durur. «Abi bu gazeteler niye çıkar, arka sayfaları çıksa yeter,» derdi. Ankara'da bir sinemaya gittim. Filme ara verilince balkonun ön yanından aşağı baktığımda, saydım. Hepsinin okuduğu ayrımsız arka sayfaydı. Demek arka plândaki konular bizi daha çok sarmakta.

Her şeyin ters yanına merak sara sara işi Nurculuğa, Süleymancılığa, uyduculuğa kadar getirmedik mi? Oysa bir ülkümüz var erişmek istediğimiz, uğrunda didindiğimiz : Bu halkı uyandırmak. Gerçek bilgiye, düşünceye kavuşturmak. Uyanmanın yolu da okuldan geçer. Okullarımızda uygulanan çağdaş metodlara (!) göre özene özene yapılan çalışmalar sayesinde olacak, okullarımızdakiler, bitirenler, uyanmış mı uyanmamış mı belirsiz, yarı uykulu topun peşine düşüyorlar. Top, büyüye büyüye bir yeldeğirmeni oluyor Donkişot'a yaraşır...

Peki, okullular da böyle yeldeğirmeniyle savaşırken, gerilik, kötülüklerle kimler savaşacak? Eskiden bir karakuvvet sözü vardı. Onu yenmek için gençliğin ak kuvvetle donatılmasına çalışılırdı. Ülkücü

gençlik, devrimlerin bekçisi gençlik... Bütün umutlar bu gençliğe bağlı. Güvenimiz gençliğe. Ama kuru kuru güven neye yarar, gidiş ortada. Uğraşılacak bunca meselemiz bir yanda dururken, bütün benliğiyle ayak topu kovuşturanların yanında, Nurculuk gibi gereksiz zararlı faaliyetlere karışanların da yer yer varoluşu kötümserliğimizi sürdürmektedir... Komondo olup toplantı basmalar gırla gidiyor.

Orhan Veli, «Münevver bizim mahallede bir kızdı o da gelin oldu gitti.» demişti. Onun dediği Münevverlikle birlikte yurdumuzun üstünde bir peri kızı gibi dolaşan «ülkü» de elimizi dokunduramadan ufuklardan aştı gitti, görünmez oldu... Avunmak, avutmak kaldı ortalarda. Devrimler hep silâhla beklenmez diyenler var. Samsun'a çıkmadan önce gemide silâh araması yapıldığında ne demiş ama Atatürk: «Bilmiyorlar ki en etkili silâh bir insanın inandığı fikirdir, o fikre iyice inanmış olmasıdır.» Devrimler, sağlam inançla, sağlam karakterle, kültürle, sağlam kafayla beklenir. Sağlam kafa sağlam vücutta mı bulunur? Hangi sağlam vücut? Sağlam vücut, sağlam kafanın olduğu yerdedir. Dört kişi topa teperken onları seyreden binlerin ya da radyodan kovuşturanların vücutları ne sağlamlık kazanıyor acaba?

Gazetelerimizin, bilim ve kültür oluşlarına, önemli meselelerimize karşı gösterdikleri ilgiyi, bu konulara verdikleri yeri azımsamaya dilimiz varmaz ama, bir koca sayfayı spora ayırmalarının neyi hallettiği üzerinde durmak mümkün. Yazar, haberci, fotoğraf yönünden en zengin sayfalar, arkadaki spor sayfaları görünür. Anadolunun kışı bir ayrı, yazı bir ayrı,

meselelerle dolu. Anadolu insanı Şah ya da Diba değil ama, kendine göre onun da meselesi var. Arka sayfaya verilen gücün, emeğin bir kısmı da o küçük adamlarla birlikte, gençliğin kafa sporuna verilse diyoruz? Umarız ki, yalnız bizim değil, dünyanın başında olan bu hastalık günün birinde hafiflesin ve tutumları, fedakârlıklarıyla bunun sağlayıcısı gene gazeteler olsun...

SONLAMA

Buraya kadar okuduğunuz yazılarda, çürümüş ve de kokuşmuş bir düzenin çeşitli yönlerden nasıl çelişkiler ve çıkmazlar içinde olduğu üstüne gözlemler, düşünceler vardı. Bu son bölümde ise, gözlem ve yorumdan çok rakamlarla ya da o kesinlikte olan özetlerle kısaca Türkiye'nin durumunu vermeye çalışacağız. Devlet Plânlama Örgütünün ve çeşitli kuruluşların istatistiklerinden de yararlanarak hazırladığımız bu bölümde görüleceği gibi, aynı nedenler hep aynı sonuçları vermekte, yani, halkın, böyle kuşun kuyruğu da böyle olur, dediği gibi, böyle düzenin sonucu da böyle olmaktadır.

Varın okuyun gayrı :

«Küçük Amerika»

Türkiye'de adam başına ihracat payı 1950 yılında 15 dolârdı; bugün gene 15 dolârdır. Yirmi yıldanberi adam başına ihracat yükselmiyor.

Türkiye'de yirmi yıl önce dönüm başına 140 kilo buğday alınırdı; bugün gene dönüm başına 140 kilo buğday alınıyor. Yirmi yıldanberi dönüm başına buğday üretimi artmıyor.

1938'de Türkiye'nin dünya ihracatı içinde payı binde 5 idi; 1966'da bu oran binde 2,5'a düşmüş, demek ki yarıyarıya azalmıştır.

1945'ten bu yana bir çeyrek yüzyıl geçmiştir. Bu bir çeyrek yüzyıl dünyada kalkınma çağıdır. Çeyrek yüzyılda Türkiye kalkınamamış, sanayiini kuramamış, dışarıya bağımlı ambalâj ve montaj imalât düzeyinde kalmıştır.

Doktorlarımızın yüzde 30'u dışardadır. Plânlama kitabına göre bir doktorun topluma maliyeti 400.000 lira dolaylarındadır. Türk vatandaşları doktorsuzluk ve bakımsızlık yüzünden kırılırken hekim göcünün önüne geçilemiyor.

Kırklareli, Edirne, İstanbul, Tekirdağ'da 701 kişiye bir doktor düşerken; Bingöl, Tunceli, Elâzığ, Malatya, Adıyaman'da 9.484 kişiye bir doktor düşüyor, ve bu açık haksızlık giderilemiyor.

Birayı millî kuruluş imal ederken bira alkollü içki sayılıyordu. Yabancılar el attıktan sonra bira alkollü içki sayılmadı.

Süleyman Demirel'in biraderi Hacı Demirel'in, banka istihbarat servislerinin değerlendirmesine göre 50 milyonluk serveti olduğu gazetelerde açıklanmıştır. İslâmköy'den daha dün çıkan ve fakir bir ailenin çocuğu olduğu söylenen kişinin bu kadar kısa sürede nasıl 50 milyon kazandığını hiçbir makam ve yetkili araştırmıyor.

İsmet Paşa'nın, yurt sorunlarıyla değil mal biriktirmekle uğraştığı ve kokmuş düzenin ayakta kalmasını sağladığı, 200 milyonu aşan serveti açıklanınca kesinlikle anlaşıldı.

Memleketin nice dâvası sürüncemede kalırken, subayların bildiri yayınlamasını engellemek, Bayar ve kadrosuna siyasî haklarını vermek gibi işler parlâmentodan hızla geçirilip kanunlaşabiliyor.

Memleket bakırlarının kapitüler hükümlerle yabancılara peşkeş çekildiği ispatlanmışken, millî çıkarlar aleyhine süregelen bu durum değiştirilemiyor.

Koskoca Bafa gölü bir ailenin elindedir. Ve göl kıyısındaki köylüler perişandır. Memleketin göllerine sahip olarak yoksul halkın tepesinde saltanatla yaşamak çağdışı bir sosyal adaletsizlik iken bu duruma son verilemiyor.

Dış bağlantılarımızla Batı Blokunun «kobay» ı durumuna düşürüldüğümüz; irademiz dışında savaşa sürükleneceğimiz, iki kere iki dört eder niteliğinde ispatlandığı halde hiçbir tedbir alınamıyor.

Demir karaborsası alabildiğine işliyor. Üç - beş vurguncu halkı soyup duruyor. Birtakım fabrikalar bu yüzden müşkül duruma düşüyor, işçiler bu kargaşada kurşunlanıyor. Ama dâvaya hiç kimse eğilemiyor.

Hacı Demirel birkaç yılda servetini 50 milyona çıkarırken, vurgunlar artar ve milyonerler çoğalırken, öğretmen ve memur sefalete mahkûm ediliyor. 1719 aile yılda ortalama 1 milyon 580 bin 865 lira gelir sağlarken, 269.211 aile yılda 1379 lira

ile geçinmektedir. Nüfusun beşte birini teşkil eden bir küme, gelirin üçte ikisini, beşte dördü teşkil eden çoğunluk ise arta kalan yüzde 39'u paylaşmaktadır. Ve kimse bu haksızlığın hesabını ortaya çıkarmaya yanaşmıyor.

Şehir meydanlarında göz göre göre gençler öldürülüyor. Kurbanlar gittikçe çoğalıyor. Cinayetlerin şimdiye kadar birinin dahi faili bulunmuş ve cezalandırılmış değil.

Sağlık Bakanı açıkladı: İthalâtçıdan alınsa 29 milyon lira tutacak olan sağlık malzemesini devlet 13 milyon liraya ithal etmiştir. Aradaki fark 16 milyon liradır. Oysa dış ticareti millîleştirmek isteyenlere komünist diyorlar.

Üniversite reformu için gençlik ayağa kalkmıştır. Köklü tedbirler ve değişimler gereği ortadadır. Reform yapılamıyor.

Doğu Anadolu'da Durum

Köy İşleri Bakanlığının sunduğu bilgilere göre Siirt ilimizde çiftçi ailelerinin yüzde 3,7'si toprakların yüzde 52,1'ini işlemektedir ve gene Siirt'te çiftçi ailelerinin yüzde 57,2'si toprakların yüzde 5,2'si üstünde çalışmaktadır. Mardin'de ailelerin yüzde 95,5'i toprakların yüzde 51'ini işlerken, ailelerin yüzde 4,5'i toprakların yüzde 49'unu işlemektedir. Hatay'da ailelerin yüzde 0,9'u toprakların yüzde 20,1'ini işlemekte, ve ailelerin yüzde 57'si toprağın yüzde 12,3'ü üstünde çalışmaktadır. Adıyaman'da ailelerin yüzde 3,4'ü toprakların yüzde 42'sini, ve ailelerin yüzde 54,9'u toprakların yüzde 6,6'sını işlemektedirler.

Köy İşleri Bakanlığınca 26 ilde yapılan inceleme sonucunda anlaşılmıştır ki, çiftçi ailelerinin yüzde 30'u ekilen toprakların yüzde 3'ü üzerinde ekmeğini kazanmaya çalışırken ailelerin yüzde 12'si toprakların yüzde 55'ini elinde tutmaktadır.

Gene Köy İşleri Bakanlığı tarafından yayınlanan rakamlara göre Urfa'nın 644 köyünden 123'ü bir şahsın veya bir ailenin malıdır. Gaziantep'in 572 köyünden 96'sı ve Mardin'in 708 köyünden 91'i de aynı durumdadır.

Cumhurbaşkanı Açıklıyor:

«Birçok bölgede 20 - 30 köy biraraya getirilmek suretiyle bir köy, sahipliği müessesesi, genel hayatımızda yaşayabilmektedir. Bir de mahdut sayıda büyük arazi sahipleri vardır.

Bu iki arazi sahibini incelediğimizde şunları görüyoruz:

Birinci örnekte, müetaddit köylere sahip durumda bir şa-

hış ve bu köylerde sadece boğaz tokluğuna çalışan insanlar bulunuyor. Bu köylerin bütün toprak gelirleri, köy sahibi denilen insanda toplanıyor.»

Kıyaslayarak

★ Doğu Anadolu'nun üretim ilişkileri feodaldir; bu feodal düzenin siyasî yüzü bazı yerlerde aşiret beyliğine dönüşür; feodal düzenin zorbalığa dayanarak yürüdüğü yerlerde derebeylik söz konusudur; ve bu düzenin dinsel yüzünü de şeyhlik kurumu tamamlar. Etnik mesele asla ihmal edilemez. Sınıfsal açıdan değerlendirilecek bir etnik sorun bize çok şeyler öğretecektir. Doğu ve Batı arasındaki iktisadî uçurum ise korkunçtur. Okuma yazma bilme oranı Türkiye'de yüzde 49, Doğuda yüzde 28... Traktör sayısı Türkiye'de 50.844, Doğuda 1.680... İş Kanununa bağlı işyeri sayısı Türkiye'de 43.263, Doğu'da 2.427... Biçer - döver sayısı Türkiye'de 5.992, Doğu'da 270... Kara taşıt vasıtası Türkiye'de 80.695, Doğu'da 5.253...

Bu düzeni öğrendikten sonradır ki:

«Düzeni değiştirmek gerek, Türkiye'de kalkınma ve çağdaşlaşma bir düzen değişikliği demektir» diyenlere hak verecektir.

Ekonomik çıkmaz içindedir ülkemiz... Dışarıya bağlı montaj ve ambalâj sanayii peşindedir. Toplam ihracat gelirimiz 4,5 milyar lira, yalnız imalât sanayiinin ithalât ihtiyacı ise 6 milyar liranın üstündedir.

1958'den beri dışarıdan devamlı buğday satın almaktayız. Gecekondu sayısı 1960'ta 240 bin iken 1967 yılında 465 bine çıkmıştır. 15 yıl sonra Türkiye nüfusu 55 milyona varacak, nüfusun yarısı şehirlerde yaşıyacak, gecekondular zengin mahalleleri, adaları kuşatan denizler gibi, çevirecektir. En azından 4 - 5 milyona iş sağlamak gerekir. Alfabesizler 1972'de 14 milyona, 1977'de 18 milyona yükselecektir. Toprak ağası, aracısı, tefecisi, kompradoru ile birlikte çok küçük bir mutlu azınlık, millî gelirin üçte bire yakın kısmını ele geçirmektedir.

Rüşvet Ayağa Düştü

★ Silvan'daki bir jandarma karakolu kumandanı Ankara'daki arkadaşına mektup yazıyor:

«Burada geçim şartları fena değil. Sanki orada israf olmuşum. Burada 125 kuruş sökmüyor. Sopa kuvvetli burada. Bir eli-

me düşsen beşin önüne iki sıfır koymadan (yani beş yüz lira) kurtulamazsın. Çok sertim. Oradaki gibi sanma. Kürtleri tir tir titretiyorum. (...) Karakola 19 köy ve 9 muhtarlık bağlı. Çok hareketli. Binden aşağı iş yok. Diyarbakır'da bir arsa aldım. Apartman yaptıracağım...»

Büyük örnekleri düşünün artık...

Doğu ve Açlık

★ Hakkâri'de yedi aydır aralıksız süren kış, çevreyle bağlantısı kesilen Çukurca ilçesinde kıtlığa yol açmış. Merkez muhtarı Abdullah Buğdaybayoğlu, Bakanlıklara ve Valiliğe yolladığı telgrafla S.O.S. işareti veriyor:

«Açlıktan ot yiyen üç kişi ölmüştür. İlçede tabip veya sağlık memuru olmadığından ölüm sebebini biz ot yemede bulduk. Bize havadan acele yardım edin.»

Çukurca Kaymakamı Osman Merdan da bu konuda şu açıklamayı yapıyor:

«Yollarımız kapalıdır. Yiyecek stokumuz yoktur. Ot yiyerek ölenler var. Fakat bunların ölüm sebebi açlıktan mı, ottan mı, yoksa başka bir şeyden mi? doktor olmadığı için bilemiyoruz. Hemen hiçbir evde yiyecek kalmamıştır. Bize havadan yardım yapmaları için bu dileğimizi iletirseniz memnun oluruz.»

Etsizlik ve Kaçakçılık

★ Hayvancılığımız tarım kesiminden de feci bir durum arzetmektedir. Birinci Beş Yıllık Plân Dönemi içinde nüfusumuz % 3 arttığı halde, hayvansal ürünlerden sağlanan toplam değer, 1962'de 10 325 milyon TL. ndan 1967'de 11 271 milyon TL. na ulaşarak, yıllık ortalama artış hızı % 1,8'i bulabilmiştir. Türkiye'de adam başına iki adet küçük baş, yarım tane de büyük baş hayvan düştüğü halde, bir Türk, bir Amerikalının bir günde yediği etin ancak 48'de birini yiyebilmektedir.

Kaçırılan koyunlar on yılda 1.250.000'e, sığırlar ise 100.000 e varmıştır. Mahalli tüketim ve öteki araçlarla diğer bölgelere gönderilenler hariç yalnızca bu iki istasyonumuzun hayvan mevcudu iki milyonu geçmiyen Suriye için geçirdiği transit sevkiyatının on yıllık ortalaması küçük baş olarak 125.000, büyük baş olarak da 8.000 hayvanı bulmaktadır.

Mardin ilinde 1.400.000 hayvan vardır. Bunun % 40'ı kesimliktir. Komşu illere iç hareket 5 - 6 bin civarındadır. Toplam

mahallî kesim ise 12 bini aşmamaktadır. Hakkâri ilimizde de 200.000 kasaplık hayvan tesbit edilmiştir. Mardin, Suriyeyi, Hakkâri de İran'ı beslemektedir.

★ Memleketimizde evlerde ortalama günde sadece bir kap sıcak yemek pişirilmekte, köylünün % 53'ü bayramdan bayrama ya da raslarsa et yemektedir. Yenilen maddelerse, ekmek % 75, mısır % 10, bulgur % 7, patates % 3, et % 1 dir.

Refah Belirtisi

★ İstanbul Ticaret Odası'nın yayınladığına göre 1953-1969 arasında belli-başlı tüketim maddelerinde meydana gelen pahalılık oranları :

«Âlet-edevat yüzde 746, balık eti yüzde 602, bakır tencere yüzde 551, mercimek yüzde 517, beyaz peynir yüzde 482, çocuk ayakkabısı yüzde 472, pirinç yüzde 517, sığır eti yüzde 512, kuru üzüm yüzde 500, koyun eti yüzde 468, kuru fasulye yüzde 461, zeytinyağı yüzde 437, süt yüzde 433, meyva yüzde 432, içme suyu yüzde 416, mangal kömürü yüzde 394, sirke yüzde 389, bulgur yüzde 358, tavuk yüzde 364, ekmek yüzde 360, sadeyağ yüzde 357, nohut yüzde 380...» Hayat pahalılığı son on yılda yüzde 105 artmıştır.

Toptan eşya fiatları yüzde 33.6 oranında artış kaydetmiştir. Bu, Türkiye'de paranın satınalma gücünün en az üçte bir oranında eridiğini göstermektedir.

Ankara geçinme endeksi 1965-1969 arasında yüzde 30,4 oranında bir artış göstermiştir. Bunun anlamı son dört yılda Ankara halkının geçim sıkıntısının üçte bir oranında artışı demektir.

İstanbul geçinme endeksi yüzde 43,9 artmıştır. Türkiye'de hayat pahalılığının en çok arttığı il İstanbul'dur.

Adana ilinde artış İstanbul'a yakındır. Yüzde 42,7 oranında bir artış görülmüştür.

Konya köylüsünün satın aldığı 15 temel malın fiyat artışlarının ortalaması 1964 - 1968 arasında yüzde 35'tir. 1969 bu hesaba katılırsa oran yüzde 42'ye çıkmaktadır.

Tarım ürünlerinin toptan fiyatları üstüne Devlet İstatistik Enstitüsünün verdiği rakamlara göre, önemli yirmi ürünün 1964 - 1968 arasında satış fiyatı yüzde 1 artmıştır. Oysa aynı dönemde köylünün satın aldığı zarurî ihtiyaç maddeleri yüzde

35 pahalanmıştır. Demek ki, köylünün satınalma gücü yüzde 34 azalmıştır.

Üreticinin kullandığı gübre, tohumluk, tarım ilâçları akaryakıt, traktör ve yedek parçaları fiyatlarında son üç yılda meydana gelen önemli artışlar nedeniyle köylünün üretim maliyetlerinde yaratılan yükseliş ve bunlardan doğan gelir kaybı bu hesabın dışındadır. Bunlar da eklenince, köylünün gerçek gelirinin A.P. iktidarı döneminde yüzde 50 azaldığı ortaya çıkmaktadır. Nüfusun dörtte üçünü meydana getiren Türk köylüsünün son dört yıl içinde yarı yarıya fakirleştiği böylece ortaya çıkar.

Dön Baba Dönelim

Bunalım içinde yaşıyan öğretmenlerden 3480'i son beş yıl içinde meslekten ayrılmış, bunlardan 643'ü Almanya'ya işçi olarak gitmiştir. 12 bin köyün okulsuz, 2 milyon çocuğun alfabesiz olduğu, 20 milyon insanın okuma - yazma bilmediği bir ülkede ne demektir bunca emek ve zahmetle yetişmiş 3480 öğretmenin Millî Eğitimi terketmesi...

Türkiye'de toplam ilköğretmen okulu sayısı 87 ve 1969 - 1970 yıllarında yeni 3 okul açılmışken, aynı yılda açılan 2 İmam - Hatip Okulu ile İmam - Hatip Okulu sayısı 71'e yükselmiştir. İlköğretmen okulu sayısı 87, İmam - Hatip Okulu sayısı 71... Gene 1969 - 1970 yıllarında öğretmen okullarında 62.286 öğrenci, Sanat Enstitülerinde 41.286 öğrenci okurken, İmam - Hatip okullarında Sanat Enstitülerinden daha fazla, 44.227 öğrenci ve buna ek olarak bu miktarın birkaç katı daha fazla Kur'an ve hafız kurslarında okuyan çocuklarımızı katacak olursak, durumun vahameti ortaya çıkar. Bu rakamlar, Türkiye'de nasıl ikili bir eğitim sistemi uyguladığının açık delilleridir. Bu uygulama 3 Mart 1340 tarihli Tevhidi Tedrisat Kanunu şümulü dışında kaldığı için Anayasa'ya aykırıdır.

İlkokul çağını geçirmiş okuma yazma bilmiyen nüfus 1963 yılında 8.850.000 idi. 1966 da 10.00.000 olmuştur.. 1970 de 12.196.000'e yükselmiştir. 1971 de 15.673'e varacaktır. 1977 de 17.199.000 e ulaşacaktır.

Siyasî parti adından habersiz erkeklerin oranı yüzde 18'dir. Kadınların oranı yüzde 49'dur.. Erkek okur-yazarların yüzde 18'i... Alfabesiz erkeklerni yüzde 31'i... Kadın okur-yazarların

yüzde 14'ü... Alfabesiz kadınların yüzde 54'ü... Bir tek siyasî partiyi tanımamaktadırlar.

Demek ki Türkiye'de köylerde yaşıyan kadınların yüzde 49'u, yani yarısı -siyasî bilinç bir yana- bir siyasî parti adını dahi söyliyemiyor.

A.P'nin kazandığı köylerde A.P.'yi bilenler yüzde 45, C.H.P.'yi bilenler yüzde 58'dir; hiç bir partiyi bilmiyenler yüzde 32'dir.

Y.T.P.'nin kazandığı köylerde C.H.P.'yi bilenler yüzde 52, A.P.'yi bilenler yüzde 33, Y.T.P.'yi bilenler yüzde 25; hiç bir partiyi bilmiyenler yüzde 39'dur.

Kuşaklar Boyu

★ 14 bin köyde yaşayan toplam nüfusun yüzde 74'ü ömürlerini doğdukları yerde geçirmişlerdir. Yüzde 53 nüfus, köyünü hiç terketmemiş. yüzde 46 nüfus bir yıl zarfında en yakın şehre dahi uğramamıştır. Yaşadığı çevreden ömür boyu dışarı çıkmıyanların oranı yüzde 38 dir. 14 bin köyde nüfusun yüzde 53'ünün ancak karasabana, yüzde 72 sinin bir öküze sahip olduğu tesbit edilmiştir. Derme çatma çamur harçlı ve temelsiz evlerde yaşıyan köylü. üretim aracı olan öküzüne bir ahır ayırırken kendisinde de ayni büyüklükte bir konut yapmaktadır. 14 bin köyde nüfusun yüzde 86 sının ömründe hiç sinema görmediği tesbit edilmiştir. Yüzde 52 si de ömründe hiç gazete okumamıştır.»

★ **Adam başına gazete kâğıdı** tüketimi, Türkiye'de yıllık 1 kilo 100 gramdır. Beğenmediğimiz Mısır'da 1 kilo 400 gram, Kore'de 1 kilo 900 gram, Fransa'da 11 kilo 300 gramdır. Bu rakamlarla basının kamuoyu üstüne etkisi meydana çıkar. Esasen kadınlarımızın yüzde sekseni okur - yazar olmadığına göre gazete okumak gibi bir dertleri de yoktur.

Din diyanet adına

Tunagör, Atatürk düşmanıdır. 1965 seçimlerinde Adalet Partisinin iktidara geçmesi için gezici vaiz olarak büyük propaganda yapmış ve gayret göstermiştir. Diyanet İşleri Başkanlığına geçirilmesine öğrenim durumu yeterli olmadığı için Başkanvekilliğine oturtulmuştur. Diyanet İşleri Başkanını bir kukla haline getiren Tunagör, bütün yetkileri elinde toplamıştır. Diyanet İşleri Başkanı bu durum karşısında Tunagör'ü değiştir-

mek istemiş, fakat tam değiştireceği sırada mecburi bir izinle görevden uzaklaştırılmış, yerine Atatürk düşmanının rahat çalışmasına paravan olacak biri kanunsuz olarak atanmıştır. Yaşar Tunagör, Diyanet İşleri Disiplin Kurulunu da bir yana iterek bütün yetkileri eline almış, bütün makamlara, kilit noktalarına kendi arkadaşlarını, daha doğrusu karşı devrim hareketinin güvenli militanlarını getirmiştir. Yurt içine ve dışına uçakla yaptığı gezile ve ilişkiler, özel kuryelerle haberleşme ve istihbarat üzerine devlet yetkilerini kullanarak bir geniş ağ örmüştür. Bu arada kanunlar hiçe sayılarak aynı zamanda İstanbul Müftülüğüne getirilmiş, en büyük merkezi de avucu içine alması ve çalışabilmesi kolaylaştırılmıştır Tunagör'ün karşı-devrim hareketini kökleştirmek için yaptığı haksız tâyinler sonucu Danıştay'a giden din adamları dâvâlarını kazanmışlar; ama mahkeme kararlarının tümü hasır altı edilmiştir. Demirel Hükûmeti de kanunlara sırt çevirerek, Yaşar Tunagör'ü makamında tutmak, ve kanunsuz davranışlarını yürütmesini sağlamak için Cumhuriyet devleti ve hükûmeti yetkilerini suistimal etmiştir. Tunagör, ayrıca GİMA dış ticaret uzmanı sıfatıyla Demirel Hükûmeti sayesinde para almaktadır devlet hazinesinden... Hükûmete, yetkili makamların, senatörlerin, hattâ Cumhurbaşkanının çeşitli uyarmalarına karşın. Bay Süleyman Demirel ve arkadaşları Yaşar Tunagör'ü savunmuşlar, desteklemişler ve yerinde bırakmışlardır.

Atatürk düşmanı, bir yandan da dış ilişkiler kurmuş, şeriatçı Arap devletlerinde yaptığı gezilerde, yabancı örgütlerle, Suud Arabistanıyla ARAMCO (Amerikan - Arap Petrol Kumpanyası) ile içiçe politikanın Türkiye'deki ağlarını devlet kademelerinde örmek için bilinçle çalışmıştır.

İncir ağacı

Türkiyede çalışan nüfusun yüzde 76,5'u tarım kesimindedir. Türkiyede tarım teknisyeni 5.000'den azdır. Oysa Türkiye Ziraatçiler Cemiyeti ihtiyacın en az 60.000 olduğunu belirtmiştir.

1967 - 1968 ders yılında Tarım Meslek Okullarındaki öğrenci sayısı 2733'tür. Kapatılmaya başlanan Teknik Tarım ve Bahçıvanlık Okullarında ise 1024 öğrenci bulunmakta.

Ama, 2 milyon nüfuslu küçücük İsrail'de 151 Tarım Oku-

lunda 23.000 öğrenci okumaktadır. Ayrıca bütün okulların 6,7 ve 8 inci sınıflarında uygulamalı tarım dersleri vardır. Bulgaristan'da 187 tarım okulu vardır. Yugoslavya'da 132 tarım okulunda 24.951 öğrenci bulunmaktadır. Türkiyede 1972 yılında mühendislerde 16.000, teknisyenlerde 34.000, tarımda 7.000, sanatkârlarda 520.000 kişilik bir insangücü açığı belirecektir.

«Her ilde bir imam-hatip okulu açacağım» demektedir iktidar.

Okuma çağındaki 5 milyon köylü çocuğundan en az 2 milyonu ilkokuldan yoksundur. İlkokula giderek diploma alabilen 100 köylü çocuğundan 1'i eğitime devam edebilmektedir. İşte bu insan kırımında bir talihle orta eğitimini sürdürebilen köylü çocuğuna yalnız öğretmen okulu ile imam-hatip okulu kapı açmaktadır. Askerî ortaokullar özellikle kapattırılmış; yatılı sanat okullarının, teknik tarım ve bahçıvan okullarının kapılarına kilit asılmıştır. Köy Enstitüleri'nin zaten ocağına incir ağacı dikilmişti. Bu durumda en zekî köylü çocukları karanlıkta boğulup gitmekte, ilkokul bulamıyan 2 milyon köylü çocuğu dışında ilkokulu bitiren 100 köylü çocuğundan 99'u karanlığa dönmekte ve 1'i imam olmak zorunda kalmaktadır...

Acı liste :

Turan Emeksiz 28 Nisan 1960, Vedat Demircioğlu 24 Temmuz 1968, Atalay Savaş 28 Temmuz 1968, Mehmet Turgut Aytaç 16 Şubat 1969, Duran Erdoğan 16 Şubat 1969, Mehmet Cantekin 19 Eylül 1969, Mustafa Bilgi 21 Eylül 1969, Taylan Özgür 23 Eylül 1969, Mehmet Büyüksevinç 9 Aralık 1969, Battal Mehetoğlu 1 Aralık 1969, Süleyman Özmen 23 Mart 1970, Necret Güçlü 13 Nisan 1970'de Yaşar Serpin 28 Nisan 1970'de **düzenin koruyucularınca öldürülmüşlerdir...**

Eğitim sömürüsü

★ 625 sayılı kanunla kurulan özel yüksek Okullar (tıpkı özel alçak okullar gibi) sömürü çarkına bir dişli olarak eklendi. Okulu bitirenlerin hiç bir hak ve yetkisi olmamakla birlikte, 43 bin genç bu eğitimin karaborsacı yuvalarına düşmüştür. Bu çocuklar yılda 70 milyon lira yatırıyorlar bu okullara. Türkiye'nin kokmuş düzeninde kat mülkiyetine sahip her fırsatçı okul açabilir ve Üniversitenin kapısında birikmiş gençleri kandırıp paralarını toplayabilir... Çünkü bir çocuktan yılda

4 - 5 bin lira alıyorlar en azından...

Yiğidin Kamçısı

1968 yılı hesaplarına göre Türkiyede en çok kâr eden şirket Üniroyal, ikinci Shell Company, üçüncü Pirelli, beşinci Ünilever.. Bunların hepsi yabancı kumpanyalar. 1958 den beri her yıl dışarıdan borç- harçla buğday ithal edip açlıktan kurtuluyoruz. Kişi başına elektrik üretimi, Yunanistan'da 590, Türkiye'de 150 kilovattır. Dışarıda bulunan 245 bilim adamımızın 151'i bulundukları ülkenin vatandaşı olmuşlar, bunlardan 107 si Amerikan uyruğuna geçmişlerdir. Beyin göçü bakımından dünyada birinci sırayı tutmaktayız. Dış ticaret açığımız 1964 te 126 milyon dolarken 1968 de 267 milyon dolara çıkmıştır. borçlarımız 1965 yılında faizler dışında 25 milyar lira idi, 1968 in Eylül ayında 37 milyar liraya varmıştır. Dış ve iç borçlar faizleriyle birlikte bugün yuvarlak rakam 50 milyar liraya ulaşmıştır. Adam başına düşen gelir bakımından Irak, Gana, Cezayir, İran'la ayni gruptayız. Millî gelir artışında Mısırdan geriyiz 1953 yılı yüz kabul edildiğinde kişiye düşen gayri safi gelir Mısır'da yüzde 35 ve Türkiye'de yüzde 16 artmış, Kişi başına elektrik tüketimi 1964 yılına göre Mısırda 176 kilovat, Türkiyede 150 kilovattır. 1964 yılına göre Suriye ve Irak çelik tüketiminde Türkiyeden ileridir. Gene Suriye ve Irak çimento üretiminde Türkiye'den öndedir. Gübre üretiminde Türkiye Mısır'dan geridir. Petrol üretimi, arıtımı ve dağıtımı Türkiye'de yabancı kumpanyaların elindedir. Suudî Arabistanda egemen Aramco'nun ortağı, Cumhuriyet Türkiyesinde devletin ortağıdır.

Mevcut 71 e ek olarak 73 İmam-Hatip okulu, açılmak için ruhsat beklemektedir. 36 milyonluk Türk milletinin yarattığı gelirin yüzde 30 una, sayısı 300.000'i bulmayan kompador, tefeci, aracı, toprak ağasından meydana gelen bir mutlu azınlık el koymaktadır. Toplam ihracat gelirimiz 4,5 milyar lira, yalnız ithalât ihtiyacı 6 milyar lirayı aşkındır. 1968 de Türkiyeye 12 milyon dolar kâr transferine yol açılmıştır. İhracat mallarının yüzde dolar kâr transferine yol açılmıştır. İhracat mallarının yüzde 77,5 u tarım ürünleridir. Türkiye tarımının yüzde 80 i sefalet düzeyinde cüce işletmelerdir. 1000 liraya kadar kredi alan küçük çiftçilerin sayısı 1.336.000 dir. Bu 1.336.000 çiftçi ailesine verilen banka kredisi 480 milyon liradır. Orta ve büyük

mülk sahipleri ise 28.000 kişi kadar olup bunların aldığı kredi 458 milyon liradır. 28.000 kişi içinde 642 kişi 35 milyon kredi yi paylaşmaktadır. Tarımla uğraşan vatandaşların yüzde 31 i toprakların yüzde 75 ini işletmektedir, yüzde 69 u da toprakların yüzde 25 ine sıkışmıştır. İstanbulda yaşıyanlar içinde 150.000 lira yıllık geliri vergi dairesine bildiren 1950 vatandaşın 856 sı azınlıktandır. Yılda iki milyonun üstünde net geliri olan 58 İstanbullunun 24 ü azınlıktandır. Bugünden başlıyarak tek kuruş borçlanmasak dahi 2014 yılına kadar borç ödemek zorundayız...

Balkanların fakir ülkesi sayılan Yunanistan'da adam başına gelir 810 dolârı aştığı halde Türkiye 300 dolâr civarında dolaşmaktadır. Ülkemizde çalışan nüfusun yüzde 70'i tarımda, yüzde 12'si sanayidedir. Bu oran Türkiye'nin sanayileşmekten ne kadar uzak olduğunu gösterir. Son beş yıl içinde ihracat yüzde 7 oranında bir artışa kavuşmuştur. Ama aynı dönemde ithâlat yüzde 11'in üstünde artmıştır. Böylece dış ticaret açığı giderek büyümektedir. 1963 yılından beri her yıl artan ihracat ilk defa 1968 yılında gerilemiştir. 1965 yılında dış ticaret açığı 108,2 milyon dolâr. 1966 yılında 227,8 milyon dolâr, 1967 yılında 162,3 milyon dolâr, 1968 yılında 267,3 milyon dolârdır. 1968 yılında ihracatımızın düşmesine sebep, tütün ve zeytinyağıdır. 1967 yılında 118 milyon dolarlık tütün ihraç edilmişken 1968'de bu rakam 94 milyona düşmüştür. Hayat pahalılığı her gün biraz daha artmaktadır. Toptan eşya fiyatları 1964 yılından başlıyarak devamlı yükselmiştir. 1967'de bu yükselme yüzde 7, 1968 yılında yüzde 3 dolaylarında olmuştur. Köylü ve çiftçilerin durumu kötüdür. Köylünün satın aldığı mal ve hizmetler dört yılda yüzde 40 pahalanmıştır. Merkez Bankası'nın elindeki döviz rezervleri 1969 Mart sonunda 18 milyon dolâra düşmüştür. Bu rakam Türkiye'nin bir haftalık ithal ihtiyacını bile karşılıyamıyacak seviyededir. Bu sıkıntıyı atlatmak için, Osmanlı devrinden kalma gümüşleri acele elden çıkararak 5-6 milyon dolâr sağlamak bile bir çare sanılmaktadır. Dışardaki işçilerimiz 200 bin kişi dolaylarındadır. Sırada 600.000 işçi dışarı gitmek için beklemektedir. Boğaz Köprüsü finansmanı için Paris'te toplanan konsorsiyumda bir anlaşma olmamış, Köprü ile Keban Barajının maliyet artışı or-

taya yeni durum çıkarmıştır. Altın fiyatları son beş yıl için de yüzde 43 bir artış göstermiştir. Buna sebep olarak iktisadi hayatın durgunluğu ve hayat pahalılığı gösterilmektedir. Reşat altını 1963'te 135 lira iken 1969 yılının Mayıs ayında 199 liraya fırlamıştır. Tarım kesiminde fiyat keşmekeşi vardır. Rize'de devletin köylüden topladığı çaylar işlenememekte; günde toplanan 300 ton yaş yaprağın ancak 100 tonu işlenebilmekte, gerisi çürümektedir. Bunu protesto için çay fabrikalarını işgal eden halk suçlu sayılmaktadır. Büyük umutlar bağlanan Meksika buğdayı birçok toprakta hiç verim sağlamamıştır. 1965'te 22 milyon dolarlık yabancı sermaye memlekete girmiş, 17 milyon dolar kâr transfer edilmiştir. 1967'de 17 milyon dolarlık yabancı sermaye yurda girmiş 25,3 milyon dolar kâr dışarı çıkmıştır. 1968'de 12 milyonu aşkın yabancı sermaye girişine karşılık 28,8 milyon dolar kâr transfer edilmiştir.

Natonun Lağım Çukuru

Türkiye'deki Amerikan üslerinde Amerikalıların Türk Ordusu mensuplarına nasıl muamele ettiklerini eski Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Tulga açıklamıştır :

«Ülkemizin çeşitli yerlerinde atom başlıklarının saklandığı depolar var. Buralara yalnız Amerikalılar girebiliyor. Depolar, Amerikan kuvvetlerinin muhafazası altında. Türklere düşen iş, buralardaki Amerikalıların istirahat ve güvenliğini sağlamaktan ibaret. Telörgünün dışında Türk muhafızlar var.

Amerikalı sevgilisiyle konuşurken coşar, telefonu yere atar, kırar. Camları indirir. Gel tamir et. derler. Bıktık. Bunların askeri vazifeyle ilgisi yok. İçerde refah manzarası, dışarda perişan durumda Mehmetçik. Üs içinde bekçi köpeklerinin bile maması Almanya'dan gelmekte. Bu şartlarda, çıkartın ikili anlaşmaları dedik. Atlantik antlaşmasına göre üsler müşterek savunma tesisi ama yalnız adı müşterek, tek taraflı işliyor. Öte yandan adlî kapitülasyonlar aşağı yukarı geri gelmiş. Hiçbir denetleme yok. Yalnız A.B.D. yararlanıyor. Bize yararı yok.»

★ Herhangi bir atom savaşının ilk kesiminde ilk tahrip hedeflerinden biridir Türkiye. Nükleer harp patlarsa ilk dakikalarda milyonlarca Türkün ölümüne sebep olacak, Hiroşima ve Nagazaki faciaları İncirlik'te olacakların yanında çocuk oyuncağı

kalacaktır. İlk saldırıda her 12 kişiden 3 kişi ölecektir.

Daha acısı : Adana Hava Alanının kontrolü İncirlik'teki Amerikalıların elinde. Bırakınız İncirlik'in kumandasını, Adana Hava Limanının kontrolünü bile Amerikalılara bırakmışız.

★ **Emperyalizm Türkiye'nin içinde** kalelerini inşa etmiş. üsleriyle, kumpanyalarıyla, kültür merkezleriyle Anadolu'ya yerleşmiştir.

★ **Atatürk devrinde** bu memlekette ne Arapça yazı furyası, ne Arapça ezan, ne medrese öğretimi, ne ümmetçilik akımları, ne uyduculuk felsefesi, ne komprador iktidarı, ne dost kılığına bürünmüş emperyalizm vardı. Ne üs vardı, ne tesis vardı, ne barış gönüllüsü, ne yabancı kültür merkezi, ne Yardım Konsorsiyumu, ne Amerikan kapitülâsyonları...

Bunların hepsi Atatürk'ün ölümünden sonra gerçekleşmiştir.

★ **Mürted Üssünde** Türk assubayına silâh çekip duvarın dibine süren ve elleri yukarda bekleten Amerikan askerine hiç bir şey yapılamamıştır.

★ **Er Halis Çiftçi** 1969 yılında Akhisarda Amerikalıların kullandığı Nato'ya ait lâğım çukurunu temizlerken pisliğe gömülüp ölmüştür...

İçimizdeki Amerika

Türkiye, komprador iktidarı eliyle Amerikan güdümü altına düşürülmüştür :

Amerikanın Türkiyede APO (Amerikan Askerî Posta Servisi) vardır. Bu yolla Türk devletinin kontrolu dışında her çeşit mektup, paket, sandık, eşya, mal, Amerikadan Türkiyeye ve Türkiyeden Amerikaya taşınmaktadır. Böylece Türkiye içinde milyarlara uzanan geniş bir kaçakçılık şebekesi kurulmuş, üstelik millî güvenliğimize ve haberleşme hukukumuza aykırı bir kapitüler durum yaratılmıştır.

Türkiyede Anayasanın ve Türk kanunlarının açık hükümlerine aykırı olarak 11 Amerikan radyo istasyonu vardır. Amerikalılar bu radyoları pervasız biçimde çalıştırmakta ve Türk vatandaşlarına tanınmıyan imtiyazlar içinde icrayı faaliyette bulunmaktadırlar. Türkiyedeki Amerikan radyo şebekesi Türk devletinin egemenlik anlayışına açıkca kafa tutmaktadır.

Türkiyede Amerikan Ordu Pazarları olmadık imtiyazlar

içinde çalışmakta ve geniş bir kaçakçılık faaliyetinin çekirdeği olmaktadır. Askeriyle siviliyle en aşağı 30.000 Amerikalı Türkiyeye karargâh kurmuştur.

Amerika, Türkiyeye istediği anda, istediği kadar sivil ve asker indirme yeteneklerine sahiptir. Amerikanın Türkiye sınırları içine indirdiği birliklerden Türk devletinin haberi olamaz, bunlara engel olamaz. Çünkü Amerikan, Türkiye sınırları içinde elinde tuttuğu alanlara bu indirmeyi yapabilir. Bu alanlar ise Türk askerî kontrolu dışındadır.

Türkiyede suç işliyen bir Amerikalıyı Türk mahkemeleri yargılayamaz. Amerikan Kumandanının vereceği bir resmi vesika ile Türk hâkiminin yetkileri elinden alınır. Bu, adlî kapitülâsyonun ta kendisidir.

Amerika, Türkiyede 35 milyon metrekare tutarındaki topraklar üstünde egemenliğini tam olarak kurmuştur. Bu topraklardaki yabancı üslere Türk subayları dahi, Amerikan Kumandanı izin vermeden, giremezler.

Amerika, Türkiyeyi her an ve Türk devletinin iradesi dışında bir savaşa sürükleyebilir. Türkiyeyi ileri karakol gibi kullanan Amerikanın Türkiyedeki bu durumu Anayasamıza aykırı bir fiilî durumdur. Çünkü Anayasamıza göre savaş kararını ancak Büyük Millet Meclisi verebilir. Oysa bu Anayasa maddesi kâğıt üstünde kalmıştır, ve biz 35 milyonun ölüm kalım kaderini bir yabancı devlete teslim etmiş bulunuyoruz.

Türkiye Hükûmetinin 18 Bakanlığının en önemli 14'ünde Amerikan yetkilileri kilit noktalarında bulunmaktadır. Böylece hükûmeti - Millî Savunma dahil - Amerikan kontrolu altına düşürmüş durumdayız.

Anadolu topraklarında Barış Gönüllülüleri adıyla yayılmış Amerikalılar geniş istihbarat faaliyetinde bulunmaktadırlar. Böylece memleketin bütün il ve ilçelerinde ve köylerinde yoğun bir Amerikan haber alma servisi kurulmuştur. Amerikada yetiştirilmiş bu elemanlar kendi devletleri hesabına topraklarımızda çalışmaktadırlar.

Üniversitelerimiz bilim adamı kisvesi altında yurda sokulmuş Amerikan casuslarının gözü altındadır. Bunlar anketler ve soruşturmalarla daimî bir faaliyet içindedirler. Erzurum'daki Atatürk Üniversitesi ise tam anlamında bir Amerikan tesisi

haline sokulmak istenmektedir. Doğu Anadoluda bir yüksek eğitim üssü yaratılmak istenmektedir.

Yabancı Sermaye Kanunu ve Petrol Kanunu gibi yasaları Amerikalılar hazırlamışlardır. Bu suretle yasama işlerine de el atmış bulunan Amerikalılar, komprador iktidarla ortaklığı Türkiye devletinin kanunlarını düzenliyecek ölçülere getirmişlerdir.

Amerikanın Türkiye'ye her an müdahalesi imkânını veren 5 Mart 1959 tarihli iki anlaşma vardır. Bu anlaşmaya göre, bir kukla iktidar, her an Amerikanın Türkiyeye müdahalesini istiyebilir. Türkiyeyi zaten kontrolu altında bulunduran Amerika, ordusuyla, Türkiyeyi baştanbaşa istilâ edebilir. Bu istilâ, devletler hukukuna uygun olarak dünya kamu oyuna sunulabilir... ki tehlike çok büyüktür.

Amerika, maden ve petrol aramaları paravanası altında özellikle Doğu illerimizde faaliyet göstermektedir. Bu iller bölgecilik dâvasının hassas noktalarıdır. Barzani hareketinin etkileri ile Amerikan etkileri, Türk devletinin tesir imkânlarından çok daha ileridir. Herhangi bir kritik zamanda Amerika bu alanda Türkiyenin başına çorap örebilecek her türlü davranışı kullanabilir.

Türkiye iktisadiyatı, bankalar, kumpanyalar, ve Amerikan Yardım Teşkilâtı kanalıyla Amerikan devletinin kontrolu altına düşmüştür.

Daha ne durumlara düşeceği ve hangi uçurumlara yuvarlanacağı da, içinde bulunduğumuz 1970 Mayısında kestirilememektedir...

MAKAL, yurdumuzun çileli yazarlarından biridir. Çilesi, halkçı, toplumcu yazar olmasından ileri geliyor. Yoksa bugün o da sonsuz bir rahatlık içinde olurdu. Eline çok para kazanma fırsatları geçmişti, amacı para kazanmak olmadığından böylesi ucuz rahatlıklara kendini kaptırmadı. Önünde, bugün pek çoklarının düşünde yaşattığı koltuklar duruyordu, o, iskemlede oturmayı koltuğa yeğ tuttu. Çünkü MAKAL, bir halk yazarı olarak ortaya çıkmıştı, halk yazarı olarak yaşayacaktı. Yeri halktı, o yükseldiği oranda o da yükselecekti. Böyle olmak, halk yazarı olmanın gereklerindendir. Ne diyor Sartre :

«Aç bir dünyada edebiyatın işi nedir? Yazar herkese seslenmek, herkesce okunmak istiyorsa, açlıktan ölen milyarlardan yana olmalıdır. Bunu yapmadıkça mutlu bir azınlık hizmetindedir ve onun gibi sömürücüdür.»

Eski kuşağın, «Ayağı nalınlı kızların tıpış tıpış raksettiği yer» olarak tasvir ettiği Anadolu köyünün üslûndeki kalın ve karanlık perdeyi yırtıp atmak, ancak Mahmut MAKAL'a nasip olabilmiştir. MAKAL, böyle mutlu bir akımın öncüsüdür. İşini çok iyi bilen bir yazardır, bu yüzden teslim bayrağını çekemez. Edebiyatı, edebiyat olsun diye yapan eski kuşaktan değil çünkü.

Geri bırakılmış bir halkın acısını MAKAL ve MAKAL'lar çekecektir. Ama sırası bilinsin ki, tarihin kutsal sayfaları bu acı çekenlere ver verecektir, acı çektirenlere değil.

Ahmet Köklügiller (Çalı Dergisi)

On Lira